

**T.C
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİMDALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MUHYÎ-İ GÜLŞENÎ
“ŞEHD-İ EBRÂR”
MESNEVÎSİ (İNCELEME- METİN)**

**CEREN ULUSOY
11723105**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. CİHAN OKUYUCU**

**İstanbul
2014**

T.C
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİMDALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUHYÎ-İ GÜLŞENÎ
“ŞEHD-İ EBRÂR”
MESNEVÎ’Sİ (İNCELEME- METİN)

CEREN ULUSOY
11723105

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 03/03/2015

Tezin Savunulduğu Tarih: 20/03/2015

Tez Oy Birliği / Oy Çoğunluğu ile Başarılı Bulmuştur.

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez danışmanı :	Prof. Dr. Cihan Okuyucu	
Jüri Üyeleri:	Yrd. Doç. Dr. Cevdet Sarık	
	Y. Doç. Dr. Ali Emre Özyıldırım	

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. CİHAN OKUYUCU

İstanbul
Mart, 2015

ÖZ

Muhyî-i Gülşenî' nin Şehd-i Ebrâr Mesnevîsi (İnceleme- Metin)

Ceren Ulusoy

Mart, 2015

XVI. yüzyılda yaşamış olan Muhyî daha çok Bâleybelen adlı eseri ile edebiyat çevrelerince tanınmaktadır. Kendisi edebiyatımızda ilk yapma dilin kurallarını bu eseri ile ortaya koymuştur. İyi bir eğitim almış, Mısır'da kadı nâipliği görevinde bulunmuş, burada Gülşenî tarikatine intisap etmiştir. Yaşamı boyunca kendisini ilme adanmış olan Muhyî sadece edebî değil aynı zaman hadis, tefsir gibi dinî ilimlerde de eserler vermiştir. Gölpınarlı 230'dan fazla eseri olduğunu ifade eder. Çalışmamıza konu olan Şehd-i Ebrâr mesnevîsi Konya Mevlana Müzesi kitaplığında 2311 numara ile kayıtlıdır. 62 varaktan oluşan, harekeli nesih ile yazılmış olan mesnevî manzumdur ve Hz. Peygamber'in bazı mucizelerinden, dört halifeye ait bazı kerâmetlerden, Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin ve Hz. Zeynelabidin'e atf edilen bazı kerâmetlerinden söz edilmektedir. Mesnevî baştan sona devam eden bir anlatıdan oluşmamaktadır. Her isim ile ilgili üç veya dört başlık bulunmaktadır. Bu başlıklar altında yer alan beyitlerde hem kişiler tanıtılmakta hem de kerâmetler anlatılmaktadır. Bu eserden Muhyî' nin hayatının bu devresinde maddi sıkıntı içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Muhyî'nin hayatı ile ilgili daha önce farkedilmemiş olan bir Edirne döneminden bu eserin hatime bölümünden hareketle söz edilebilir. Bu çalışmada metin incelemesi ve transkripsiyonlu metin yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Muhyî-i Gülşenî, Şehd-i Ebrâr, Manzum Mesnevî

ABSTRACT

Muhyî-i Gülşenî' nin Şehd-i Ebrâr Mesnevîsi (İnceleme- Metin)

Ceren Ulusoy

March, 2015

Muhyi, who lived in the XVI. Century, mostly known by literary circles with his work Kitab-i Baleybelen. In Kitab-i Baleybelen he revealed the rules of first artificial language's of our own literature. After a good education, he served as the delegate of Qadi and joined to Gülşeni sect in Egypt. Muhyi, who devoted himself to wisdom throughout his life, has works of literary but also has works of religious wisdoms such as hadiths and commentaries. Gölpınarlı expresses that he has more than 230 works. The subject of our work; Mesnevi of Şehd-i Ebrar is registered to Konya Mevlana Museum with the registration number: 2311. As a verse, Mesnevi occurs from 62 leaves which refers about miracles of Muhammed (Phub), Four Caliphs, Hz. Hassan, Hz. Husain and Hz. Zeynelabidin. Mesnevi does not occur as an ongoing narrative from beginning to end. It contains three or four titles for each name. Couplets which placed under those titles describes both person and miracles. In this work he wrote at the following periods of his life while in Edirne, it is understood that Muhyi was having financial difficulties. This study includes the text review and text with transcription.

Key Words: Muhyî-i Gülşenî, Şehd-i Ebrâr, Manzum Mesnevî

ÖN SÖZ

Elinizde tuttuğunuz bu çalışmanın konusu 16. Yüzyılda yaşamış olan daha çok Muhyî-i Gülşenî olarak bilinen Muhammed Muhyiddin'in iki yüzden fazla eserinden biri olan Şehd-i Ebrâr mesnevi'sinin çeviryazıya aktarılmış metni, bu metnin incelemesi ve müellif hakkında bilgiden oluşmaktadır. Söz konusu eser Konya Mevlânâ Müzesi Abdülbaki Gölpınarlı Kataloğu'nda 2311 numara ile kayıtlıdır. Gölpınarlı söz konusu katalogda eser hakkında şu bilgileri verir: “ Kenarı zencirekli, ortası şemseli, miklaplı kapak kırmızı cilt. 62 yaprak. 13 satır. Harekeli nesih 17. Yüzyıla ait manzum ve mesnevî tarzında. Hz. Peygamber'in bazı mucizelerinden , İmam Hasan ile Hüseyin'in kerâmetlerinden bahs eder.”¹ Eser tek nüshadır ve başka bir nüshasına araştırmalarımız esnasında rastlanmamıştır.

16. yüzyılda yaşamış bir zat olan Muhyî çok yönlü kişiliği ile karşımıza çıkar; kendisi tefsir, kelim, astronomi, gramer gibi alanlarda da eserler vermiş çok yönlü bir süfidir. Tezimize konu olan eser bilinen mesnevîlerde olduğu gibi baştan sona belli bir hikâyeyi anlatmamaktadır. Eserde Hz. Ali, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ebübekir hakkında hikâyeler anlatılmaktadır. Ayrıca Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin 'in doğumu ile ilgili mucîzevî olaylara yer verilmete ve Hz. Zeynelabidin ile ilgili kerametler bulunmaktadır. Her hikâyeye kendi içerisinde belli bir kurguya sahiptir. Hikâyeye edilen şahıs hakkında övgü dolu beyitlerin ardından giriş, gelişme ve sonuç olarak belirli sayıda beyit aralığında isnad edilen kerâmetler tahkiye edilmiştir.

Eserin harekeli nesih olması, tek nüsha olması nedeniyle ortaya çıkacak olası sorunları hemen hemen ortadan kaldırmıştır. Ancak Arapça bilgimin yetersiz oluşundan dolayı eserde yer alan Arapça beyit ve hadisler özgün halinde bırakılmıştır. Bunun dışında metin eksiksiz bir şekilde transkripsiyona dikkat edilerek günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Müellifimiz hakkında çok sayıda kapsamlı tez ve makale hazırlandığından hayatından kısaca bahsetmeyi uygun gördük. Muhyî ile ilgili tezkire maddelerinden faydalanırken önceki bilgilerden farklı olanlara yer vermeye gayret ettik.

¹ Abdülbaki Gölpınarlı, **Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu**, c.2 (Ankara: TTK, 1978), 305-306.

Tezimiz'e başlarken ilk önce Muhyî ve eserlerinden söz etmeyi uygun gördük, ardından eserin vaka örgüsünden söz ettik. Bunu yaparken her anlatıyı kendi içerisinde değerlendirdik. Hikayeleri tek tek ele alıp, içerisinde barındırdığı malzemeye göre zaman, mekan veya kişiler açısından incelemeye çalıştık. Bunun başlıca sebebi her hikayenin aynı yoğunluğa sahip olmaması bazılarında sanat gösterme gayesinin öne çıkması bazılarında ise öğreticiliğin öne çıkmasıdır.

Şehd-i Ebrâr mesnevîsi besmele, hamdele, tevhîd, münacat, naat, padişaha övgü, sebab-i telîf ve hatimetü'l-i kitâb bölümleri dışında 24 ayrı hikâyeden oluşmaktadır. Metnin tamamı okunup çeviriyazım alfabesi ile günümüz Türk alfabesine aktarılmıştır. Bazı kelime veya beyitler okunmayı metindeki özgün haliyle aktarılmıştır. Bunun başlıca sebebi söz konusu kelime ve beyitlerin Arapça olmasının yanısıra metnin harekeli olmasına rağmen tutarlı bir okumanın mümkün olmamasıdır. Müellif'in yer yer vezine uydurma ve şiirdeki ahengi koruma kaygısından kaynaklanan kullanımları söz konusudur. Kelimelerin yazımında farklılıklara başvurmuştur. Bu tür kullanımlarda metindeki özgün haline sadık kalmayı uygun gördük. Daha önce de belirttiğimiz üzere metinde birden fazla mûcîze ve keramet anlatıldığından her hikayeyi beyit aralıklarını vererek tek tek anlatmayı tercih ettik. İnceleme kısmı toplam 5 ana başlıktan oluşmaktadır.

Muhyî'nin bu eserinden Gölpınarlı'nın kataloğu dışında hiçbir kaynakta söz edilmemiş olması, tek nüsha olması, metnin Muhyî'nin edebî yönüne dair araştırmacılara fikir verebilecek beyitlere sahip olması, hayatı ile ilgili yeni bilgiler içermesi bizim bu metni yüksek lisans tezi olarak çalışmamıza sebep olmuştur.

Son olarak bu teze çalışırken bana destek olan sevgili kardeşim Esra Karakuş'a, beni her daim cesaretlendiren eşim Hüseyin Alpkağan Ulusoy'a, gerek lisans gerekse yüksek lisans eğitimim esnasında desteğini esirgemeyen Yard. Doç. Dr. Ali Emre Özyıldırım'a, Ordu Üniversitesin'deki eğitimim esnasında beni cesaretlendiren Doç. Dr. Necip Fazıl Duru'ya, baştan sona yardımlarını, desteğini ve bilgisini esirgemeyen kıymetli ve saygı değer hocam Prof. Dr. Cihan Okuyucu'ya sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Ceren Ulusoy

Eylül,2014

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
Key Words: Muhyî-i Gülşenî, Şehd-i Ebrâr, Manzum Mesnevî.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	ix
KISALTMALAR.....	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Muhyî-i Gülşenî	1
1.2. Eserleri.....	6
2. ŞEHD-İ EBRÂR MESNEVÎ'SİNİN İNCELENMESİ	10
2.1. Şehd-i Ebrâr Hakkında	10
2.2. Metnin Kurgusu:.....	12
2.2.1. Giriş bölümü:	12
2.2.2. Sebeb-i Telif	13
2.2.3. Hz. Muhammed Çevresinde Gelişen İki Hikaye:	14
2.2.3.1. Hz. Peygamber ve Hendek Savaşı	14
2.2.3.2. Hz. Peygamber ve ağaç hadisesi	14
2.2.4. Hz. Ebubekir ve Çevresinde Gelişen Kerametler	16
2.2.4.1. Hz. Ebubekir'in rüyası ve Hz. Muhammed'in peygamberlik alâmeti	16
2.2.4.2. Hz. Ebubekir ve bitmeyen sofrası	17
2.2.4.3. Hz. Ebubekir'in ölümü ve o esnada yaşanan keramet	17
2.2.4.4. Hz. Ebubekir'in cenazesinin defn edileceği esnada yaşanan olaylar	18
2.2.5. Hz. Ömer ve Çevresinde Gelişen Olaylar	18
2.2.5.1. Hz. Ömer'in ordusu ve suda yitirilen cengaver	18
2.2.5.2. Hz. Ömer ve Mısır valisi İbn-i Asa'nın bâtıl ile mücadelesi	19
2.2.5.3. Hz. Ömer ve Medine'deki yangın.....	19
2.2.5.4. Hz. Ömer ve Medine'deki deprem	20
2.2.5.5. Hz. Ömer'e malum olan tuzak	20
2.2.5.6. Hz. Ömer ve Rum kayserinin Müslüman olma hikayesi.....	21
2.2.6. Hz. Osman ve Çevresinde Gelişen Kerametler	21
2.2.6.1. Hz. Osman ve zinacıya cevabı	21
2.2.6.2. Hz. Osman'ın şehadeti	22

2.2.6.3. Hz. Osman'ın şehadetinden sonra yaşananlar	22
2.2.7. Günahkar Bir Kavim Hakkında	23
2.2.8. Hz. Ali ve Çevresinde Gelişen Olaylar.....	23
2.2.8.1. Hz. Ali ve hakkında gıybet edenlerin akıbeti	23
2.2.8.2. Hz. Ali ve eli kesilen hırsız hikayesi	24
2.2.8.3. Hz. Ali ve Fırat nehri.....	24
2.2.8.4. Hz. Ali ve yeni evli çift	25
2.2.9. Hz. Hasan Çevresinde Gelişen Olaylar:.....	26
2.2.9.1. Hz. Hasan'ın doğumu ve o esnada gelişen olaylar	26
2.2.9.2. Hz. Hasan'ın hac yolculuğu.....	27
2.2.10. Hz. Hüseyin ve Çevresinde Gelişen Olaylar:.....	28
2.2.10.1. Hz.Hüseyin doğumu esnasında Hz. Muhammed ve cennetten atılan melek arasında yaşananlar	28
2.2.11.1. Hz. Zeynelabidin ve iblis	30
2.2.11.2. Hz Zeynelabidin ve vahşi hayvan arasında geçenler.....	31
2.2.13. Dönem Padişah'ına Durumunun Arzı.....	32
3. ŞEHD-İ EBRĀR'IN ÜSLUP İNCELEMESİ	33
3.1. Kişi Tasvirleri	33
3.2. Savaş Tasvirleri	35
3.3. Meclis Tasvirleri.....	36
3. 4. Zaman	39
3. 5. Mekan	41
3. 6. Ādetler	42
3.7. Bitkiler.....	43
3.8. Eserde Yer Alan Deyimler Listesi	44
4.SONUÇ.....	48
5. ŞEHD-İ EBRĀR MESNEVĪSİ.....	49
İNDEKS (KİŞİ,YER VE GEZEĞEN ADLARI)	204
KAYNAKÇA.....	208
EKLER	213
EK – 1	213
Ek 1: 2a ve 2b no' lu varaklar	213
EK – 2	214
Ek 2: 3a ve 3b numaralı varaklar.....	214
EK – 3	215
Ek 3: 4a ve 4b numaralı varaklar	215
ÖZ GEÇMİŞ	216

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ا, ء	a, e, ʾ	ص	ş
آ	ā, a	ض	ž, ḍ
ب	b	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	ṯ	غ	Ġ
ج	c	ف	F
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k
خ	ḫ	گ	g, ħ, k
د	d	ل	l
ذ	ḏ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v (o, ö, u, ü)
ژ	j	ه	h (a, e)
س	s	لا	lā
ش	ş	ي	y (ı, i, î)

* vâv-ı ma'dûle “v” işaretiyle gösterilmiştir: خواب : ḥvâb gibi.

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
b.	: Beyit numarası
bkz.	: Bakınız
bs.	: Baskı
c.	: Cilt
ev.	: Çeviren
H.	: Hicri
h zr.	: Hazırlayan
M.	: Miladi
mt n.	: Metinde
.	: Ölüm yılı
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayın, yayınları
yy.	: Yüzyıl

1. GİRİŞ

1.1. Muhyî-i Gülşenî

H.935/ M. 1528 yılında Edirne’de doğan Muhyî’nin adı kaynaklarda Muhammed veya Mehmed olarak yer almaktadır. Muhyî’nin çağdaşlarından kendisini “ Derviş Muhyî” diye çağırılmasını istediğinin, çağdaşlarının ise ona “Acem Fethioğlu” veya “ Muhyî Çelebi” diye hitap ettiğini kaynaklardan öğreniyoruz. Tahsin Yazıcı Muhyî’nin kesin doğum tarihine eserlerinden elde ettiği bilgiler doğrultusunda ulaştığını ifade eder; “ ..953’te on sekiz, 1012’ de yetmiş yedi yaşında olduğunu ifade etmekte ve bundan kendisinin 935’te doğduğu anlaşılmaktadır.”²

Dedesi Ebū Tālîp aslen Şirâzlı olup ticâretle uğraştığı bilinmektedir. Dönemin Şiraz valisi Akkoyunlu sūfi Halil’in zulmünden kaçarak Kazvin’e yerleşmiştir. Muhyî’nin babası Fethullah burada doğmuş, dedesinin Kızılbaşlar tarafından öldürülmesi sonucu Edirne’ye göç etmiş ve buraya yerleşmişlerdir. Kendisinin bir erkek bir kız kardeşi vardır. Erkek kardeşi Selanik mevlevihanesinin bânisi Ekmekçizâde Ahmed Paşa’dır.³

Dünya arzusunu gönlünden atmış, ilim ve irfan yoluna kendisini adanmış, rind meşrep sayısız eser kaleme almış, şiir kuvvetli, aşık gönüllü bir zat olarak⁴ nitelenen Muhyî Edirne’de dünyaya gelmiş ve sekiz on yaşlarında iken bir Nakşîbendi şeyhinin yanına evlatlık olarak verilmiştir. Mustafa Koç, Muhyî’nin babasının Muhyî daha küçükken bir rüya gördüğünden söz eder. Bu rüyada babası ulu bir zatın oğlunu istediğini onun da bu isteği kabul edip oğlunu bu kişiye emanet ettiğini ve o andan itibaren gönül rahatlığı içinde yoluna devam ettiğini görür. Daha sonra Nakşî şeyhi

² Muhyî-i Gülşeni, **Menâkıb-ı İbrâhim-i Gülşeni ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şive-i Tarikat-i Gülşenniyye**, hzr: Tahsin Yazıcı (Ank: T.T.K. Bsm., 1982) VII.

³ Bursalı Mehmed Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, hzr: A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, (İstanbul: Meral yay.1972)151.

⁴ Bağdatlı Ahdî, **Gülşen-i Şu’arâ**, hzr: Süleyman Solmaz

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10731.agmpdf.pdf?0> [12.10.2013]277-278.

Özbek Hacı Kasım ile karşılaşır ve oğlunu şeyhin isteği üzerine ona teslim eder.⁵ Muhyî bu sayede şeyhin oğlu ile beraber Edirne’de bulunan Beyazıt medresesinde eğitim almaya başlamıştır. Muhyî hayatının bu genç döneminde çeşitli vesilelerle İstanbul’a gelmiş ve çeşitli sohbetlere katılıp, zamanının önemli şahsiyetleri ile karşılaşma, derslerine devam etme fırsatı bulmuştur.

H. 952\M.1545 yılında İstanbul’da bulunduğu kaynaklar işaret etmektedir. H. 953\ M.1546 yılında Ebussuud Efendi ile Gülşenî şeyhi Muhyiddin-i Karamânî’nin meclislerine devam etmiştir. Tarih düşürmede gösterdiği hüner sebebiyle Ebussuud Efendi kendisine “ Sahib-i tarih” deme iltifatında bulunmuştur. Muhyî’nin henüz daha on sekiz yaşında iken Farsça beyit söylemede gösterdiği hüner Kapı ağası Haydar Ağa’nın kendisine “ Küçük Acem” demesine neden olmuştur. Onun hayatında İstanbul’da geçirdiği bu yıllar önem arz etmektedir; Haydar Ağa sayesinde Kanunî için yazmış olduğu Farsça ve Türkçe kasideler padişaha sunulmuştur. İstanbul’da Haydar Ağa’nın evinde yapılan bir toplantıda şair Zâtî, Sehâbî, İbrâhim Gülşenî’nin torunu Şehnâme-i Âl-i Osman müellifi Ârifî Fethullah Çelebi ve o esnada henüz ağa olan Şemsi Paşa ile tanıştığını anlatır.⁶ Yazıcı söz konusu ansiklopedi maddesinde Muhyî’nin bu insanlarla nasıl tanıştığına dair fikir yürütür ve ailece tanışıklıktan ileri geldiğini beyan eder. Dedesinin İbrâhim Gülşenî’nin müridi olması dolayısıyla Muhyî’nin Ârifî Fethullah’ın yanına gitmiş olabileceğine değinir.

Muhyî H. 954\1547 yılında İstanbul’dan ayrılır. H.957-959\M.1550-1552 tarihlerinde tekrar Edirne’ye gelir.⁷ H. 959\ M.1552 yılı sonunda Mısır kadısı olan Bâkî’nin yanına kadı naibi olarak atanır. Mısır’a gittikten bir süre sonra şeyhî Ahmed Hayâlî’ye intisap eder. Bu biatın ardından dünya işlerinden iyice sıyrılmak isteği duymuş olacak ki naiblik görevinden istifa etmek ister. Ancak buna ne yardımcılığını yaptığı Mısır kadısı Bâkî ne de şeyhi izin verir.. Yine de “ilk intisap yıllarında Muhyî’de önemli değişiklikler meydana gelir. Onun bu devrede dünya işlerine kayıtsız, bütünüyle katı bir zühd içinde görürüz. Aşırılığını, şeyhî Ahmed Hayâlî’nin

⁵Mustafa Koç, **Bâleybelen: Muhyî-i Gülşenî İlk Yapma dil**, 1.bs, (İst: Klasik yay., Nisan 2005)5-8

⁶ Tahsin Yazıcı, “ Muhyî-i Gülşenî”, **T.D.V. İslam ansiklopesi** (İstanbul: TDV yay., c.31, 2006), 79.

⁷ Abdullah Tümsük, **Ahlâk-ı Kirâm: Muhyî-i Gülşenî**, 1.bs. (İst: İnsan yay. Şubat 2004), 45.

bu sert din anlayışıyla çatıştığını düşündüğü bazı hallerini yer yer söze yansımayan itirazlara kadar vardırır.”⁸ Bir süre sonra Ahmed Hayâlî'nin kızı ile evlenir.

Görevi esnasında ilim öğrenme ve öğretmeden uzak kalmamıştır. Hem görevini devam ettirmekte hem de ders alıp ders verdiğini görmekteyiz. Cemâleddin Hazrecî adında bir zattan astronomi dersleri almış, kendisi de o sıralar Mısır' a defterdâr tâyin edilen Beyâzid Çelebi'nin oğlu Bâli Bey'e Mevlânâ'nın Mesnevî'sini okutmuştur. Muhyî tarikat içerisindeki seyr ü sülukunu kısa sürede tamamlamıştır.

Ahmed Hayâlî kendisine İstanbul'dan gelen davetlere kayıtsız kalamaz yanına Muhyî'yi de alarak H. 963\ M.1555 yılında Mısır hazine kafilesine katılıp İstanbul'a gelir. İstanbul'a geldiği yıl içerisinde Gelibolu'lu Sürûri Efendi'nin derslerine devam etmeye başlar.⁹ Yine bu dönem içerisinde Büyük Ali Paşa, veziri-i azamlığa ikinci defa gelen Rüstem Paşa ve Şeyhülislam Ebusuud Efendi ile bağlantıya geçer. Muhyî şeyhi ile beraber dönmez birkaç mürid ile beraber burada kalır. Bundaki amaç Muhyî'nin şeyhlik yapmasını sağlamaktır. Ancak Muhyî buna kendisine uygun görmez ve geri döner. Mısır'dan uzak kaldığı bu zaman dilimi içerisinde Edirne'ye de giden Muhyî burada zor bir kış mevsimi atlatır ve şair Beyânî ile aynı odayı 6 ay boyunca paylaşır.

Mısır'a dönüş yolunda H. 965-966\ M.1557-1558 yıllarında hac farizasını yerine getiren Muhyî'nin yaklaşık 10 yıl boyunca Mısır'dan ayrılmadığını Tahsin Yazıcı bize aktarır. Mustafa Koç, Muhyî'nin Mısır'da bulunduğu müddet zarfında muhtelif meşrebtan sūfilerle temas kurduğuna değinir. Bunlar arasında Muhammed Emîn dikkat çeker, Muhyî H. 967-968\ M.1559-1560 yılında Kahîre'de onunla bir araya gelir.¹⁰

Kaynaklarda hayatı hakkında genellikle bu çerçevede bilgi verilen Muhyî hakkında çalışmamız esnasında daha önce söz edilmemiş bazı bilgilere ulaştığımız kanaatindeyiz. III. Murad'a sunulmak amacıyla yazılan Şehd-i Ebraîr mesnevîsinin tam yazılış tarih bilinmemtedir. Söz konusu padişah 1574-1595 yılları arasında hüküm sürmüştür ve biz de eserin yazılış tarihi olarak bu zaman aralığını kabul ediyoruz. Kaynaklar 1568 yılında sonra Muhyî'nin zaman zaman İstanbul'a gelmekle beraber Mısır'da ikamet ettiğinden ve Mısır'da kalmayı arzuladığında söz

⁸ Mustafa Koç, *age*,28

⁹ *age*, 33.

¹⁰ *age*, 40.

etmektedir¹¹. Ancak söz konusu Hatime başlığı altında anlatılanlara baktığımızda Muhyî'nin Edirne'de olduğunu söylemek mümkündür.¹²

Hatime başlığında, padişahın istekte bulunduğu diğer başlık ve beyitlerde durumunu izah ederken büyük bir yokluk ve sıkıntı içerisinde olduğunu da öğreniyoruz. Kendisinin uzun süredir kanat açıp Hak katına ulaşmak istediğinden söz eder ve ancak yine de III. Murad'ın saltanatını görebildiği için Allah'a şükreder. Önceleri tek derdi tasası ilim ile meşgul olmaktır. Kendisini ilim denizinden inciler çıkaran bir gavvasa benzetir. İlim yolunda ilerlerken yolunun büyük ulemalara ulaştığından söz eder. Buraya kadar olan bölümlerde Muhyî'nin Mısır'da geçirdiği zaman diliminden söz ettiğini düşünüyoruz. Kendisi burada kadı naipliği yaparken bu görevden vazgeçip Babaşehri olarak işaret ettiği Edirne'ye dönmüş olması muhtemeldir. Zira Tahsin Yazıcı'nın hazırlamış olduğu “ Menakıb-ı İbrahim Gülşenî ve Şeleli-zâde Ahmed Efendi Şîve-i Tarikat-i Gülşenîye” adlı eserden 1567 yılında Mısır'da olduğu, 10 yıl boyunca ayrılmadığı söylenmekle birlikte söz konusu eserden hareketle onun bu sıralarda 2 yıl İstanbul'da bulunduğunu öğreniyoruz.¹³

Babaşehridir adı ol yirüñ

Vatanydı şehâ peder pirüñ(61a/ 1469b.)

Yukarıda yer alan beyitte Babaşehri ifadesini kullanmakla beraber Reşehat Tercümesi'nde kendisi ayrıntılı bir şekilde doğduğu evden söz etmektedir. Mustafa Koç “ Muhyî 935/1528'de Edirne'nin bir imam, bir müezzîn ve 20 haneden oluşan 56 nüfuslu Sarıcapaşa mahallesinde doğdu.”¹⁴ İfadesinde Muhyî'nin doğduğu yer hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir. Babası Fethullah da Edirne'de doğmuştur ve ilim çevrelerine yakın biri olarak merkezden uzakta kalmamıştır. Kaynaklar içerisinde sadece Abdülbaki Gölpınarlı hazırlamış olduğu katalog içerisinde babasının Babaeski'li olduğunu ifade eder.¹⁵

Muhyî'nin bu dönemde Edirne'de ikamet ettiği bilgisi yeni bir bilgi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hakkında yapılan çalışmaların çoğunda ve diğer kaynaklarda onun Mısır'da şeyhi Ahmed Hayâlî'dena ayrı kalmak istemediğinden

¹¹ Muhyî, age, s. 8

¹² Bu beyitleri okumak için 206-214. Sayfalar arasına bakınız.

¹³ Muhyî, age, 10

¹⁴ Mustafa Koç, age, 4.

¹⁵ Gölpınarlı, age, 306.

ve ölünce onun mezarına yakın bir yere gömülmek istediğinden söz eder. Ancak söz konusu başlıklar altındaki beyitlerden Edirne'ye geldiğini ve burada büyük sıkıntılar çektiğini kuru ekmeğe muhtaç duruma düştüğünü öğreniyoruz ve III. Murad'tan kendisine tevliyet (bir vakıf işi) verilmesini ister. Bunun içinde Edirne'de Sultan Bayezid'in yaptırmış olduğu bir vakfi işaret eder. Muhyî gençlik yıllarında Bayezid Medresesi'nde eğitim aldığı esnada danışmendlik yani kadı yardımcılığı yapmıştır. Kendisine iade edilmesini istediği görevin daha önce aynı medresede icra ettiği danışmendlik görevi olduğunu söylemek bu bilgilere dayanarak mümkündür.

Sonuç olarak Muhyî Mısır'da ölmeden evvel 40-60 yaşları arasında olduğunu tahmin ettiğimiz bir dönemde Mısır'dan ayrılmış ve Edirne'ye gelmiş. Burada eldeki bilgilerden hareketle çok sıkıntı çektikten sonra III. Murad'tan Bayezid Medresesi'nde bir görev istemiştir. Babasının daha önce bu görevi yapmış olduğunu söylemiştir. Ama gerek kendisinin yazdığı eserlerde gerek kendisinden söz edilen eserlerde babasının ilim çevrelerine yakın ve sevilen bir zat olması dışında bir bilgiye yer verilmemiştir. Eserinde yer alan bu isteklerine bir cevap gelmemiş olacak ki Muhyî bir süre sonra Mısır'a dönmüştür. Çünkü kendisi hayatının son devresinde Mısır'da bulunmuş ve ölümünü beklemiştir. Bu esnada eserler yazmaya devam etmiştir.

Muhyî Mısır'da iken Şeyhi Ahmed Hayalî vefat eder, bu hadise ile beraner onun şeyhlik postuna oturması beklenir; ancak tekkenin en kıdemlisi olmasına ve hilâfeti H.977-978\ M.1569-1570 senesinde almış olmasına rağmen şeyhinin hayattayken oğlu Ali Safvetî'yi işaret etmesi üzerine şeyhlik mertebesine ulaşamaz. Yanında büyüyen ve hocalığını yaptığı Safvetî'nin posta oturması Muhyî için başlangıçta kabulü zor bir durumdur. Bir süre biat etmekte zorlanır.¹⁶ Bu durumdan dolayı tekke içerisinde daimi bir rekabet havasının hakim olduğuna kaynaklar yer verir.

Zaman zaman kısa seyahatler yaparak Edirne ve İstanbul'da bulunmuş olsa da ömrünün son zamanlarını Mısır'da geçirdiğini biliyoruz. İmam Şafî'nin Karafe'de bulunan türbesinde uzlete çekilen Muhyî, uzun süredir tamamlayamadığı “ Menākıb-ı İbrāhim Gülşenî” adlı eseriyle ilgilenmiştir. H.1013\ M.1604 yılında vefat eden

¹⁶ age., 42.

Muhyî Kahire Gülşenihânesi'nde İbrâhim Gülşeni ve ailesinin mezarlarının bulunduğu türbeye defn edilmiştir. Kendi ölümüne şu tarihi düşürmüştür:

“ Şehîd-i aşk-ı Cânân oldu Muhyî”

1.2. Eserleri¹⁷

Menākıb-ı İbrâhîm-i Gülşenî: Menākıb, 16. Yüzyılda Gülşenîliğin kuruluş ve gelişme sürecini geniş bir şekilde ele alan yegâne eserdir. Bu eser, kaleme alındığı yüzyılın Osmanlı tekke, medrese ve devlet yapısı hakkında değerli bilgiler içermekle kalmaz, Akkoyunlu ve Memlûklu dönemi için de mühim bir kaynak olma özelliği taşır. Eser 10 bölümden oluşmaktadır; İbrâhim Gülşenî'nin biyografisi yanında Akkoyunlu ve Memlûklu döneminin anlatıldığı parçalara ilâve olarak “ Silâhdâr” başlıklı müstakil bir bölümde Karakoyunlu ve Akkoyunlu hükümdarlarına dair özet bilgi verilir.

Muhyî, menakıbı İbrâhîm Gülşenî'nin oğlu Ahmed Hayâlî'den, İbrâhîm Gülşenî'nin o sırada hayatta olan halifelerinden, Kahire ve İstanbul' da İbrâhîm Gülşenî ile görüşmüş devlet ricalinden dinleyerek yazar; kendisinden önce bu yolda eser yazmış olan İlhâmî Halife'nin menakıbından yararlanır.

Eser ilk dönem kaynaklarının verdiği bilgilerle tam bir tutarlılık gösterdiği gibi, kronolojik metoduyla da modern çalışmalarda aydınlatılamayan yıllar için tek kaynak olma özelliği taşır. H. 977\ M.1569' da yazımına başlanan eser H. 1013\ M.1604'te tamamlanmıştır.

Reşehât Tercümesi: Bugüne kadar, Safî mahlaslı Fahrüddin Ali bin Hüseyin Vâiz Kâşîfi'nin 1503'te Farsça telif ettiği Nakşîliğin hâcegân silsilesine ve menkıbelerine ait Reşehât-ı Aynü'l- hayât'ın Trabzonlu Mehmet Maruf Efendi'nin H. 935\ M.1585'te tamamlayarak III. Murad'a takdim ettiği tercümesi, Osmanlı

¹⁷ Bu başlık Mustafa Koç'u Bäleybelen: Muhyî-i Gülşenî İlk Yapma Dil adlı eserinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkn. Mustafa Koç, **Bäleybelen: Muhyî-i Gülşenî İlk Yapma dil**, 1.bs, (İst: Klasik yay., Nisan 2005) 44-52.

döneminde yapılmış ilk Türkçe tercüme sanılıyordu. Muhyî'nin çevirisi, H.977\ M.1569 tarihinde tamamlanması itibariyle Mehmed Marufûn'kinden 16 yıl önce yapılmış ilk Türkçe Reşehât tercümesidir.

Muhyî, Reşehât tercümesinin başına ilâve ettiği dibâcede Osmanlı kültür tarihi için değerli bilgiler aktarır. Özellikle Nakşîliğin Anadolu'daki yerleşme ve gelişme seyrinde Abdulah İlähî ve Emir Buharî dışındaki hâcegân bağlantılarının karanlıkta kalan isimleriyle doğrudan ilişki kuran Muhyî ilk elden bilgiler verir. Tercümenin bir diğer orijinal yönü, geçici Orta Asya kökenli Nakşîler dışında, İstanbul'un mistik hayatını müesseseleşerek devam ettiren Nakşîler hakkında verdiği bilgilerdir.

Tercüme bölümünü oluşturan ve Reşahât-ı Muhyî adını alan kısımda da, Muhyî'nin gerek duyduğu yerde, şahsî dünyasına ait tecrübeler ve yaşadığı mistik süreçlerle ilgili zengin katkıları vardır.

Nefhatü'l- Eshâr: Muhyî, münacaat ve naattan sonra yaşadığı belli başlı mistik tecrübelerini, başından geçen mühim hadiseleri, ilişki kurduğu bazı şeyhlerden dinlediği hikmetleri, İbn Arabî felsefesini, Gülşenîliğe intisabını, şeyhi Ahmed Hayalî ile yaptığı İstanbul yolculuğunu, İstanbul'da postnişin olduğu dönemini, oğullarına verdiği öğütlerini, aşk ve vahdeti vücut etrafında dönen hikayeleri mesnevî nazım şekliyle Nefhatü'l- eshâr'da anlatır. Çalışmanın bir başka önemi, Şehyüislam Zekeriya el- Ensarî'nin oğlu Cemaleddin- Hazrecî'nin aktardığı ve miraca yer verdiği bölümden kaynaklanır. Bu bölümde İbn Arabî'nin Fusûs adlı eseri, müşahhas hikâye üslûbunda anlatılır. Türkçe yazdığı bu çalışma, Nefhatü'l- eshâr adının sayısal değeri olan H.997\ M. 1588 yılında tamamlanır.

Ahlâk-ı Kirâm: 16. Yüzyılda Osmanlı sahasında kaleme alınmış ahlâk kitaplarından birisi Muhyî'nin Ahlâk-ı Kirâm adlı esridir. Fert, aile ve toplum ahlâkını konu alan bu özel tarzın 16. Yüzyıl Osmanlı'sında telif edilen iki büyük eserinden biridir. Oğulları için Ahlâk-ı Kebîr isimli eserinden meydana getirdiği bu eser, bir unvan üç ihsan ve bir pâyâna ayırdığı bölümlerden oluşur. H. 935\ M.1585'te tamamlanan eser saha önce kaleme almış olduğu Sîret-i Murâd- Cihân adlı eserinin tekrarıdır.

İhsânnâme: Balkanlar'da seyreden Osmanlı- Eflâk harbinin bütün aşamaları, Kahire'de oynanan ve hamleleri Osmanlı ordularıyla Eflâk ve Macar güçleri

üzerinde netice veren metafizik bir satrançla şekillenmeye başlar. Bu savaş oyunu, yaşı bir hayli ilerlemiş dervişle, sevdasına tutulduğu genç hristiyan arasında bir düşünle başlar ve etraflarında kozmik kuvvetlerin çarpıştığı gerçekliğe dönüşür.

Bir kere gördüğü güzele vurulan ve sevdası kesintisiz beş yıl süren Muhyî'nin ilişkisi nitelik değiştirerek, gerçek zaman, mekan ve kişilerle gelişen ve merkezinde ihsanın yer aldığı büyük bir fetih hareketiyle neticelenir. Bu fetih kademe kademe gözler önüne serilir.

Ana mihverinde döndüğü ihsan temasından dolayı metin İhsān-nāme adını alır. Hikāye bütün ayrıntılarıyla hikāyenin başkarakteri Muhyî'nin kaleminden aktarılır. Eserin telif tarihi H. 1010\ M.1598'dir.

Divan (Gazeller): Şiirlerini müstakil bir metinde toplamayan Muhyî'nin, Mısır'daki Mecmua'da farklı adlarla yer almış ve hacmi bir divan meydana getirecek kadar olan şiirlerinin Türkçe ve Farsça gazeller bölümüdür.

Divan (Kasideler): Kasidelerin ağırlık kazandığı bu bölümde daha çok Mısır beylerbeylerine sunulmuş olanlar yer alır. Türkçe ve Farsça yazılmış olan bu kasideler arasında başta şeyhi Ahmed Hayālî olmak üzere dinî ve mistik şahsiyetler için parçalar da bulunur.

Sîret-i Murād-ı Cihān: Muhyî, Mısır'da yürüttüğü nāzır-ı nuzzārılık görevinin Cizre kadısına verilmesi üzerine, haksızlığın giderilmesi, eski görevinin iadesi amacıyla H. 985\ M.1557'de İstanbul'a gelerek Sultan III. Murad'a müracaatta bulundu. Bu müracaatını akait ve ahlāk içerikli iki bölümden oluşan Sîret-i Murād-ı Cihān isimli eseriyle gerçekleştirdi.

Yukarıda bir kısmından söz etmiş olduğumuz eserler dışında Muhyî'nin daha birçok eseri bulunmaktadır. Kaynaklarda sıklıkla işaret edilen bu eserleri biz tekrar etmek yerine önemli gördüklerimiz hakkında bilgi vermeyi uygun bulduk. Bunlar dışında Hüsn ü Dil, Ahlāk-ı Kerîm, Arüz-ı Kebîr, Risāle-i Vahdet, Vefr-i Vahdet, Hikāyātü'l- Āşıkîn, Tenezzülât-ı Aşkıyye, Hakāyiku'l- Hikem, Tuhfetü'l- Hekîm, Aynü'l- Hayāt Şerhi, Bünyād-ı Şi'r-i Ārif, Gül-i Sad-Berg, Muhtelif Şiirler, Mektuplar, Anberiyeye Risalesi, Risāle Fî Esmāi'l- Hüsnā, Şerh-i Müstezād-ı Muhyî, Mukattaāt, Gazālenāme (Mensur), Gazālenāme (Manzum), Şerh-i Hadîs-i Erbain, Hakka'l- Yakîn, Mevlevî, Risāle Fi'l- Akāid, Füyüzul Velî, Risāle-i Beyne'l- İşaeyn,

Silsiletü'l- Aşk, Şerh-i Hadîs-i Cibrîl ve daha adını sayamadığımız iki yüzden fazla eseri bulunmaktadır.

2. ŞEHD-İ EBRĀR MESNEVÎ'SİNİN İNCELENMESİ

2.1. Şehd-i Ebrār Hakkında

Muhyî, gerek şairliği gerekse de sūfi kişiliği ile edebiyatımıza katkısı olan iki yüzden fazla eser sahibi bir âlim olarak önem arz etmektedir. Kendisi küçük yaşlardan itibaren yetiştiği çevre ve aldığı eğitim sebebiyle mistik ortamlardan uzak kalmamıştır. Muhyiddîn-i Arabî çizgisinden ayrılmadan tasavvufî çalışmalara imza atmıştır. Gülşenîliğin yanısıra Nakşîbendilik ve Mevlevîlik ile de bağ kurmuş olan Muhyî gramer, tefsir, hadis, kelim, retorik, kelâm gibi birçok alanda eser vermiştir.

İyi bir öğrenim görmüştür. Arapça ve Farsça'ya son derece hakimdir, Bâleybelen adlı eseri uluslararası bir dil icat edecek kadar gramere vakıf biri olduğunu göstermektedir. Ebced ve tarih düşürmede başarılıdır, eserlerine çoğu defa yazıldıkları tarihleri işaret eden isimler vermeyi uygun bulmuştur.

Çalışmamıza konu olan Şehd-i Ebrār metni Konya Mevlânâ Müzesi Abdülbaki Gölpınarlı Kataloğu'nda 2311 numara ile kayıtlıdır. Gölpınarlı söz konusu katalogta eser hakkında şu bilgileri verir: “ Kenarı zencirekli, ortası şemseli, miklaplı kapak kırmızı cilt. 62 yaprak. 13 satır. Harekeli nesih 17. Yüzyıla ait manzum ve mesnevî tarzında. Hz. Peygamber'in bazı mucizelerinden , İmam Hasan ile Hüseyin'in kerâmetlerinden bahs eder.”¹⁸ Abdülbaki Gölpınarlı bahsetmese de eserde aynı zamanda Hz. Zeynelabidin ile ilgili menkıbelere de yer verilmiştir.

İsmail Ünver Türk Dili Dergisi'nde yayımlanan “ Mesnevî” adlı çalışmasında mesnevîleri yazılış amaçlarına göre 4 gruba ayırmıştır: “ 1. Grup okuyucuya bilgi vermek, onu eğitmek amacı güden mesnevîler: Bu grupta dinî, ahlâkî eserlerle eski bilimlerle ilgili olan ve ansiklopedik bilgiler veren mesnevîler yer alıyor”¹⁹ der. Süre çeviri ve şerhleri, kırk hadis çeviri ve şerhleri, yüz hadis çeviri ve şerhleri, mevlidler, hilyeler, Hz. Muhammed ve yakınları hakkında hikayeler ve maktelleri²⁰ anlatan

¹⁸ Gölpınarlı, *age*,305-306.

¹⁹ İsmail Ünver, “ Mesnevî”, *Türk Dil: Türk Şiiri Özel Sayısı (Divan Şiiri)*, s.415-416-417/ Temmuz-Ağustos-Eylül(1986): 438

²⁰ Ünver, a.y.

eserleri de dinî mesnevîler kategorisine dahil etmektedir. Tüm bu bilgilerden ve tez metnimizde anlatılan hikayelerden hareketle Şehd-i Ebrâr mesnevîsinin dinî mesnevîler kategorisine girdiğini söylemek mümkündür.

Aruz vezinin “ Mefâilün Mefâilün Feülün” kalıbıyla yazılmış olan bu eser, Muhyî'nin de bizzat belirttiği üzere Sultan III. Murad döneminde yazılmıştır, bunu hem methiye bölümünde hem de hatime bölümünden padişahın istekte bulunduğu beyitlerden anlıyoruz:

“Hidîv-i mâlik-i mülk-i Süleymân
Şeh-i sulţân Murād bîn Selîm Hân” 9a/b.184

“Zamânında o şâh-ı ‘adl u dâdîñ
Deminde Hâzret-i sulţân Murâdîñ”60b /b.1433

Hatimetü'l- kitab bölümüne baktığımızda eserin söz konusu tarih aralığında “ Babaşehri” olarak ifade edilen bir yerde yazıldığı söylenmektedir. Kaynaklar Muhyî'nin babasının memleketini Edirne olarak işaret ederken sadece Gölpınarlı “Babaeski”de bulunduğunu katalogda ifade eder. Ancak bunun ile ilgili herhangi bir kaynak göstermez. Hayatını ele aldığımız başlıkta Muhyî'nin bu eseri yazdığı dönemde Edirne’ de bulunmuş olduğuna dair kanaatlerimizi ayrıntılı bir şekilde ifade etmeye çalıştık. Bir kez daha söylemek gerekirse Muhyî'nin hayatının son dönemlerinde Kahire’de olduğu kaynaklar tarafından ifade edilse de kendisinin söz konusu ifadesi onun bir dönem Edirne’de olduğunu işaret eder.

Babaşehridir adı ol yirüñ
Vatanydı şehâ peder pirüñ (62 a / b. 1469)

“Şehd-i ebrâr” mesnevisi klasik edebiyatımızda çoğunluk arz eden baştan sona belirli bir olayın tahkiye edilmesi anlayışına uygunluk göstermemektedir. Muhyî belirli başlıklar altında Hz. Peygamber’in mucizeleri, 4 halife ve Hz. Hüseyin, Hz. Hasan ve Hz. Zeynelabidin ile ilgili menkıbeler anlatılmaktadır. Her başlık altında kısa veya uzun bir girizgâh ana hikaye ve ardından hatime (dua, dilek, istek...vb) bölümleri yer almaktadır.

2.2. Metnin Kurgusu:

Mesnevî, kendi arasında kafiyeli beyitlerden oluşmuş bir nazım şeklidir. Beyit sayısı bakımından hiçbir kısıtlayıcı kurala bağlı değildir. İki ile on binlerce beyit arasında değişen bir genişliktedir.²¹ Edebiyatımızda karşılaştığımız bir çok mesnevî baştan sona bir hikayeyi belirli bir kurgu, giriş, gelişme ve sonuç bölümleri içerisinde anlatmakla beraber Şehd-i Ebrâr mesnevîsi ise edebiyatımız içerisinde yer alan birçok mesnevînin aksine baştan sona bir olayı anlatmamaktadır. Her bir başlık kendi içerisinde bir giriş, gelişme ve sonuç bölümüne sahiptir.

Şehd- i Ebrâr toplam 62 yaprak, 1505 beyitten oluşmaktadır. Eserin ilk bölümlerini oluşturan besmele, tevhid, münacaat, na't, methiye, sebab-i telif bölümlerini dışarıda tuttuğumuz zaman bir olay tahkiye eden toplam 24 hikayenin bulunmaktadır. Bu hikayeler sırasıyla Hz. Muhammed, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz. Zeynelabidin ile ilgilidir. Her hikaye kendi içerinden bir giriş, gelişme ve sonuç kurgusuna sahiptir.

Bu sebeple biz de bu bölümü yazarken hikayeleri ayrı ayrı ele almayı uygun gördük; çünkü tek bir hikaye gibi baştan sona neler olduğunu anlatmak eserin değerlendirilmes açısından sıkıntılara sebep oluyordu. Bu nedenle her hikaye uygun bir başlık altında incelendi. Ancak her hikaye de ayrıntılı betimlemelere, tasvirlere, şahıs kadrosuna yer verilmemiştir. Müellif bazı hikayelerde kişileri ve yerleri ayrıntılı bir şekilde anlatırken bazı yerlerde sadece isim vermeyi tercih etmiş, hikayedeki öğreticiliği ön planda tutulmuştur. Bu sebeplerden ötürü bazı başlıkların içerisinde hikayede yer alan zaman, yer ve kişi ile ilgili ifadeler de yer verilmesi uygun görülmüştür. Tüm bunlara ek olarak eserde anlatılan menkıbelerde ana kahraman durumunda olan tarihi şahsiyetlerin vasıflarından ilk hikayelerde bahsedildiğinden “ Ana kahraman” alt başlığı içerisinde değerlendirilecektir.

2.2.1. Giriş bölümü:

Giriş besmele, tevhîd, münacaat, na't bölümleri ve III. Murad'ın meth edildiği beyitlerden oluşmaktadır. 1b- 9b nolu varaklar arasında yer alan 1- 219. beyitler bu başlık altında yer almaktadır. İçerisinde anlatılanlar aşağıda özetlediğimiz şekildedir.

²¹ Ünver, age, 432

1- 82 . beyitler klasik üslupta yazılmıştır. Hemen her mesnevîde rastladığımız üzere sırasıyla Besmele, Tevhîd, Münacaat bölümleri yer almaktadır. Bu beyitlerde Allah'ın yüceliğine övgüler sunmaktadır. Ayrıca eserini bitirmesi ve onun uzun ömürlü olmasını sağlaması için dua etmektedir.

83- 141. beyitler arasında Na't yer almaktadır. Bu bölümde Hz. Muhammed övülmekte; varlığı ile putların ortadan kalkmasını sağladığı, putperestlerin şaşırıp kaldığı, âlemlerin O'nun varlığı sebebiyle durduğu ve O'nu ananın sonsuza değin kötü bir adla anılmayacağı ifade edilir. Burada 119.beyitte Muhyî kendisine seslenir ve 123.beyite kadar kendisinin Hz.Peygamber'i anlatmakta yetersiz kaldığını söyler. Yine 126. ve 134.beyitler arasında gelmiş geçmiş bazı peygamberleri anar. Hz. Peygamber ile onları kıyas eder. 139.-141.beyitlerde Peygamber'e salât ve selâm edip bu bölümü sonlandırır.

141-219.beyitler arasında dönemin padişahı Sultan III. Selim hakkında methiye yer almaktadır. 141.beyitten 194.beyite kadar girizgâh bölümüdür. 194-196.beyitler arasında 4 halifeyi sırasıyla anar. 204.beyitten itibaren padişaha dua eder onun saltanatının sonsuz ve yüce olmasını ister.

2.2.2. Sebeb-i Telif

Mesnevîlerin hemen hiçbir müellif tarafından ihmal edilmeyen başlıklarından birisi sebeb-i telifdir. Bu başlık altında şair eserini niçin yazdığını, onu bu eseri yazmaya yönelten sebebi açıklar.²² Mesnevîlerde bu yazılış sebebi genelde birbirine benzer. Hatiften gelen bir ses mesnevî yazarından bir eser yazmasını ister. Bu işi ancak o başarabilir.Bazen de rüya halindeyken mesnevînin yazılmasının istendiği görülmektedir.

Elimizdeki metinde 220-248.beyitler arasında eserin yazılış sebebi anlatılır. Eserin yazılış sebebi olarak rüya motifi gibi sık rastlanan kullanımlarla karşılaşmayız ya da hatiften gelen bir ses de yazara bu mesnevîyi yazmasını söylemez. Bu bölüm yazarın kendisine seslenişi ile başlar ve devamında erenlerden, keramet sahibi ermişlerden söz edilir. Ashabdan söz edileceği belirtilir ve kendisine bunları yazmak için cesaret vermeye gayret eder. Bunları anlatabilmek için gönlünün aşk ile yanmış olması, mihnet çekmiş olunması gerektiğine dair beyitler söyler. Bu yolda canını dahi vermesi gerekebileceğini ifade eder. 226.beyitten itibaren bu zatların

²² Ünver, agm., 436

özelliklerini sıralamaya başlar ve cihanı himmet ile doldurduklarından, bastıkları kara toprağı altın ettiklerinden söz eder. 234. beyitle beraber ne kadar uğraşırsa uğraşsın onları anlatmada yetersiz kalacağını söyler. O nadide salihleri anmak ve söz incisini dizmek için bu eseri yazmaya karar verdiğini söyler. 245-248. Beyitlerde eser hakkındaki beklenti, dilek ve dualarını sıralar.

2.2.3. Hz. Muhammed Çevresinde Gelişen İki Hikaye:

Sebeb-i telif bittikten sonra mesnevîde esas anlatılmak istenen hikayeler tahkiye edilmeye başlanır. bunlardan ilk ikisi Hz. Muhammed'in çevresinde gelişen 2 mucizeyi anlatmaktadır. İlk hikaye 18beyit sürerken ikincisi 52 beyit sürmektedir.

2.2.3.1. Hz. Peygamber ve Hendek Savaşı

249- 265.beyitler arasında Hz. Peygamber'in Hendek Savaşı esnasında göstermiş olduğu mucize anlatılır. Hendek savaşı esnasında şehir yoğun ok atışı altında kalır. Şehir halkı Hz. Peygamber'den yardım ister ve ondan okları durdurması için dua etmesini diler. Bunun üzerine Peygamber dua eder ve Allah atılan okların gerisingeri müşriklere dönmesini sağlar. Muhyî, eğer Hz. Muhammed dileseydi Allah'ın ona daha ne gibi mucizeler bahşedeceğini sıralar. Ve bu başlıkta anlatılanlar sona erer.

2.2.3.2. Hz. Peygamber ve ağaç hadisesi

266-316.beyitler arasında hicretten sonraki bir zaman diliminde Hz. Peygamber ile Hind adında Arap kabilelerinden birine mensup bir kadın arasında yaşanan mucizeler içeren bir olay tahkiye edilmektedir. Bu kadın iman sahibi bir kadındır. Bir gün Hz. Peygamber bu kadının evinde misafir olur ve sabah onun getirdiğı su ile abdestini alır. Bu su ile Peygamber'e bir sır açılır ve Kerbela hadisesinden ve Hz. Hüseyin'in şehadetinden haberdar olur. Buna öyle gözyaşı döker ki bir ağaç hasil olur. Olumsuz hiçbir iklim koşulundan etkilenmeyen bu ağacın meyveleri her derde devadır. 291.beyitte ağaç için bir dönüm noktası gerçekleşir; ağacı görmeye gelenler bu ağacın artık meyve vermediğine şahit olur. Çünkü Hz. Peygamber vefat etmiştir. Meyve vermese de kurumamış olan ağaç Hz. Ali'nin şehadetiyle yapraklarını döker ve bir daha yaprak açmaz. Daha sonra Kerbela hadisesinin yaşanmasıyla beraber ağaç kurur ve devrilir. 313- 316. beyitler bu bölümün hatimesi niteliğindedir. Muhyî

anlatılan hikaye ile bağlantılı olarak Allah'tan onun yaşam ağacını korumasını, daima yeşil ve taze tutmasını diler.

- **Yardımcı Kahraman:** Bu hikayede yardımcı kahraman olan Hind adlı kadın hakkında ayrıntılara yer verildiğinden böyle bir alt başlık içerisinde bahsetmeyi uygun gördük.

Hz. Peygamber'in hicretten sonra Arap kabilelerinden Hind adında bir kadının evindeki misafirliği anlatılırken bu kadın hakkında müellif bize bilgi verir:

O kavmüñ var idi içinde bir zen
Dili olmuşdı nür-ı Hakkı revzen (12b/b.269)

Hüdā aşhābına ol zen ser idi
Ne zen ol yerde bir gerçek er idi (12b/b.270)

'Arab içinde Hind olmuşdı nāmı
Severdi Hāzret-i hayru'l- ümemi (13a/b. 271)

Bu beyitlerde yer alan ifadelerde kadının fiziksel özellikleri hakkında bilgi vermese de onun inancı ve imanı hakkında bilgilere yer verir. İmanı tam olan bu kadın Hz. Peygamber'i evinde misafir etmekten mutluluk duymaktadır.

- **Zaman:** Şehd-i Ebrār mesnevîsinde bir hikaye dışında zaman kavramı bir günün sonu ya da bir gece yarısı gibi ifadeler kullanılmadan çeşitli sembollerle okuyucuya verilmektedir. Söz konusu bu hikayede de zamanın geçişi ağacın geçirdiği evrelerle anlatılmaktadır.

Peygamber'in Hind adlı kadının evinde kaldığı sabah abdest aldığı sudan ona vasıl olan sular sonucunda döktüğü gözyaşlarından filizlenen ağaç çeşitli zaman aralıklarında farklı özellikler gösterir. Bu ağacın ömrü bize üç olay çevresinde anlatılır. Birincisi 293 ve 294.beyitlerde ifade edildiği üzere Hz.Muhammed'in vefatı sonucu gerçekleşir, ikincisi 299 ve 302. beyitlerde belirtildiği üzere Hz. Ali'nin şehit edilmesi, sonuncusu 305 ve 309.beyitlerde söz edilen Kerbela hadisesi üzerine olur. Bu ağaç sırasıyla önce meyve vermeyi keser, daha sonra yapraklarını döker ve en sonunda da tamamen kurur. Zaman bu hikayede İslam tarihinde önem arz eden bu olayları zikri ile bize ifade edilir.

2.2.4. Hz. Ebubekir ve Çevresinde Gelişen Kerametler

Hz. Muhammed ile ilgili bu iki mucize anlatıldıktan sonra 4 halife hakkında sırasıyla hikayeler anlatılmaya başlanır. Hz. Ebubekir 'in ana kahraman olduğu toplamda 4 hikaye anlatılmaktadır. İlki 62 beyit, ikincisi 32 beyit, üçüncüsü 17 beyit ve sonuncusu 32 beyitten oluşmaktadır.

2.2.4.1. Hz. Ebubekir'in rüyası ve Hz. Muhammed'in peygamberlik alâmeti

317- 375.beyitlerde Hz. Ebubekir'in gördüğü bir rüya anlatılmaktadır. 317-322.beyitler girizgâh bölümünü oluşturmaktadır. Bu beyitlerde Hz. Ebubekir'in vasıflarından söz edilir. İslam devleti için yapmış olduğu hizmetler, kahramanlıkları anlatılır, karakterini oluşturan çeşitli özelliklerinden söz edilir. 328- 340.beyitler arasında İslam dini daha yeryüzünde bilinmezken Hz. Ebubekir'in bir rüya gördüğünden söz edilir. Rüyasında bir nur parçasının Beytü'l-harem üzerinde görüldüğünü daha sonra Ka'be tarafında nura boğulmamış bir tek yerin dahi kalmadığını görür. Hz. Ebubekir rüyayı tabir edecek bir bilgin aramaya başlar. Lâkin çevresinde böyle biri yoktur. Aradan zaman geçer ve Şam'a doğru bir kervanla yola çıkar. Bu yolculuk esnasında Buhayra adında bir rahip ile karşılaşır.

343- 350.beyitlerde Buhayra hakkında bize bilgi verilir. Rüyasını Buhayra'ya anlatır ve tabirini öğrenir. Gördüğü nur bir peygambere işaret etmektedir. O güneş doğunca İslam dini gelecek ve yeryüzünde kimse puta tapmayacaktır. Kendisi de bu dine davet edilecektir. 368- 371.beyitlerde Hz. Ebubekir'in dine davet edilişi anlatılır. Son 4 beyit Muhyî'nin konu ile bağlantılı olarak Allah'tan kendisi için dilek ve taleplerini içermektedir.

Bu ilk hikayede ayrıntılı bir şekilde Hz. Ebubekir 'in vasıfları verildikten sonra diğer üç hikayede bu kadar ayrıntıya yer verilmez bir veya iki beyit söylendikten sonra anlatıya geçilir.

-Ana kahraman hakkında: Hz. Ebubekir ile ilgili olan bu ilk menkıbede kendisinin vasıflarından, İslam âlemine yapmış olduğu hizmetlerden söz edilmektedir. İlk 17 beyit onun söz konusu bu özellikleri ile ilgilidir. Kendisinin Sıddık sıfatından söz edilmekte, Hz. Peygambere olan sadakati övülmektedir.

Hz.Muhammed'in ölümünden sonra hilafet tahtına geçerek büyük hizmetlerde bulunduğundan, küfrü yıkıp, alemi adaleti ile ihya ettiğinden söz edilmektedir.

-Yardımcı kahraman hakkında: Söz konusu anlatıda Buhayra adlı rahip ve Hz. Ebubekir arasında geçen bir diyalog söz konusudur. Birçok dinî kaynakta da söz edilen bu olaya Buhayra adında bir rahip son peygambenin yakın bir zamanda dünyaya geleceğine dair inanca sahiptir. Hz. Ebubekir kervanında bulunan Hz. Muhammed'i görür ve etrafında gelişen birçok alametten O'nun son peygaöber olduğunu anlar.

Söz konusu bu menkıbede de bu olay anlatılmaktadır. 347- 350. Beyitler arasında bu rahibin yaşının oldukça ilerlemiş olduğundan söz eder ve ekler; ilimde çok ileri gitmiş ve çok kapılar aralamıştır. Bunun dışında kendisi hakkında farklı bir ifadeye yer verilmez.

2. 2. 4. 2. Hz. Ebubekir ve bitmeyen sofrası

376- 408.beyitler arasında Hz. Ebubekir'in kurdurduğu bir sofrası ve bu sofranın bereketinden söz edilmektedir. Halife bir gün yanındakilerle beraber bir sofrası kurar. Bu sofrası yeryüzünde kurulmuş bir cennet sofrasıdır adeta. Sofra anlatılırken idealize edilmekte nimetlerin bolluğu ile cennetten gelmiş bir sofraya benzetilmektedir. Buradaki yemeklerden çok sayıda insan yemekte ve hepsi tok bir şekilde el çekmektedir. Ancak sofradaki yemeklerde hiçbir azalma söz konusu değildir. Ne kadar insan gelip bu sofraya el uzattıysa hepsi de doymuş bir şekilde sofradan kalkmıştır.

406.beyitte tahkiye biter ve Muhyî sözü alır. Allah'ın bereketli sofralarından kovulmamayı diler. Bu hikayenin sonunda söylediği beyitler tüm hikayelerde olduğu gibi konu ile ilgili dualar olup, anlatının sonuç bölümünü oluşturmaktadır.

2.2.4.3. Hz. Ebubekir'in ölümü ve o esnada yaşanan keramet

409- 426.beyitler arasında Hz. Ebubekir ölüm anında iken yanında bulunanlara söyledikleri anlatılmaktadır. Halife ölüm döşegindedir ve o sırada yanında bulunanlara kendi soyundan 2 erkek ve 3 kız evladının sağ kalacağını söyler. Ancak kendisinin 2 kızı olduğu söylenir. Bunun üzerine eşlerinden birini hamile olduğunu ve 3. kızının ondan doğacağını söyler. Muhyî 424- 426.beyitlerde bu esrarlı olayda olduğu gibi kendi gözünden de esrarın kalkmasını Allah'tan diler.

2.2.4.4. Hz. Ebubekir'in cenazesinin defn edileceği esnada yaşanan olaylar

427- 459.beyitlerde yer alan bu hikayede Hz. Ebubekir öldükten sonra yaşanan bir olay anlatılmaktadır. Hz. Ebubekir vefat edince onun çevresinde bulunanlar onu nereye defnedecekleri hususunda karasız kalırlar. Bu esnada gaibten bir ses duyarlar. Bu ses onlara Hz. Ebubekir'in Hz. Peygamber'in yanına gömülmeyi istediğini, o gül ile andelîbin buluşturulması gerektiğini söyler. 456- 459. beyitler bu başlığın hatimesi niteliği arz eder. Öncekilerde olduğu üzere Muhyî konu ile ilgili olarak dua ve dileklerde bulunur.

2.2.5. Hz. Ömer ve Çevresinde Gelişen Olaylar

Hz. Ebubekir ile ilgili kerametlerin anlatımı bittikten sonra ikinci halife olan Hz. Ömer ile ilgili 6 hikaye anlatılmaya başlanır. Bu hikayelerin kimilerinde ayrıntılı mekan ve kişi tasvirlerine yer verilmiştir. Yeri geldikçe açıklamalarla bu zaman ve mekan tasvirlerine yer vereceğiz.

İlk hikaye toplamda 59 beyitte, ikinci hikaye 64, üçüncü hikaye 18, dördüncü hikaye 15, beşinci hikaye 27 ve altıncı hikaye 42 beyitte anlatılmaktadır. İlk hikaye aynı zamanda Hz. Ömer ile ilgili bölümün başlangıcı olduğu için ilk beyitlerde söz konusu halifenin vasıflarından söz edilmektedir. Kendisinin lakabından, adaletinden, yiğitliğinden ve gücünün şöhretinden bahsedilir. Bu beyitlerin ardından ilk hikaye başlar. Diğer hikayelerde bu betimleyici beyitlere rastlanmaz.

2.2.5.1. Hz. Ömer'in ordusu ve suda yitirilen cengaver

460.beyitle başlayan ve 519.beyitle son bulan bu yeni bölüm Hz. Ömer ile ilgili olan ilk hikayeyi içermektedir. Bu beyitler arasında Hz. Ömer'in ordusunda bulunan genç bir askerin azgın sular içinde ölümü ve bundan sonra olanlar anlatılır.

460.beyitten 469.beyite kadar girizgâh niteliği gösterir. Hz. Ömer'in anıldığı bu ilk bölümde öncelikle onun vasıflarından söz edilmektedir. 481.beyitte anlatı başlar. Aras ve Ceyhun nehirlerinin karıştığı yerde su coşkun akmaktadır. Ordu burayı aşmak zorunda kalır; ancak geçmeleri için uygun bir yer bulamaz. En sonunda içlerinden birisini seçer ve onu suya salarlar. Bu genç asker suda boğulur. Hz. Ömer bu işi edenlere seslenir ve nasıl böyle bir şeye izin verdiklerini sorar. Daha sonra Hz. Ömer Ka'be'ye döner ve Allah'tan bu gencin canını bağışlaması için dua eder. Allah

duasını kabul eder ve genç yeniden can bulur. 517- 519.beyitlerde Muhyî yine dua ve dilekte bulunur.

-Ana kahraman hakkında: Hz. Ömer ile ilgili bu ilk anlatıda onun vasıfları 16 beyit boyunca okuyucuya anlatılır. Kendisinin hak ile bātılı birbirinden ayırmada mahir olduğundan, adeletinden, yiğitliğinden söz edilir. Düşmanın yüreğine korku saldığından, İslam Devleti'nin sancağını Irak'a Hicaz'a kadar ulaştırdığından söz edilmektedir. Düşmanın gözünün yaşına bakmadan saldırdığından söz edilir. Ancak daha önce de belirttiğim üzere burada da fizikî bir tasvire yer verilmez.

2.2.5.2. Hz. Ömer ve Mısır valisi Amr ibni'l-As 'ın bātıl ile mücadelesi

520- 584.beyitler ile yeni bir hikaye anlatılmaya başlanır. Mısır'ın müslümanlar tarafından alınışından sonra Hz. Ömer oraya Amr ibni'l-As' ı vali tayin eder. O yıl Mısır'da kuraklık olur ve bunun sonucu Nil nehri taşmaz ekinler ve arazi susuz kalır. Çok zor durumda kalan halk Kadim Mısır dininden gelen bir ritüeli uygulamaya karar verir. Buna göre bakire bir genç kız süslenerek canlı canlı Nil'e atılmalıdır. Bu Nil'in sakinleşip kuraklığın ortadan kalkmasını sağlayacaktır. Bunu uygulamak için bir genç kızını ailesinin rızası olsun olmasın alıkoyarlar.

Mir bunu duyar ve engel olur. Bunun neden yapıldığı anlatıldığında dahi izin vermez ve Hz. Ömer'e bir mektup yazıp durumu anlatır. Hz. Ömer, Mir' e iki mektup gönderir. Mektuplardan biri Nil içindir. Mir kendisine yazılmış olan mektupta denileni yapar ve mektubu Nil'e atar. Mektubu atması ile beraber nehir birden 16 arşın yükselir. Daha sonrasında Hz. Ömer batıl için cana kıyılmaması gerektiğinden söz eder. 581-584.beyitler Muhyî'nin dua ve dilekleridir.

2.2.5.3. Hz. Ömer ve Medine'deki yangın

585- 603.beyitlerde Medine'de olan bir yangından söz edilir. Toplamda 18 beyit olan bu anlatı da ilk hikaye de olduğu gibi Hz. Ömer ile ilgili övgü dolu herhangi bir ifadeye yer verilmeden doğrudan anlatılan olaya yer verilir.

Medine'de bir gün ateşler etrafı sarar, Muhyî bunları âşık gönlün içinde bulunduğu ateşe benzetir. Önüne ne düşerse yakan bu ateşin dumanları artık göğü kapatır. İnsanlar feryād figan Hz. Ömer'in yanına koşar ve ondan yardım etmesini isterler. Bunun üzerine Hz. Ömer Allah'a dua eder ve ateşi söndürmesini ister. O anda yağmur yağmaya başlar. Yangın söner, etrafta kara toprak gibi kararmış bir

yangın yeri kalır. 600.beyitte anlatı son bulur. Sondaki beyitler anlatılanların hatimesi niteliğindedir, Muhyî gönlünün Allah aşkı ile yanması için temmenilerde bulunur.

-Yardımcı kahraman hakkında: Kadim Mısır dininde uygulanan bātıl bir inanc bu hikayede anlatılmıştır. Nil nehrinin Mısır'ın bereketini arttırması için kurban edilen genç kızın fizikî özelliklerinden, nasıl süslendiğinden burada söz edilmektedir. Söz konusu genç kız bakire olmak zorundadır, yakınlarına bu kız için para ödenir ve alınan genç kız kurban edilmek üzere hazırlanır. Saçları taranır, süslenir, altınlar , sedefler takılır.

-Zaman hakkında: Zaman kavramı mesnevîlerde çoğu zaman bizim yaşadığımız gerçek zaman dilimi içerisinde olduğu gibi belli bir tutarlılık içerisinde akmaz. Bu menkıbede de zaman kavramı hakkında kesin bir bilgi verilmemekle beraber anlatı içerisinde yer alan bazı ifadeler bir fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır. Bu anlatıda zaman olay içerisinde yavaş bir şekilde akmakta, olayların dışına çıktığında ise zaman çok hızlı akmaktadır.

Mısır halkı ile vali arasında yaşananlar okunduğunda okuyucuya hissettirilen zaman birkaç gün gibi gelirken. Hz. Ömer ile İbn-i Asa arasında yaşanan mektuplaşma ise bir iki saniyede gerçekleşmiş izlenimini oluşturur.

2.2.5.4. Hz. Ömer ve Medine'deki deprem

604-619.beyitler bir deprem hadisesinden söz edilir. Hz. Ömer'in, hilafeti döneminde olan bu deprem karşısında göstermiş olduğu keramet anlatılır. Medine şehrinde bir deprem meydana gelir, bu kuvvetli deprem hiç durmaz. Bunun üzerine halk çöle kaçar. Bir yerde toplanan Medine halkı Hz. Ömer'den yardım ister ve Allah onun duasını kabul eder ve sarsıntılar diner. Son 3 beyitte Muhyî kendisi için temennilerde bulunur.

2.2.5.5. Hz. Ömer'e malum olan tuzak

620-647.beyitlerde yeni bir anlatı yer alır. Burada Sariye ve ordusuna kurulan tuzak ve Hz. Ömer'e bu tuzağın malum olması sonucunda nasıl kurtuldukları anlatılır. Sariye cihat niyetiyle ordu ile beraber yola düşer ve dinlenmek için bir dağın sırtına çadır kurarlar. Düşmanları onları fark eder ve dağın diğer tarafında gizlenir; niyetleri gece olduğunda baskın verip herkesi öldürmektir. Hz. Ömer

Medine’de minberdeyken bu durum ona malum olur ve duaya başlar. Sariyye bulunduğu yerde Hz. Ömer’i duyar ve önlemını alır, ölümden kurtulur. 644-647.beyitler başlığın hatimesi niteliğindedir ve Muhyî dua ve temenni ile bu bölümü kapatır.

2.2.5.6. Hz. Ömer ve Rum kayserinin Müslüman olma hikayesi

648- 690.beyitler arasında Hz. Ömer çevresinde gelişen son anlatı başlar. Bir Rum kayseri ile Hz. Ömer arasında geçen olay ve bunun sonucunda kayserin müslüman oluşu anlatılmaktadır. Kayser Hz. Ömer’ e bir mektup yazıp yanına gelmek istediğini bildirir. Halifeden izin alan kayser şehre gelir ve gezerken Hz. Ömer’i görmek istediğini söyler. Bunun üzerine yanında bulunanlar, Hz. Ömer’in kerpiç kesmekte olduğunu söylerler. Kayser yanına gider ve Hz. Ömer’i uyur vaziyette bulur. Onu savunmasız halde görünce öldürmeye niyet eder. Niyetini gerçekleştirmeye fırsat bulamadan bir yılanın saldırısına uğrar. Bunu gören Kayser Hz. Ömer’den yardım ister ve halife ona yardım eder. Bu olay karşısında hemen müslüman olur. 676- 689. beyitler bu başlığın hatimesi niteliğindedir.

2.2.6. Hz. Osman ve Çevresinde Gelişen Kerametler

690.beyit ile beraber toplam üç hikayeden oluşan Hz. Osman ile ilgili beyitler başlar. Bu üç hikayenin ilki 26 beyit, ikincisi 51, üçüncüsü 24 beyitten oluşmaktadır. Bu anlatılardan ilkinde Muhyî Hz. Osman’ın ağzından zina günahı ile ilgili fikirlerini beyan eder. Diğer iki hikayede önceki beyitlerde olduğu gibi 2 farklı mucizevî olay tahkiye edilmektedir.

2.2.6.1. Hz. Osman ve zinacıya cevabı

690- 716. beyitler arasında Hz. Osman ile ilgili beyitler yer almaktadır. Daha önceki hikayelerde olduğu gibi 690-699.beyitler bu bölümün girizgah beyitleri olma özelliğine sahiptir. 690- 697.beyitler arasında Hz. Osman’ın vasıfları anlatılmaktadır. 698 ve 699. beyitler anlatılacak olan rivayete giriş niteliği arz etmektedir.

700.beyit ile beraber Hz. Osman’a atf edilen hikaye anlatılmaya başlanır. Burada zinanın günah olduğundan ve bu günahın büyüklüğünden söz edilmektedir: “ Bir gün genç bir adam Hz. Osman’ın yanına gelir ve ona hiç zina edip etmediğini

sorar. Hz. Osman her günahı işlemiş olabileceğini ancak bu günahı asla işlemediğini ifade eder. Bunun üzerine genç kendisinin göz zinası işlediğini söyler. Halife bu günahı işleyerek kendisini ateşlere attığını söyler. Gözün zinasının da en az beden zinası kadar günah olduğunu söyler. Genç bir ah çekip tövbe eder.” 712.beyitte bu tahkiye son bulur ve 713- 716.beyitlerde dua ve istekte bulunur.

- **Ana kahraman hakkında:** 690- 698. beyitler arasında Hz. Osman’ın vasıflarından ve onun şahsî özelliklerinden söz edilir. Güzel söz söyleyen, melek yaratılışlı, Hz. Muhammed’in sevgili dostu, Allah aşığı olduğundan bahesildikten sonra halife olduğu andan itibaren dudaklarından inciler döküldüğü söylenir. Edep ve hayā sahibi bir kişi olduğundan meleklerin dahi onun yanında temiz olamadığını söyler. Hz. Osman’ı bu sözlerle idealize eder. Halkı deritten ve kederden kurtardığını söyler.

2.2.6.2. Hz. Osman’ın şehadeti

717- 767. Beyitler arasında Hz. Osman’ın şehadeti sonrasında gelişen keramet içeren bir hadise anlatılmaktadır. 717- 730.beyitler arasında 2 kötü niyetli adamın Hz. Osman’ın makamına kötü niyetle adım attığını anlatır.

Bu adamların gönülleri fesad dolu düşüncelerinden dolayı kararmıştır. Lakin onlar Hz. Osman’ın yanına geldiğinde Hz. Osman çoktan cennet bahçelerine adım atmıştır. Onun bu halini görünce o iki adamdan biri etkilenir ve niyetinden vazgeçer, tövbe eder. Ancak diğeri niyetinden vazgeçmez ve meftaya bir tokat atar. 745.beyitte Hz.Osman’ın baş ucunda bir yakının olduğunu öğreniyoruz. Bu adamın attığı tokattan haberdar olur ve bu hadise üzerine Allah’a yalvarır. Yeri göğü yaratan, kara toprağa can veren Allah’ın bu adama da cezasını vermesini ister. Bunun sonucunda Allah onun dualarını kabul eder ve tokatı atan adam Allah’ın gazabına uğrar. Gözleri kör olur ve elleri tutulmaz hale gelir.

2.2.6.3. Hz. Osman’ın şehadetinden sonra yaşananlar

768- 792.beyitleri arasında Hz. Osman’ın şehadetinden sonra olanlar anlatılmaktadır. Vefatından sonra toplanan kalabalık onu defnetmek için yola çıkar. Gözyaşları içinde cenazeyi götürürken gökyüzünde bir karaltı ortaya çıkar. O karaltıdan bir ses gelir ve korkan ahali kaçıtır karaltıdan gelen ses ondan korkmamalarını Hz. Osman’ın ölümünden üzüntü duyduklarını ifade eder. Cenazenin defnedilişinde hazır bulunmak istediklerini söyler. Bu sesin meleklerle ait

olduğunu da ekler. Orada bulunanlar bu hadiseyi Hz. Osman'ın Allah katındaki yerinin yüceliğine yorar ve yola devam eder. 789- 792.beyitler bu bölümün hatime kısmını oluşturur.

2.2.7. Günahkar Bir Kavim Hakkında

Mesnevîlerde olay anlatılırken okuyucunun sıkılmasını önlemek amacıyla ya da müellifin kendi sanat anlayışı hakkında bilgi verdiği beyitlere sık sık rastlanmaktadır. Muhyî de 793. Beyite geldiğimizde anlatıya ara verir ve günahkar bir kavimden söz etmeye başlar.

793- 815.beyitler arasında bu kavim anlatılır. Bu kavime mensup insanlar iblis yaratılışlı olarak nitelenir. Allah'tan korkusu olmayan, fitne ve fesad peşinde koşturana bir taifedir. Muhyî bu kavme beddua eder ve Allah'tan onları yolundan uzak tutmasını diler. Gönüllerinden bir kez Allah sözü geçmeyen bu kavmin helak olmasını diler. Muhyî onlara bir alay cahil diler ve bu anlatı böylece son bulur.

2.2.8. Hz. Ali ve Çevresinde Gelişen Olaylar

Muhyî söz konusu kavim ile ilgili beyitlerini bitirdikten sonra sıra son halife olan Hz. Ali'ye gelir. Bu bölümde Hz. Ali ile ilgili toplam 4 kerametten söz edilir. İlk anlatı 32 beyitten, ikinci anlatı 38 beyitten, üçüncü anlatı 39 beyitten son anlatı ise 91 beyitten oluşmaktadır.

2.2.8.1. Hz. Ali ve hakkında gıybet edenlerin akıbeti

816-848.beyitlerle Hz. Ali ile ilgili anlatılar başlamıştır. Daha önceki hikayelerde olduğu gibi Hz. Ali bu hikayelerde ana kahraman olmasına rağmen fizikse tasvirlerle yer verilmez. Bunun yerine vasıflarından kılıcının kudretinden, yiğitliklerinden söz edilmektedir. Girizgâh niteliğinde olan bu beyitler bittikten sonra hikaye başlar. Hz. Ali'yi sevmeyen biri onun hakkında sövüp saymaktadır. Hz. Ali'yi seven biri bu adamın dediklerini duyar ve Allah'a bu adamın yüzünü gönlü gibi karartmasını için dua eder. Allah duasını kabul eder ve 844.beyitte anlatı son bulur. 845-848.beyitlerde Muhyî kendi yüzünün gönlü gibi iliyadınlık olması için dua eder.

-Ana kahraman hakkında: Hz. Ali ile ilgili olan beyitler 816-832. beyitler arasında yer almaktadır. İlim irfan şehrinin kapısı olduğu söylenir, Allah ‘ın aslanı olan Hz. Ali’nin elinde Zülfikar varken düşmanın kalbine korkudan titremektedir. Kılıcının özelliklerinden ve kılıcını gören düşmanların iki dilli bir ejderha ile karşılaşmış gibi korktuğundan bahsedilir. Savaş alanında kudreti ve yiğitliği bakımından Rüstem ile karşılaştırılır ve ondan üstün olduğu vurgulanır. Onun bir benzerinin olmadığı söylenerek Hz. Ali ile ilgili söylenenler bitirilir.

2.2.8.2. Hz. Ali ve eli kesilen hırsız hikayesi

849-887.beyitlerde Hz. Ali ve hırsızlık yaptığı için eli kestirilen adamın hikayesi anlatılmaktadır. Bu hikayenin ilk 2 beyiti girizgah niteliği göstermektedir. Hz. Ali övgü ile anıldıktan sonra halifeliği döneminde gerçekleşen bir hadise 849.beyit ile rivayet edilir.

Siyah tenli bir hırsız bir gün yakalanır ve Hz. Ali’ye getirilir. Ceza olarak şer’î hüküm uygulanır ve elleri kesilir. Hırsız gözyaşları içerisinde oradan ayrılır. Bir gün yolda Hz. Selman ile karşılaşır, onu gören Selman bu işin başına nasıl geldiğini sorar ve durumu öğrenir. Hz. Selman, ellerinin kesilmesine rağmen onun Hz. Ali’ye duyduğu muhabbete şaşırır ve bunun sebebini sorar. Ve hırsız ona eğer elleri kesilmeseydi hırsızlığa devam edeceğini bu sayede Hz. Ali’nin onu bu günahı işlemekten kurtardığını ifade eder. Ölse dahi dua etmeye devam edeceğini söyler. Hz. Ali bu sözleri duyar ve Allah’a hırsıza ellerini geri vermesi için dua eder. Allah onun duasını kabul eder ve kesik elleri yerine geri gelir. 883. beyitte bu hadise son bulur. 883- 887.beyitlerle Muhyî bu başlığı kapatır.

2.2.8.3. Hz. Ali ve Fırat nehri

888.- 927.beyitlerde Hz. Ali’nin Fırat nehri ile olan mücadelesi hikaye edilir. Hz. Ali Kûfe şehrinde ikamet ederken Fırat nehri bir anda taşar, etrafta sudan dolayı hiçbir şey gözükmemektedir. Bunun üzerine halk halifeden yardım ister ve Hz. Ali Allah’a dua eder. Bunun sonrasında Hz. Muhammed’ e ait olan cevşeni giyer eline asasını alır ve suyun kenarına gelir dua etmeye başlar. Duaları kabul olur, asası ile suya dokunur ve geri çekilir. Bunu 3 kere tekrarlar ve su uygun seviyeye çekilir. 925. beyit ile hikâye son bulur. Muhyî dilek ve dua istekleri ile bu başlığı bitirir.

2.2.8.4. Hz. Ali ve yeni evli çift

928- 1019.beyitler arasında yeni evli bir çiftin zifaf gecesi ve sonrasında yaşadıkları ve Hz. Ali'nin onların arasında geçen olaylar çerçevesinde göstermiş olduğu keramet anlatılmaktadır.

Hz. Ali Kûfe şehrinde iken kendi canı gibi sevdiği ve gazadan başka bir emeli olmayan bir genci evlendirmeye karar verir ve ona uygun bir eş bulur. Onları halvet olmaları için bırakırlar ve gece çökünce bu çift birbirine kötü davranır. Onların durumunu öğrenen Hz. Ali eşiyle beraber gencin yanına getirilmesini ister. Onlara aralarındaki soğukluğun sebebini sorar ve adam gece çökünce kadının ona çok çirkin görüldüğünü, kadın ise ilk defa gördüğü bu adama içinin ısınmadığını söyler. Hz. Ali kadına bu adamın ailesinden ve onun vasıflarından söz eder. Bunları duyunca ikna olurlar. 1014.beyitle tahkiye sona erer ve 1019.beyite kadar Muhyî dua da bulunur.

Bu hikayede zaman ve kahramanlar ile ilgili tasvir ve açıklamalara yer verilmiştir.

- **Yardımcı kahramanlar:** Bu hikayede Hz. Ali'nin çok sevdiği ve evlendirdiği bu yiğit genç hakkında onun ahlakî özelliklerini, Hz. Ali' nin yanından ayrılmadan savaflara katıldığını ifade eden beyitlere rastlamaktayız:

İden bu kışşanuñ aşlını ezber

Demiş var idi bir merd-i dilâver (39a/b. 928)

Cüvân-ı hânde – rûdı çün şükûfe

Aña mesken olupdı şehr-i Kûfe (39a/ b. 929)

Severdi cânı gibi Murtażâyı

İderdi her dem anuñla ğazâyı (39a / b. 930)

Nice dem hâzır olup zârb u hârbe

'Adunuñ kalbine urmuşdı hârbe (39a/ b. 931)

-**Zaman:** Zaman kavramı mesnevîlerde çoğu zaman bizim algıladığımız gerçek zaman akışından farklı olarak ilerler. Fersah fersah yollar sanki birkaç dakika

içerisinde alınır ya da 2-3 yıla sığmayacak olaylar mesnevî kurgusu içinde yer alan olağanüstü öğelerle birkaç dakikada yaşanır.

Muhyî bu hikayede anlattığı diğer hikayelerin aksine bir gün ve bir gece de geçen bir olaya yer verir. Zifaf gecesinde genç çiftin odalarına çekilmeleri ile akmaya başlayan zaman Hz. Ali'nin sabah namazını kılması ile ilerler. Sabah namazı ifadesi gecenin bittiğini okuyucuya bildirir.

Daha sonraki beyitlerde Hz. Ali bu yiğidi bir kez daha eşine övmektedir. Muhyî eser boyunca ana kahramanlar dışında yardımcı kahramanlarla ilgili bu tarz tasvirlerle sık sık yer vermez.

Dedi pes ol zene luţfile H ayder

Ne k uhun Őirid r idind g n er (40b/ b. 964)

Bil r misin ne  buŋ katresidir

Ne g lz r n d raht-ı nevresidir(40b/b.965)

2.2.9. Hz. Hasan  evresinde Gelişen Olaylar:

D rt halife ile ilgili anlatılarını bitiren Muhy  mesnev sini burada noktalamaz. İlk olarak Hz. Hasan ile ilgili 2 hikayeye yer verir. Bunlardan ilki 76 beyit s rerken ikincisi 101 beyit s rmektedir.

2.2.9.1. Hz. Hasan'ın doğumu ve o esnada gelişen olaylar

1020- 1096.beyitlerle beraber Hz. Hasan ile ilgili olan ilk hikaye başlar. 1020-1024.beyitlerde ilk olarak Hz. Hasan'dan ve onun vasıflarından s z edilir. Med ne'de hicretin  c nc  yılında doğduğu s ylenir. 1025.beyitten itibaren onun doğumu anlatılmaya başlanır. Bu b l mde Cebrail ile Hz. Muhammed arasında bir konuŐma ge er ve Cebrail O'na damat olarak Hz. Ali'nin uygun olduğunu s yler. İlk doğacak torunun adının Hasan olmasını Allah'ın buyurduğunu s yler. Ardından yeniden Hz. Hasan'dan s z edilmeye başlanır. Y reğinin ahlak ve hakikat nuru ile dolu olduğu, ağzını a tığından etrafa nurlar sa ıldığı, soyu, zenginliği ile  v nmeyen, Allah yolunda biri olduğu s ylenir. 1062.beyitte onun etrafında gelişen bir kerametten s z edilmeye başlanır.

Hz. Hasan bir g n sefere  ıkmaya karar verir. Bu ama  doğrultusunda at s rerken yanındakilerle beraber kurumuŐ bir ormana denk gelir. Buradaki ağa ların

hiçbirinde canlılık kalmamıştır. Hz. Hasan'ın yanındakilerden Zübeyr b. Avam keşke bu nahlistan kurumasaydı ve biz içlerinden birinin meyvesinden faydalansaydık der. Bunun üzerine Hz. Hasan dua eder ve ağaç yeniden canlanır. Orada bulunanların arasında yer alan cahil bir adam bu gördüklerine inanamaz ve bunun sihir ya da fal olduğunu söyler. Hz. Hasan bunun Allah'ın bir mucizesi olduğunu söyler ve peygamberlere bahşedilen mucizeleri sıralar. 1086-1096.beyitler arasında Muhyî kendisi ve eseri için dilek ve temennilerde bulunur.

-Ana kahraman: Hasan hakkında da övgü dolu sözler söylemeyi tercih eden Muhyî, onun fiziksel özelliklerinden söz etmez. 1020-1045. beyitler arasında Hz. Hasan yüzünün güzelliği, ahlakı, imanının kuvveti bakımından övülürken boyu, saçının, teninin rengi ...vs hakkında bilgilendirilmeyiz. Saadet ayının ışığı, Hz. Peygamber'in sevgili torununun gül gibi olan yanağının cihanı güldürdüğü söylenir. Onun bir güneş gibi olduğuna dikkat çekilir ve ardından söz konusu menkıbeye geçilir.

- Zaman: Daha önce açıklamaya çalıştığımız hikayelere baktığımızda Hz. Ali ve yeni evli çift arasında geçenlerin anlatıldığı hikayeden sonra bir zamandan söz edilen ikinci hikaye Hz. Hasan ile ilgili olan bu ilk hikayedir. Burada Hz. Hasan'ın vasıflarından söz edildikten sonra doğumu esnasında olanlar anlatılmadan önce doğum tarihi bir beyit ile bize gün ve ay olarak verilir:

Üçünde hicret-i hayrû'l- enāmuñ

Olıcak on beşi mäh-ı siyāmuñ (43b/ b. 1026)

2.2.9.2. Hz. Hasan'ın hac yolculuğu

1097- 1138.beyitler arasında Hz. Hasan'ın hac yolculuğu esnasında karşılaştığı bir zenci köle çevresinde gelişen keramet içeren bir olay anlatılır. Hac yolunda ilerlerken at üstünde olanların bir sıkıntısı yokken yürüyenler büyük zahmet çekmektedir. Hz. Hasan'a zahmet çeken biri yolculuğun daha ne kadar süreceğini sorar, Hz. Hasan'ın kendisi de sıkıntı içindedir. Ona soru soran adama bu topluluğun içerisinde bir adam olduğunu onun elinde bulunan darının bu dertlere deva olacağını parası neyse verilip onun alınmasını ister. Topluluk bir yerde dinlenmek için durduğunda bu durumdan haberi olan biri bu adamı görür ve ondan buğdayı ister. Adam kimin istediğini öğrenince hiçbir şey talep etmeden buğdayı verir. Kendisi de Hz. Hasan'a hizmet etmek ister. Hz. Hasan onun bu hizmetine karşılık olarak ne

istediğini sorar ve adam uzun süredir çocuk sahibi olmayı istediğini ama kimselerin onun bu derdine derman olamadığını söyler. Bunun üzerine Hz. Hasan Allah'a dua eder ve onun için bir erkek evlat diler. Ardından adama der ki muradın kabul oldu ve şimdi bir oğlun oldu. Gerçekten de adamın o an bir oğlu olmuştur. Bunun üzerine Allah'a şükreder. 1136- 1138.beyitler arasında Muhyî dua ve dilekte bulunur.

2.2.10. Hz. Hüseyin ve Çevresinde Gelişen Olaylar:

Hz. Hasan ile ilgili beyitler sıralandıktan sonra kardeşi ve Hz. Ali'nin ikinci oğlu Hz. Hüseyin ile ilgili olarak tek bir hikayeye mesnevîde yer verilir. Bu hikaye mesnevî boyunca ele alınan en uzun hikayedir, toplamda 200 beyitten oluşmaktadır. Tek bir başlık altında yer almış olsa da iç içe geçmiş 3 farklı anlatıdan meydana gelmektedir.

2.2.10.1. Hz.Hüseyin' in doğumu esnasında Hz. Muhammed ve cennetten atılan melek arasında yaşananlar

1139-1339.beyitler Hz. Hüseyin ile ilgili yeni bir başlık altında yer almaktadır. 1138-1142.beyitler arasında Hz. Hüseyin'in soyunun güzelliği övülmekte ve bir kısım vasıfları sayılmaktadır. 1143.beyitte onun doğumu ile ilgili bir hikayenin anlatılacağı söylenir.

Medîne şehrinde hicretin dördüncü yılında dünyaya gelir. Annesi ona 6 aylık hamileyken doğan Hz. Hüseyin, Hz. Yûsuf kadar güzel ve iyi tabiatlıdır. Onu gören mutsuz kimseler mutlu olmakta, karanlık geceler aydınlanmaktadır. Hz. Peygamber onun doğumu ile beraber Allah'tan bir işaret bekler ve Cebrail en sonunda ona bir haber getirir. Allah, bu bebeğin adının Hüseyin olmasını buyurur.

1175.beyit ile bu başlık altında yeni bir anlatı başlar. Hz. Peygamber'in daha Ka'be'ye kible olarak yönelmediği zamanlara ait bir günde Hz. Ali ile beraber acele ile evden çıktığı söylenir. Kendisi Hz. Zehra'nın evine girer, Hz. Ali'yi ise kapıda bırakır ve eve girmek isteyenlere mâni olmasını ister. Göğün kapıları açılır ve melekler yeryüzüne inmeye başlar. Sıddîk gelir ve Hz. Ali'ye Peygamber'i sorar. Ona bu nurun sebebini Hz. Peygamber biliyor mu? Der. Hz. Ali cevaben dört yüz bin melek ile beraber nûra gark olmuş bir vaziyette olduğunu ve meleklerin O'na hizmet ettiğini söyler. Ancak şu an melekleri göremeyeceğini de ekler. Hz. Ebûbekir ve Hz. Ali nûra gark olmuş bir vaziyette orada beklerken Hz. Ömer ve Hz. Osman gelir. Her

ikisini de aynı cevâbı verir ve olur verilene kadar orada hazır beklerler. İzin verilip kapı açılınca içeri girerler. Hz. Muhammed'e Hz. Ali'nin onlara dediğini iletir ve O da bunun doğru olduğunu söyler.

1196-1202.beyitler arasında Hz. Peygamber ile ilgili ifadelere yer verilir. 1203.beyit ile beraber ile anlatılan hikayeye geri dönülür. Tüm bunların olduğu anlarda Hz. Muhammed bir melek görür; kanatları yanmış, bedbaht halde olan bu meleğe halinin sebebini sorar ve o da Allah'a yakın olanlardan olduğunu gökyüzünden yeryüzünü seyrederken bir adamın düşkün haline acıyıp kendi kendisine bu adamın canını almanın en doğrusu olduğunu söylediğini ve bunun sonucunda Allah'ın gazabına maruz kalıp yeryüzüne düştüğünü söyler. Böyle dertli dertli ağlarken yeryüzüne inen melekler görüp onlarla beraber buraya geldiğini ve O'ndan yardım istediğini ayrıca ekler. Bunun üzerine Hz. Muhammed haline acıyıp dua eder ve Cebrail ortaya çıkar. Çarenin Hz. Hüseyin'in kundağında olduğunu söyler. Hz. Peygamber kundağı açar ve elleri ile vücudunu sever ve daha sonra ellerini meleğe sürer ve meleğin kanatları yerine gelir. Ancak melek yine ağlamaya başlar, bunun sebebini sorunca kendisinin vahiy meleği olmadığı için söylemeyeceğini belirtir. Bunun üzerine Cebrail gelir ve O'na Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in şehit edileceğini söyler. Bunun üzerine Hz. Peygamber gözyaşları içinde kalır ve Cebrail bunu reva görenlerin kıyamete kadar yüzü kızarmış gezeceğini söyler. 1329- 1339. beyitlerde sözü Muhyî alır ve bunu yapanların adını ağzına alarak dilini kirletmeyeceğini ve Allah'a yöneleceğini söyleyip, bu başlığı bitirir.

- **Ana kahraman hakkında:** Bu anlatıda Hz. Hüseyin'in yüzünün güzelliğinden söz edilir. Doğumu ile beraber yeryüzü nura gömülmüştür. Sözü bilgelik yüklüdür ve Hz. Adem onun güzel yüzünü bir kez olsun görmüş olsa mutluluktan ömrünün bin yıl uzayacağı söylenir. Yüzünün ve kalbinin aydınlığı karanlık geceyi aydınlatan aydan dahi daha ışıktır. Çiçek bahçesi eğer onu görseydi mutluluktan bütün çiçeklerin açılacağını da ekler. Tüm bunlara rağmen kendisinin alçak gönüllü, kendi haline biri olduğunu da ifade eder.

-**Zaman hakkında:** Hz. Hasan'ın doğumundan sonra metinde zaman ile ilgili kesin bir bilgi verilen ikinci hikaye Hz. Hüseyin ile ilgili olan bu tek hikayedir. Hikayede Hz. Hüseyin' in doğumu anlatılırken beyitlerde bunun günü ve ayı okuyucuya doğrudan söylenir:

İrişdi rûz-ı hicret dört ile çün

Sa'âdetle anadan toğdı ol gün (48a/ b.1145)

Ki şa'bân ayınuñ dördiydi ol ân

Cihâna toğdı ol mihr-i dıraşşân (48a/ b.1146)

Zaman burada ikinci kez aynı başlık altında anlatılan bir hikayeye başlarken bizlere veriliyor:

Dağı dönmemiş idi ol kamer- táb

Cenâb-ı Ka'beye zâhrin çü mihrâb (49a/ b.1176)

2.2.11. Hz. Zeynelâbidin ve Çevresinde Gelişen Olaylar

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile ilgili anlatıların ardından Hz. Ali' nin hayatta kalan ve Hz. Hüseyin'den olan tek torunu Hz. Zeynelabidin ile ilgili iki hikayeye yer verilir. 1340- 1431. Beyitler arasında yer alan bu hikayelerden ilki 45 beyit, ikincisi 44 beyit sürmektedir.

2.2.11.1. Hz. Zeynelabidin ve iblis

1340-1385. beyitler arasında Hz. Zeynelabidin çevresinde gelişen ilk menkıbe anlatılmaya başlanır. 1340-1342.beyitler giriş beyitleridir. Bu beyitler Zeynelâbidin'in vasıflarından kısaca söz edilir. 1344.beyitle beraber rivayet edilecek anlatı başlar. Anlatının çerisinde diğer hikayelerden farklı olarak Hz. Zeynelabidin kişiliğinin manevî yönü hakkında övgü dolu sözler söylenir; geceleri dahi uyumayıp durmaksızın ibadet ile meşgul olduğundan, Allah yolundan ayrılmadığından bahsedilir.

Yine bir gün ibadet ile meşgulken şeytan onu bundan vazgeçirmek amacıyla bir yılan kılığına girer. Hz. Zeynelabidin ibadet ederken ayak parmağı şeytan tarafından ısırılır. Canı çok yanmasına rağmen ibadetini bölmez. Hz. Zeynelabidin'in gönlüne Allah o an bir ilham verir ve bu canını yakanın şeytan olduğunu anlar ve ibadeti bittikten sonra gazapla o yılanı vurur. O zaman yılan evi terk eder. Anlatı burada biter ve Muhyî bu başlığı bitirirken Hz. Zeynelabidin'i öven beyitler söyler. Ardından en başından itibaren yaptığı üzere kendisi için dua ve dilekte bulunur.

- **Ana kahraman hakkında:** Burada ilk olarak Zeynelabidin'in nesebinden söz edilmektedir. Hz. Ali' nin torunu, Kerbela şehidi Hz. Hüseyin'in sağ kalan tek

oğlu olduğunu söyler. Ardından kendisinin ibadetlerini aksatmayan bir zat olduğunu söylere. Bunun dışında her hangi bir bilgi vermez.

2.2.11.2. Hz Zeynelabidin ve vahşi hayvan arasında geçenler

1386- 1430.beyitler arasında Hz. Zeynelabidin ile ilgili keramet içeren ikinci hikaye anlatılmaya başlanır. Zeynelabidin bir gün yanındakilerle beraber sahraya gider onlarla sohbet ederken vahşi bir hayvanı kurmuş oldukları sofraya davet ederler. Bu hayvan onların davetine uyar ve kendi lisanınca dua edip onlarla beraber yemekten yer. Doyunca sofradan çekilir. Orada bulunanlar buna şaşırır ve Zeynelabidin'den bunu bir kez daha yapmasını isterler. Bunu diyenlerin amacı onu imtihan etmektir. Bunun üzerine hayvanı bir kez daha çağırır ve hayvan bir kez daha onu dinler. Yemek yedikten sonra Zeynelabidin'den izin alan hayvan sofradan çekilir. 1427.beyitte artık anlatı bitmiştir. Son 3 beyit bu bölümün hatimesi niteliğindedir.Bu hikayede mekan ile ilgili çeşitli tasvirlerle yer verilmiştir.

- **Mekan:** İlk iki beyit ile hikayeye giriş yapıldıktan sonra gidilen mesire yerinin havasının güzelliğinden söz edilir. Bir bahar mevsimi olduğundan, sabā rüzgarının yumuşaklığından, mevsimin ve havanın ruha zevk verdiğinden söz edilir. Bu meclisin sohbeti bile cana çok tatlı gelmektedir.

Sonrasında bu mesire yeri tasvir edilmeye başlanır.

Bulup bir kûşe'-i reşk-i cinānı

İderler andan 'ıyş-ı cāvidānı (58a/ 1393)

Düşeñ anda çemen pister idi gül

Şulardı selsebîl otları sünbül (58a/ 1394)

Hevāsı müşk-bū hāki mu'anber

Şerefle reşk-i Firdevs idi ol yer (58a/ 1395)

Kurupdı lāleler atlas hıyāmı

Hümā- pervāz idi kebk-i hırāmı (58a/ 1396)

Bu beyitler böyle devam eder, mesire yeri cennet bahçelerine benzetilerek idealize edilir. Güllerle süslü bu bahçede kurulan sofranın etrafında da güller vardır.

2.2.12. Kitabın Sonu veya Hatimetü'l- Kitab

1431- 1452.beyitler “ Hatimetü'l- Kitab” başlığı altında yer alır. Artık tahkiye bitmiştir. Muhyî ilk 3 beyitte eserini bitirebildiği için Allah’ a şükreder. Ardından Hz. Muhammed’ e salavat getirir. 1434.beyitle eserin Sultan III. Murad’ın zamanında yazılmış olduğunu öğreniriz. 1435- 1438.beyitler arasında eserini bir gülbahçesine sayfalarını da o bahçenin çiçeklerine benzeter. 1439.beyitte kendisine seslenir ve tekrar dua eder. Daha sonra 4 halifeyi anar. 1447- 1450.beyitlerde kitabı okuyacaklar için dua eder. Son 2 beyitte de kendisine dua eder.

2.2.13. Dönem Padişah’ına Durumunun Arzı

1453- 1505.beyitler hatime başlığı dışında farklı bir başlık altında yer almaktadır. Muhyî kendi durumu hakkında padişaha beyanda bulunur. Bun yaparken kendi ağzından değil de onu sevenleri konuşurmayı tercih eder.

1453-1456.beyitler girizgâh niteliğindedir. Padişah’ı Süleyman peygambere, Hüsrev’e benzeter. Onun zamanında yaşadığı için Allah’a şükreder. 1455.beyitte çoktan Allah’ın yanına ulaşmak istediğinden söz eder. 1457.beyitten itibaren kendi durumunu izah etmeye başlar. Kendisinin çok dert çektiğini gece gündüz ilim endişesi güdüp kitabını hazırlamaya çalıştığını söyler. Her varağın besmele ile açılan bir gül olduğunu belirtir. İlim peşinde koşarken ulema ile dahi ters düştüğünden dem vurur. 1469. beyitte bir bela ve kaza sonucunda bulunduğu yerden ayrılıp babasının memleketine döndüğünü söyler. 1477.beyitte dileğini kendi değil de onu görenlerin ağzından beyan eder. Orada kuru ekmekle suya muhtaç günlerini geçirdiğini, fakirlikten büyük sıkıntı içinde olduğunu söyler. Baba şehri olan Edirne’ye döndüğünden ve kendisine burada bir vakıf görevi verilmesinin iyi olacağından söz eder. Padişah’tan kendisini yirmi ya da otuz akçe bağlanmasını diler. Bundan sonraki beyitlerde Allah’a onun saltanatının daim olması için dua eder ve son beyitlerde padişah’tan ümidini kesmediğini ve onun dileklerini yerine getireceğinden emin olduğunu söyler.

3. ŞEHD-İ EBRĀR'IN ÜSLUP İNCELEMESİ

Mesnevîler inceleneceği zaman öyküleme tekniğinden yararlanılması zaman, mekan, kişi bakımından ele alınması gerektiği söylenmektedir.²³ Ancak Şehd-i Ebrār gibi baştan sona tek bir konuyu anlatmayan ve öğretici yönü ağır basan mesnevîler de bu tekniği uygularken dikkat edilmesi gereken hususlar karşımıza çıkmaktadır.

Bir önceki bölümde olduğu gibi metin bir bütün halinde değil tek tek ele alınmalı ve her anlatı kendi içerisinde değerlendirilmelidir. Bunun nedeni ise anlatıların hepsinin aynı özellikleri aynı yoğunlukta içermemesidir. Söz konusu bölümde olduğu gibi bazı hikayeler zaman, mekan ve kahramanlar bakımından zengin bir üsluba sahipken bazılarında sadece öğreticilik ön planda tutulmuştur. Bu amaçla betimlemelere, zaman ile ilgili bilgilendirmelere yer verilmemiştir. Anlatılan olaylarla okuyucu da bir farkındalık oluşturulması hedeflenmiştir. Örneğin Hz. Ebubekir ile bir adam arasında geçen ve zina konusundan bahsedilen hikaye bu şekilde ilerlemiştir. önceki bölümde olduğu gibi metin bir bütün halinde değil tek tek ele alınmalı ve her anlatı kendi içerisinde değerlendirilmelidir.

“ Şehdi- Ebrār'ın Üslup İncelemesi” başlığı altında esere genel bir bakış açısıyla yaklaşmaya çalışacağız. Kişi, zaman , mekan kavramlarını ele alıp ayrıca eserde yer alan savaş ve meclis tasvirlerini de incelemeye gayret edeceğiz.

3.1. Kişi Tasvirleri

3.1.1. Ana Kahramanlar:

Metnimize baktığımız zaman şahıs kadrosunu oluşturan ana karakterlerin Hz. Peygamber, Hz. Ebubekir, Hz. Osman, Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz.Hüseyin'in oğlu Zeynelabidin' den oluştuğunu görüyoruz. Bu isimlerin çevresinde gelişen mucize ve kerametlerden söz edilen eserimizde çoğu zaman sadece ana kahramanlardan söz edilmekte yardımcı kahramanlar ve tipler hakkında çoğu zaman herhangi bir açıklamaya yer verilmemektedir. Kahramanların fiziki özellikleri ilgili başlıkların ilk beyitlerinde verilmiştir. Örneğin; Hz. Ömer'in adil oluşu övülürken;

²³Selami Ece, “Mesnevîlerde Öyküleme Özellikleri ve Üslup”, <http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunitaed/article/view/1020001467/1020001463> [17.02.2015]

‘Adālet ayınuñ şāfi zülālī
Hidāyet mışrınıñ şîrîn- maķālī. (20b/b.461)

Hz.Ali hakkında Allah’ın aslanı ve cengaveri ifadeleri kullanılır.

Ƙılan heybetle Ƙal’-i bāb-ı Hāyder
Şeḡ-i milk-i şa’ādet ya’nî Hāyder(35b /b.820)

Şecā’at ile ‘Āli- şān idi ol
Keremle bir ulı sulṭān idi ol (35b/821)

Kahramanların fiziki görünüşleri hakkında ayrıntılı açıklamalara yer verilmez. Örneğin Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in güzellikleri övülürken yine fizikî hiçbir tasvire yer verilmez. Bunun dışında günümüz edebî eserlerinde olduğu gibi ayrıntılı bir tasvire rastlanmaz;

Göreydi gül-‘izārın bāğ-ı gülşen
Semenler açılıp olurdu gülşen (49a/ 1155)

Ruḡı ālın eger görseydi lāle
Yüzin döndürmezidi verd-i ala (49b/ 1156)

3.1.2. Yardımcı Kahramanlar

Bir anlatı her zaman anlatılan olayın ilerlemesi için ana kahramanların dışında kahraman ve tiplere ihtiyaç duymaktadır. Birden fazla keramet ve mucizenin anlatıldığı mesnevîmizde ismi zikredilen ya da edilmeyen yardımcı kahraman ve tiplere yer verilmiştir. Müellif bu kahramanlar hakkında bizlere ayrıntılı bilgi vermez; ya sadece bir isime yer verir ya da sadece Mısır halkı, orduda bulunan savaşçılar veya olayın geçtiği yerdeki kalabalık gibi ifadelere başvurur. Ancak istisnai durumlar da karşımıza çıkar.

266-316 beyitlerde Hz. Peygamber'in hicretten sonra Arap kabilelerinden Hind adında bir kadının evindeki misafirliği anlatılırken bu kadın hakkında müellif bize bilgi verir:

O kavmüñ var idi içinde bir zen
Dili olmuşdı nūr-ı Hakk'a revzen (12b/b.269)

Hüdā aşhābına ol zen ser idi
Ne zen ol yerde bir gerçek er idi (12b/b.270)

'Arab içinde Hind olmuşdı nāmı
Severdi Hāzret-i hayru'l- ūmemi (13a/b. 271)

Bunun dışında Hz. Ali ve yeni evlenen iki genç çevresinde gelişen olayların anlatıldığı bölümde erkeğin fiziki özellikleri ve vasıflarından uzun uzadıya söz edilmektedir²⁴. Tüm bunların dışında Rum kayseri, Mısır valisi, Hz. Selman, halifeler çevresinde bulunan halk, Mısır halkı, melekler, Cebrail a.s. yardımcı kahraman ve tipler olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2. Savaş Tasvirleri

Şehd-i Ebrār mesnevîsinde iki adet savaş sahnesi yer almaktadır. Bu savaş sahnelerinde savaş aleti olarak sadece ok ve yaydan söz edilmektedir. İlk savaş sahnesi 249- 265. beyitler arasında anlatılan Hendek Savaşı'dır. Müşriklerin yoğun ok sağnağı altında kalan müslümanlar zor durumda kalmıştır. İçlerinden bazıları Hz. Peygamber'in yanına gider ve ondan Allah' a dua edip bu duruma bir çare bulmasını ister. Hz. Peygamber bu taleplerin sonucunda oklara dönün der ve bütün oklara geldikleri yöne doğru geriye döner.

İkinci savaş sahnesi ise 620-647.beyitler arasında anlatılmaktadır. Hendek Savaşı'nın anlatıldığı beyitlerin aksine burada anlatılan savaş sahnesi daha ayrıntılıdır. Hz. Ömer halifeliği esnasında gazaya niyet eder ve Sariye adında bir askeri ordunun başına getirerek savaşa gönderir. Giden ordunun giysi ve silah yönünden kudreti hakkında az da olsa okuyucuya bilgi vermektedir

²⁴ ilgili beyitlere bakmak için 966- 1006.beyitlere bakınız.

Yarağ u yāt u at u ona kādır

Bu veche cem' ider aylı bahādır (27a/ b.622)

Gece gündüz yol alan ordu sonunda bir dağın yamacına gelir ve orada dinlenmeye karar verir. Bu esnada düşman onların farkına varmış ve gece orduya baskın yapmayı planlamaktadır. Hz. Ömer bir Cuma vakti namaz esnasında duruma vakıf olur ve Sariye'yi uyarır. Sariye bunun üzerine düşmanı avlar. Sariye'nin düşmana nasıl aman vermediği şöyle anlatılır:

Olup āgāh emīr-i cünd-i İslām

İder ol leşkere bu sırrı i' lām (28a/ b.638)

O dem ol cünd-i ağ açup başarlar

Gz adırmayup a' dāyı başarlar (28a/b. 639)

Urup ol düşmana řīrāne şimşir

İderler başlarını tu' ma-i řīr (28a/ b.640)

3.2. Meclis Tasvirleri

Mesnevī türünde verilmiş eserlerin çoğunda bulunan meclis bölümlerine baktığımızda sāzende ve hānendelere ya da dans eden, eğlenen, şaraptan mest olmuş kişi tasvirlerine rastlarız. şehd-i Ebrār mesnevīsinde yer alan iki hikayede yer alan meclis tasvirlerinde saydığımız bu unsurlar yer almamaktadır.

İlk meclis tasviri 376-408.beyitler arasında anlatılmaktadır. Hz. Ebubekir evinde çok sayıda misafir ağırlamaktadır ve hoş bir sofraya kurar ancak sofraya getirdiği yiyecek o kadar azdır ki ağzı süt kokan bebeğe dahi yetmeyecektir. Hz. Ebubekir sofranın fakirliği için özür diler ve herkes sofraya oturur. Ancak yemekte hiçbir eksilme olmadığı gibi sofraya el uzatan herkesin karnı doymuştur. Sofranın bulunduğu yer hakkında ifadelere yer verilmez. Ancak sofraya ve bu sofranın bulunduğu meclisi oluşturanlar hakkında birkaç beyit söylenir:

Nice seyyāre n māh-ı şeb-ārā

İderler menzīl-i řiddīkı me' vāya (17a/b. 377)

Gelüp ya'nî nice merd-i sühāndan
Olurlar Hāzret-i Şiddīka mihmān (17b/b.378)

Döşenüp hoş bisāt-ı inbisāti
Çekildi anlara luḫfı şomāti (17b/b.379)

Bir meclis tasvirinin yer aldığı diğer hikaye ise 1385-1429.beyitler arasında anlatılmaktadır. Hz. Hüseyin'in oğlu olan Zeynelabidin bir gün dostları ile sahraya çıkıp sohbet etmek ve orada bir sofraya kurmak ister. Hava bu isteğine uygun, gittikleri yer adeta cenneti kışkandıracak kadar güzeldir. Burada yemek yedikleri esnada vahşi bir hayvan onlara yaklaşır ve sofrada bulunanlardan Zeynelabidin'in izni ve isteği doğrultusunda yemeye başlar. Yanında bulunanlar buna şaşırır ve onun göstermiş olduğu kerāmeti yinelemesini ister ve Zeynelabidin vahşi hayvanı tekrar yemesi için sofraya çağırır. Hayvan bu isteğe uyar. Bu hikayede meclisin toplandığı yer idealize edilmiş ve cenneti kışkandıracak kadar güzel olduğu söylenmiştir.

Bulup bir kūşe'-i reşk-i cinānı
İderler anda 'ıyş-ı cāvidānı (59a/ b.1392)

Hicaz'ın hoş havasında ve güzel sahrasında kurulan bu mecliste yine sazende ve hanendelerden söz edilmemektedir. Meclisin bulunduğu bahçe güller, sünbüller ve lalelerle süslüdür.

3. 3. İnsan tasvirleri

Şehd-i Ebrār mesnevîsinde Hz. Peygamber, Hz. Osman, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Hasan ,Hz. Hüseyin ve Hz. Zeynelabidin'in ana kahraman olarak karşımıza çıktığı 24 hikaye bulunmaktadır. Bu ana kahramanların yer aldığı hikayelerin giriş beyitlerinde onların Hz. Peygamber' e olan sadakatleri, savaş alanlarındaki maharetleri, adaletleri, imanlarının gücü, ibadete verdikleri önem, ahlâklarının güzellikleri, İslam'a yaptıkları hizmet anlatılmaktadır. Şahıs kadrosu

başlığı altında ifade ettiğimiz gibi fiziksel özelliklerinden söz edilmesi müellif tasvirlerinde okuyucunun gözünde bir kahraman portresi oluşturmaktan uzak durur.

Ana kahraman diyebileceğimiz Hz. Ebubekir, Hz. Osman, Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz. Zeynelabidin ile ilgili ifadeleri onların imanlarının kuvveti, savaş alanlarındaki güçleri, düşmanın kalbine verdikleri korku, İslam' a yaptıkları hizmetin yüceliği şeklinde genellemek mümkün. Özelde ise Hz. Ebubekir'in siddik vasfından, Hz. Osman'ın merhametinden ve Hz. Peygamber ile birbirlerine karşılıklı duydukları muhabbetten, Hz. Ömer'in adaleti ve gücünden, Hz. Ali'nin ilminde ve kılıcının kudretinden söz edilir. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den söz ederken farklı olarak onların yüzlerinin güzelliğinden de söz eder. Hz. Muhammed'in göz nuru olarak niteler ve ikisinin de defalarca hacca gidip, gece gündüz ibadetle meşgul olduğunu ifade eder. Hz. Zeynelabidin'in imanından, güzelliğinden ve temiz ahlakından bahs eder.

Bunun dışında yardımcı kahramanlardan Hind adlı kadından yine sadece kişilik tasvirinde bulunarak söz eder. Ayrıntılı fiziki insan tasvirinin yer aldığı hikaye ise Hz. Ömer bünyesinde gerçekleşen bir keramet anlatıldığı hikayedir. Mısır' da İslam öncesi inanç döneminde Nil'in kurak dönemde taşıp toprağı bereketlendirmesi için bakire bir kız kurban edilirmiş. İşte bu bakire kızın tasviri şöyle ifade edilir:

Meger olsaydı kızlıktan 'alāmet
Bu olmuşdı kadîmi halka 'ādet

Bulurlardı arayup bir kız oğlan
Velisine virüp māl-i firāvān

Bu vechile o kızı eyleyüp āl
Alur idi Mısr ehli beher-hāl

İdüp ıtr-ı sefā- bahşıyle bŷyın
Yazarlar idi zer halliyle rŷyın

Geyürürler idi zerrîn kabāyı
Müzeyyen eyleyüp encümle ayı

Ṭarayup iki şu gîşularını
İdüp gülgün ruḥ-ı gül- bûlarını

Bu gûne zînetile her ʔarafdan
Alup ol dürr-i nâ- yâbı sedefden

Atarlar idi ol lûlûyı āba
Vücûdı cevherin virüp ḥaraba

3. 4. Zaman

Şehd-i Ebrâr mesnevîsine baktığımız zaman tek bir hikâyeden söz edemediğimiz için zaman da birden fazla şekilde karşımıza çıkmaktadır. Önceki bölümde içeriklerinden tek tek söz ettiğimiz bu hikayelere baktığımızda zaman kavramı bazen net bir şekilde verilmiş bazen de okuyucuya anlatılan hikaye içerisinde hissettirilmiştir. Zamanı hicretten önce ve sonra şeklinde gibi ifadelerle hikayenin başlıklarında okuyucuya bildirme yolunu tercih eden Muhyî, zamanın akışı hakkında çoğu hikayede herhangi bir ifade kullanmamıştır. Zamanın akışı mesafeler göz önünde bulundurulmadan hızlı bir şekilde verildiği gibi, 1 gün ve 1 gecelik zaman dilimleri çerçevesinde gerçekleşen bir hikayeye de rastlamaktayız. Hz. Ali ve onun yakını olan gencin evlendiği gece eşi ile aralarında geçenlerin anlatıldığı hikayede zifaf gecesini yaşananlar anlatıldıktan sonra Hz. Ali'nin sabah namazını kılmasıyla yeni bir gün başlar ve bu hikaye tutarlı diyebileceğimiz bir zaman dilimi içerisinde son bulur.²⁵

Mesnevîlerde zaman kullanımı ile ilgili iki farklı kavramdan daha burada söz etmemiz gerekmektedir: 1. Kozmik Zaman 2. Psikolojik zaman. Kozmik zaman saatlere göre ölçülen zamandır, psikolojik zaman ise yazarın vurgu yapmak

²⁵ Bu hikayenin tamamını okumak için 925-1018.beyitlere bakınız.

istediğidir, bir anlatının estetik seviyesinin üstünlüğü psikolojik zamandır.²⁶ Dursun Ali Tökel mesnevîlerde aynı zamanda olay zamanı ve anlatı zamanı adı altında iki kavramın etkisinden bahseder: “... Olay zamanı deyimi, metinde eylemlerin geçtiği zaman süresini adlandırmak için kullanılır. Anlatı zamanı ise anlatıcının bu olayları kendince bir kurguyla anlatmasıdır. Yazar, olay zamanını kısa tutup anlatı zamanını uzatırsa bu bizi anlatmanın estetik düzeyinin üstünlüğüne götürür. Çok kısa bir anı uzun cümlelerle anlatmak aynı zamanda psikolojik zamanı kozmik zaman tercih etmeyi gerektirir.”²⁷

Zamanın netlikle belirtildiği bu hikayenin aksine Hz. Ömer ile ilgili bir kerametın anlatıldığı hikayede ²⁸ Mısır valisi ile Hz. Ömer’in arasında yazışmaların olduğunu görürüz. Nil’in taşması ve tarımın canlanması için bakire bir kız kurban edilecektir, vali buna engel olmak için Hz. Ömer’e akıl danışır ve Hz. Ömer ona bir nâme gönderir. Bu nâmelerin gidiş gelişlerinin çok kısa bir sürede neredeyse günümüz teknolojisinin sağladığı olanaklar varmış gibi anlık bir zaman dilimi içinde gerçekleştiğini görmekteyiz. Yani zaman dönemin şartları dışında mesnevîlerin birçoğunda olduğu üzere olması gerekenden farklı bir şekilde akmaktadır. Bunun sebebi ise olayın akışı içerisinde kozmik zamanının ayrıntılı bir şekilde anlatılmamasıdır. Yazar mektupların gidiş geliş düresini ve bu süre zarfında olanları ayrıntılı bir şekilde anlatmak yerine anlatıya geri dönmeyi tercih etmektedir.

Metinde zamanın anlatımı ile ilgili verilebilecek bir diğer örnek ise Hz. Peygamber’in Hind adlı bir kadının evinde kaldıktan sonra abdest aldığı sudan ona vasıl olan sırlar sonucunda döktüğü gözyaşlarından filizlenen ağaç ile ilgili hikayedir. Bu ağacın ömrü bize üç olay çevresinde anlatılır. Birincisi 293 ve 294.beyitlerde ifade edildiği üzere Hz.Muhammed’in vefatı sonucu gerçekleşir, ikincisi 299 ve 302. beyitlerde belirtildiği üzere Hz. Ali’nin şehit edilmesi ve sonuncusu 305 ve 309.beyitlerde söz edilen Kerbela hadisesi üzerine olur. Bu ağaç sırasıyla önce meyve vermeyi keser, daha sonra yapraklarını döker ve en sonunda da tamamen kurur. Zaman bu hikayede İslam tarihinde önem arz eden bu olayları zikri ile bize ifade edilir. Burada ise yazar kozmik zamanı öne çıkarır, İslam tarihindeki

²⁶ Dursun Ali Tökel, “ Kurmacada Anlatıya: Kendisi İçin Olmayan Bir Metin Olarak Mesnevî”, **Edebiyat Çalışmaları IV Mesnevî: Hikayenin Şiiri**, haz: Hatice Aynur ve öte.,(İstanbul: Turkuaz, 2011),173-174

²⁷ Agm, 174

²⁸ Bu hikaye 520-584.beyitleri arasında yer almaktadır. Ayrıntılı bir okuma için bu beyitlere bakmanız gerekmektedir.

önemli olayları oluş sırasıyla verir. Ayrıntılı bir anlatım tercih etmese de okuyucu ağacın kaç yılda bu değişimleri geçirdiğinin farkındadır.

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in doğumlarının anlatıldığı hikayede doğum tarihleri verilir.

Üçünde hicret-i Hayrû'l- enāmuñ

Olıcağ on beşi mäh-ı siyāmuñ (44a/ b.1024)

İrişdi rüz-ı hicret dört ile çün

Sa'âdetle anadan toğdı ol gün (48b/b. 1144)

Ki şa'bân ayımuñ dördiydi ol ān

Cihāna toğdı ol mihr-i dıraşşān (48b/ b.1145)

Bu tarihlerin verildiği hikayelerde Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in doğumu esnasında gerçekleşen mucizevî olaylar anlatılmakta ve verilen doğum tarihleri içerisinde başlayıp bitmektedir.

3. 5. Mekan

Kurmaca eserlerin ana unsurlarından bir olan mekan, eserin gerçekliğini tahsis eder ve okuyucunun zihninde anlatılanların belli bir yere oturtulmasını sağlar. Metin içerisinde fiziki gerçekliğin anlatılması bunun tasviri ile mümkün olmaktadır. Bu tasvirler doğrultusunda kahraman mekan ilişkisi ve mekanın kahramanın psikolojik durumu üzerindeki etkisi hakkında bilgi sahibi oluruz.

Klasik edebiyatımız bünyesinde belli bir olaya dayalı hikayelerin anlatıldığı mesnevîlerde mekan tasvirlerine ayrıntılı bir şekilde rastlayabileceğimiz gibi Şehd-i ebrâr mesnevîsinde olduğu gibi mekan hakkında ayrıntılı ifadelerle de karşılaşamayabiliriz. Metine baktığımızda zaman konusunda elde ettiğimiz sonuçların hemen hepsinin mekan içinde geçerli olduğunu görmekteyiz. Birden fazla hikayenin var olması sebebiyle her hikayede mekan değişmekte ve mekan tasvirinde ayrıntıya rastlamamaktayız. Mekke, Medine, Mısır, Nil nehri, dağ, bir mesire yeri, çöl mekan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dış mekan ve iç mekan ayırımına gittiğimizde iç mekan olarak evin, Hz. Ali bünyesinde gelişen bir kerametın anlatıldığı beyitlerde karşımıza çıktığını görüyoruz. Bu hikayede Hz. Ali onunla beraber çok sayıda savaşa katılmış ve sevdiği bir genci bir kızla evlendirir. Genç ile eşi zıfaf gecesi birbirine soğuk davranır.²⁹ Bu hikayede evin içi, odanın yapısı hakkında hiçbir tasvir yapılmamıştır. Bu sebeple mekanın yapısı ve bunun kahraman üzerindeki psikolojik etkisi hakkında herhangi bir fikir sahibi olmamız söz konusu olmamaktadır.

Ayrıntılı dış mekan tasvirleriyle yer yer karşılaşmaktayız. Ancak bu tasvirler de idealize etme söz konusu değildir. Vardığımız kanaat şudur ki Muhyî bu metni yazarken öğretici olmayı ön planda tutmuş ve estetik bir kaygı gütmemiştir. Bu sebeple anlatılan hikayelerden elde edilecek olan sonuçlara odaklanmıştır.

3. 6. Ādetler

Şehd-i Ebrār'da kadim Mısır dininde rastlanan eski bir ritüel olan bakire kurbanının anlatıldığı bir bölüm yer almaktadır. Hz. Ömer'in halifeliği döneminde Mısır feth edilir ve halife oraya vali olarak İbn-i 'Āsa'yı tayin eder. Bu valilik esnasında kuraklık baş gösterir, toprakların verimli olması ve ekinlerin yeşerebilmesi için Nil'in taşması ve yakınındaki kuru araziye sulaması gerekmektedir. Bunlar gerçekleşmeyince halk zor duruma düşer; ağlayıp inlemeye başlar. Bu duruma bir çare bulmak üzere İslam öncesi inançlarından gelen bir ritüeli gerçekleştirmek isterler. Bakire bir genç kız ailesinden isteği ya da isteği dışında alınır. Altınlarla, değerli madenlerle süslenir, saçları taranıp güzel kokular sürülür

Bulurlardı arayup bir kız oğlan

Velisine virüp māl-i firāvān (23b/ b.529)

Bu vechile o kızını eyleyüp āl

Alur idi Mısr ehli beher-hāl (23b/b.530)

İdüp ıtr-ı sefā- bahşıyle bŷyın

²⁹ Bu hikaye hakkında bilgi sahibi olmak için Vaka örgüsü başlığına bakabileceğiniz gibi tamamını okumak için 925-1028.beyitlerde bakabilirsiniz.

Yazarlar idi zer halliyle rüyın (23b/b.531)

Geyürürler idi zerrîn kabâyı

Müzeyyen eyleyüp encümle ayı (23b/b.532)

Ṭarayup iki şu gîşularını

İdüp gülgün ruḥ-ı gül- bularını (23b/b.533)

Bu güne zînetile her taraftan

Alup ol dürr-i nâ- yâbı sedefden (23b/b.534)

Atarlar idi ol lülüyı āba

Vücüdü cevherin virüp ḥarāba (23b /b.535)

Nil'in tanrısının bu kurban edilen kız ile memnun etmenin amaçlandığı bu ritüelin sonunda nehir de onlara bereketini sunacaktır. Bu ritüel İslam'ın kabulü ile beraber birden olmasa da ortadan kalkmıştır.

3. 7. Bitkiler

Şehd-i Ebrâr mesnevîsinde çiçek ve bitki adları doğa tasviri yapıldığı meclis sahnelerinde ya da söz edilen kişilerin güzelliğini ifade etmede kullanılmaktadır:

“ dıraht, servi, ḥār, mîve, nergis, sünbül, gül, benefşe, şebnem, çemen, lāle, yaprağ, yemiş”

Yukarıda belirtilen çiçek ve bitki adları metinde yer alanları içermekte

3. 8. Eserde Yer Alan Deyimler Listesi

-A-

Aceb tur- (46b/b. 1085)

Alçak gönüllü (39a/b.904, 49b/b.1159)

Allah bağışladı (8b/ b.174)

Alnı açık yüzü ak ol- (36b/b. 845)

Ayağına düş- (47b/b. 1111)

-B-

Bağrı yağı eri- (57b/ b.1359)

Bağrına bas- (24b/ b.564)

Başından aş- (32b/ b.756)

Bahtı açıl- (48a/ b.1128)

Baş eğ- (16a/ b.346)

Barmağ ile göster- (16b/ b. 362)

-Ç-

Çevgān-ı gūyına ser koy- (8b/b. 175)

-D-

Dār ol- (26b/ b.607)

Derūnun karasın yüzüne vur- (36b/ b.841)

Dil uzat- (41a/ b.943)

Düni güne kat- (21a/b. 480, 27b/b. 625)

-E-

Eğri bak- (20b/ b.459)

Eksik nazarla bak- (32b/ b.723)

Elleri kuru- (32b/ b.751)

Elden ayaktan kesil- (51b/ b.1212)

Eli uzun (37a/ b.860)

-F-

Feryadı göğü tut- (26b/ b.590)

Fırsatı kaçıır- (29a/ b.664)

-G-

Gaflet hicābımı kaldır- (19a/b. 425)

Ġam yi- (62a/ b.1469)

Gözünün nūru git- (32b/ b.756)

Göz açtırma- (28a/ b.639)

Gözünü aç- (17a/ b.369)

Gözi aç (43b/ b.1017)

Gözinden perde götür- (27b/ b.634)

Gözyaşı başından aş- (40a/ b.923)

Gözyaşı sele ver- (15a/ b.322)

-H-

Haset et- (57a/ b.1347)

-K-

Ķalbi Ķarañu ol- (32b/ b.755)

Kandil uyandır- (26a/ b.602)

Kast et- (29a/ b.664)

Kanına gir- (41a/ b.948)

Kan kus- (29a/ b.659)

Kuruyup kal- (5b/ b.93)

-M-

Mest ol- (32a/ b.735)

Meyl et- (31a/ b.710)

Mihnet çekme- (11b/ b.241)

Muradına er- (61a/ b.1454)

-N-

Niyyet it- (27a/ b.621)

-O-

Ocağı sön- (39b/ b.917)

-P-

Pes et- (8a/ b.160)

-S-

Sebep ol- (22a/ b.501)

Sîne çäk et- (12a/ b.254, 26a/ b.592)

-Ş-

Şād ol- (24b/ b.562)

Şöhret bul- (28a/ b.642)

-T-

Tārümāar ol- (13b/ b.293)

Tesir et- (22a/ b.500)

Tınma- (29a/ b.661)

-Y-

Yalvarıp yakar- (52a/ b.1233)

Yanıp yakıl- (54a/ b.1284, 26a/ b.593)

Yar etme- (22b/ b.511)

Yerden göğe kadar (55b/ b.1321)

Yoldan ık- (31a/ b.709)

Yok yire (55b/ b.1323)

Yüz aklığı (61a/ b.1446)

Yüzini aç et- (34b/ b.796)

Yüzi ara (36b/ b.845)

Yüz suyu dök- (32b/ b.744, 51a/ b.1195, 51a/ b.1197)

Yüz sür- (52b/ b.1284)

Yüz ur- (18b/ b.415, 47b/ b.1118)

Yüzine ur- (32b/ b.749)

4. SONUÇ

16. yüzyılda yaşamış olan Muhyî iyi bir eğitim almış, birçok eser telif etmiş ve telif edilmiş daha önceki eserleri tercüme ederek kültür dünyamıza kazandırmıştır. Sadece fıkıh, hadis ilimleri ile ilgili çalışmamış aynı zamanda kaside, gazel ve mesnevîler yazarak edebiyat dünyamıza katkıda bulunmuştur. Ancak hepsinde önemlisi Baleybelen adlı eseri ilk yapma dil olması açısından edebiyat dünyamız için ayrıca bir öneme sahiptir.

H.1005/ M.1595-1596 yıllarında yazılan ve çalışmamıza konu olan Şehd-i ebrâr mesnevîsi Muhyî'nin hayatının son dönemlerine ait bir eserdir. Muhyî' nin biyografisi hakkında bilgi veren birçok çalışmada hayatının son dönemlerini Mısır'da geçirdiği vurgulanmış olsa da yukarıda işaret ettiğimiz üzere bu eseri yazarken Edirne'de olduğunu söylemek mümkündür. Bu sebeple bu eserde yer alan bilgiler Muhyî'nin biyografisine dair yeni ifadeleri edebiyatımıza kazandırmaktadır.

İncelemeye çalıştığımız metin mesnevî türünde kaleme alınmış toplam 24 hikayeden oluşmaktadır hikayeler Hz. Muhammed, 4 halife, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz. Zeynelabidin ile ilgilidir. Her hikaye kendi içerisinde giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Hikayelerin hepsinin sonunda Muhyî hikayesinin konusu ile ilişkili dua ve temennilerde bulunmaktadır. Hikayelerin hepsi hikemî niteliktedir. Okuyucuya çeşitli konularda (zina, eşe itaatsizlik, batıl inançlar...vb) bilgi vermenin yanı sıra İslam tarihinde yer alan bazı olaylar da (Hendek Savaşı, Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in doğumu, Hz. Osman'ın şehadeti... vb) anlatılmaktadır. Ancak bazı hikayelerde sanat gayesi de en az öğreticilik kadar önemsenmiş ve ön planda tutulmuştur. Eserde deyimlere de yer verilmiştir.

5. ŞEHD-İ EBRÂR MESNEVÎSİ

Hazā Kitāb-ı Şehd-i Ebrār

1b

1.

Gül-i hamdum idüp yā Rab mutarrā

Hezār-ı bāğ- ı şükrüm eyle gūya

2.

Terahhüm eyleyüp bu haste hāle

Dile kıl şerbet-i şükrüñ nevāle

3.

İder tuñ gibi zādını şekker

İdenler şükr-ile zikrüñ mükerrer

4.

Şabā zikrüñle ider vird-i eşhār

Seni tevhid ider enhār u eşcār

5.

Şühüd-ı vahdetüñdür cümle-i zāt

Ağaçlarda varağlar günde zerrāt

6.

Çapuñdurur bilür erbāb-ı fiñnat

Kerem- bahşende- i ehl-i kerāmet

7.

Şeh-en-şehsin ki şahlar saña muhtāc

Çuluñdur baş açuğ her şahib-i tād

8.

Çılup emründe káf-ı nūnı kāfi

Yaratduñ kudretüñden nūn u kāfi

9.

Çıkarır katı taşdan hikmetüñ sāz

Dıraht-ı huşka virür kudretüñ bāz

2a

10.

Virürsin hāk- i peste cevher-i cān
Bağışlarsın muhite dürr ü mercān

11.

Dehān-ı goncayı hoş- bñ idersin
Şadef dürcini pür lñ'lñ' idersin

12.

Yazarsın deyr- i dehre dürlü şüret
Virürsin bāğ- ı çarha zñb ü ziynet

13.

Giyürüp kimine tēc-ı risālet
Bağışlarsın kimisine vilāyet

14.

İşüñde fā' il-i muhtārsın sen
Nāzır ü mişli yok bir varsın sen

15.

Senüñdür kahr ile îcād- ı 'ālem
Bilürsin neyse istî'dād-ı ' ālem

16.

Elüñdedür maķālîd-i semāvāt
Saña zāhirdür esrār- ı hafıyyāt

17.

Saña ol zerre kim gözden nihāndur
Degül maḥfi güneş gibi 'āyāndur

18.

Senüñ 'ilmüñde hep ma'düm u ma'lum
Yed-i hükmüñde 'ālem cümle maḥkum

19.

Döner emrüñle dāim çarḥ-ı eflāk
Ne emrüñ olsa dönmez merkez-i hāk

20.

Yaradup nüh u ıbaķ şeş cihâtı
İki ħarfinle kılduñ ķāinatı

21.

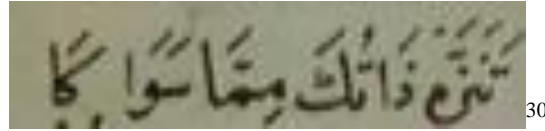
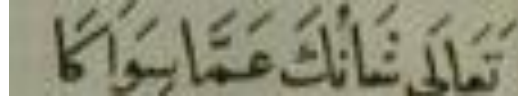
İrişmez kudretüñe ‘aķl-i çālāk
Şınar bu yolda bāl-i murğ-ı idrāk

22.

Ĥüdāyā künh-i zātuñ vaşfa gelmez
Seni bildüm ki senden ġayrı bilmez

2b

23.

30

24.

Temeşşülden münezzeh pāk zātuñ
Taşavvurdan muķaddesdür şıfātuñ

25.

Ne cevher zāt- ı pākuñ ne ‘arazdur
Cihān ħalkına luţfun bî ġarazdur

26.

Ġanîsin cümle-i çün u çerādan
Berisin ġüft ü ġüy- ı nā- sezādan

27.

Ĥüdāyā luţfuñ idüp cānā tüşe
Dür-i nazmı çün asdıñ ġüş-ı hüşa

³⁰ Arapça olduğu için özgün haliyle metinden yer verilmesi uygun görülmüştür.

28.

Der-i zihnüm Kerimā kı1 küşāde
Metā' - 1 albümü verme kesāda

29.

Seher-veş rüy- 1 ab'um rüşen eyle
Ma'ārif güllerin açup şen eyle

30.

El içre namemi sen nāmver kı1
Dür-i elfazumı nazm-1 güher kı1

31.

Şafā-yı bahr-1 nazmum ile bu genc
Ola mīzan-1 çeşmüm-veş güher- senc

32.

Denesden şaklayup ab' um libāsın
Silüp āyīne-veş pāk eyle pasın

33.

Aña şunma libās-1 müste'ārı
Eliñ 'ārından eyle anı 'arı

34.

Dilüm āyinesini pāk u saf et
Sevād-1 nevk-i hāmem mū-şikāf et

35.

Kitābum eyle bir maħbūb dilber
Sevād-1 atıtumı zūlf-i mu'anber

3a

36.

Olup teşdid-i at ol zülfe şāne
Beyazi ola rüyından nişāne

37.

O yüzde notalar olup siyeh- hāl
Medār-1 surh ola gülgüne-i āl

38.

Elif bir serv-i hoş- reftāre hem-tā
Olup zeyn ide baġ-ı nazmumı tā

39.

Olup her dāl dāl-i zülfüne dāl
İde şevkile 'āşık kâmetin dāl

40.

Olup sinnî anuñ dendāne-i sîn
Ola 'ayn aña 'ayn-ı cihān- bîn

41.

Cemāli içre mîm olup dehānı
Tuta ünvān-ı hüsniyle cihānı

42.

Ser-i bîni olup her hâ-yı zü- 'ayn
İde bu veche hüsni-ı haddini zeyn

43.

İki sâ'id olup güyâ ki her sū
Köl açā lām elif 'uşşâka karşı

44.

Olup ebrū-yı garrā aña her med
Bula turduqça 'ālem hüsni-ı sermed

45.

Bunı bu veche bir maħbūb eyle
Kelām-ı hūb-veş mergūb eyle

46.

Hem ola cümle ebyātı müselleme
Me'āni kaşırına çıkmāğa sullem

47.

Suṭūr-ı safhasın ider temāşa
Görünsün gözüne pür- mevc deryā

48.

Daḥi kı́l cāmi'-i şeh̄r-i me'āni
Tuta gün gibi şȫhretle cihāni

3b

49.

İkāmet ideler anda elifler
Ola ebyātum ol cāmi' de saflar

50.

İde rālar rükū' vü cīm secde
Gele bir hāletile vāv vecde

51.

Taḥiyyāta gelüp tā evvel āḥir
Şalāḥ ola bu veche anda zāhīr

52.

Edā edince bunlar bu namāzı
K̄ol açup lām- elif ide niyāzı

53.

Göriccek bu niyāzı olan insan
Niyāzum bu du'alar ide ihsan

54. CENĀB-I QĀDĪ'L ḤACETE 'ACZ Ü QUŞURLA

55.

İlāhi āferīn-i cān-ı ādem
Bir avuç ḥāke viren kudret-i dem

56.

Ser-i mihri kılan çün gūy-ı meydān
Hilālūñ kaddin ider şekl-i çevgān

57.

Şeb-i zulmetde viren māha tābı
Ḥuceste- ṭāli' iden āfitābı

58.

Derūnum şehrine şal şevk-i 'ışkuñ
Dile versün sefâlar zevk-i 'ışkuñ

59.

Dile şun şevkile 'ışkuñ kemânın
Murādum tîrinün göster nişânın

60.

Göñül murğına şevküñ bāl u per ver
Dilümde 'ışkuñ eyle bāl- perver

61.

İdüp 'ankā-yı 'ışkuñ āşikāre
Dilim murğına şal anı şikāre

4a

62.

Mis-i kalbüm zer-i kāmīl- 'ayār et
Silüp mîrāt- ı şavķum bî- gubār et

63.

Dilümi bād- veş kıılma hevāyî
Göñülde yād eyle māsivāyı

64.

Gözime nūr-ı şavķuñ rüşenā kııl
Dilüme yād- ı zikrūñ āşinā kııl

65.

Zebānum müstaķim et hāme gibi
Derūnum kara kıılma nāme gibi

66.

Ṭama' dan hālî kııl mısr-ı cenānı
Lezîz et ney- şekerden qurı nānı

67.

Elüñ hūnına açmayup elümi
Dile düşürme hırs-ile dilümi

68.

Çü luṭf etdiñ baña evvel “belā”da
Dil ü cānı ḳoma āḫir belāda

69.

Pür eyle nūr-ı dīdāruñla dīdem
Cinān içre cenānum tā süre dem

70.

Kerīmā ḳıl bu abd-i nāḳısı tam
Senüñ luṭfuñ muzā‘af raḫmetüñ ‘ām

71.

Ḳomayup zarf-ı dilde ḫarf-ı ‘illet
Ḥulūs-ı niyyet-i ḳalbüm şaḫiḫ et

72.

Yolumı pāye-i ‘arş-ı ‘alā ḳıl
Yerümi Sidre gibi müntehā ḳıl

73.

Vücūdum Ka‘be gibi eyle pür- nūr
Dil-i vîrānımı ḳıl beyt-i ma‘mur

74.

Cihāna geldüm ey sultān-ı zü‘l- men
Seni bildüm bir ayruḡını bilmen

4a

75.

‘Umümā cümle ‘ālem rüz u ger şeb
Olupdur nimetüñ perverdesi hep

76.

Ḳomazsın bî- nevāle mūrı yirde
Nem- i luṭfuñ kem olmaz baḫr u berde

77.

Deñizde māhî ye yirde vuḫūşa
Virürsin bî tekellüf rızık u tüşe

78.

Şunarsın kâleb-i hayvâna rûhı
Virürsin rûh-ı insâna fütûhı

79.

Çapın durur seniñ bir ulı dergâh
Nevâle umar andan bende vü şâh

80.

O dergâha eyâ ‘Allâm u Hadî
Bu durur bendenüñ ‘arz-ı murâdı

81.

Olıcağ bî- hisâb aşâb-ı cennet
Beni lutfuñla anlardan hisâb et

82.

O yirde kim kıla cürm ehli zârî
Esirge Muhyî’-i zâr u nizârı

MEDH-İ MUHTAŞAR-I FAHR-İ ‘ÂLEM SALLA’LLAHU
TE‘ALÂ ‘ALEYHE VE -SELLEMDİR

83.

Dilâ yâd eyle ol hayru’l enâmı
Ki ‘izzet ile Aḥmed oldu nâmı

84.

Dilerseñ bulasın ikbâl-i sermed
Diliñde zikrûñ olsun nâm-ı Aḥmed

85.

Çün urdı ‘ışk-ile ol nâme’den dem
‘Alem gibi ser- efrâz oldu âdem

86.

O nâmiçün Ḥalilullaha nârı
Gülistân-ı cinân eyledi Bârî

4b

87.

O nāmuñ mihri için oldı t̄abān
Kemāl- ile cemāl-i m̄ah-ı Ken‘ān
88.

İdüp ol nāma H̄ak ‘İs̄iyi ih̄yā
Güneş gibi yirini etdi ‘āla
89.

Teninüñ kara yir iken mekānı
Mağar etdi o mihre āsumānı
90.

‘Alem-veş nām-ı p̄aki erdi mihre
Mihr-sā m̄ucizātı t̄oldı dehre
91.

H̄oş-ābād etdi nāmı bām-ı dehri
Cihāna şevk verdi mihr-i m̄uhri
92.

Žuhūr etdi kaçan k̄adriyle ol nām
Yeriyle ğayib oldu nām-ı ešnām
93.

Ḳurıyup kaldı şūret gitti bî-cān
O nāmı işidüp şūret-perestān
94.

O nām-ı Muştafa için durur hem
Žuhūr-ı ādem u bünyān-ı ‘ālem

95.

Bir ism-i ‘āzam u efhāmdur ol ad
Ebed bed- nām olmaz eyleyen yād

96.

O nāmı okusa İblis-i nā-kām

Der-i Bārîde olmaz idi bed- nām

97.

O nām-ı nūr-ı Hâk şöyle uludur

Dü ‘âlem anuñ ile toptoludur

98.

Güneş gibi bakarsañ şeş cihāata

Ṭolupdur nām-ı Aḥmed kā’ināta

99.

Elif ol ismi pākuñ evvelinde

Livā’-ı ḥamdidür Aḥmed elinde

5a

100.

Veyā ‘âlemde bir ‘âlî ‘âlemdir

Yaḥud taḥrîr-i ḥamd ider kalemdir

101.

O bir nām-ı şerîf-i muctebâdır

Kim oña lâyıḳ olan Muştafâdır

102.

Şerefle dört ḥurûf-ı nām-dârı

O nāmuñ oldu güyâ çār-yârı,

103.

Elif çün oldu ol nāmuñ qarîni

N’ola cān içre iderse yerini

104.

Riyâzet ile ḳaddin bükdi tenhâ,

Ḳarîn olunca tâ ol nām- ile - ḥâ

105.

Çıḳardı mîm ortalıḳda bir ad

Ol âd ile olısar tâ ebed yâd

106.

O nām-ile şeref bulduğıyçün dāl

Şa‘âdetden ırağ olmaz beher-hâl

107.

N’ola ger fâl-i vav olursa mes‘ûd

Maķâmı da’imâ çün oldı Maķmûd

108.

O nâma yazılup menşür-ı rahmet

Uruldı zâhrine mühr-i nübüvvet

109.

Mü’ebbed dîni kendüsi mü’eyyed

Şıfâtı Aķmed ü nâmı Muhammed

110.

Göricek mâķ engüşfî hilâlin

Şefâdan yerlere sürdü cemâlin

111.

Çü sürdi hâķ-i pâyine ‘izârı

Yüzünde kaldı âşâr-ı ğubârı

112.

Meh-i nev başı tâcıyken cihânuñ

Na‘lçe olamaz nâ‘line anuñ

5b

113.

Çün etdi kebkebi naķşını peydâ

Yeridir gökde yer etse Süreyyâ

114.

Verürken fer güneş bahr-ile berre

Degil mihr-i ruķı yanında zerre

115.

‘Uţârid zerden etse hâmesini

Yazamaz vaşfı ķadri nâmesini

116.

İrerse şî‘rile Şa‘râya şâ‘ir

O māhuñ medħi içre ola kaçır

117.

Övilmez nazm-ı vaşfinda dür- efşān

Degil Şā' dî Nizāmî olsa Hāssān

118.

Anuñ medħine Muħyî sözlerim çok

Aña lāyık söze lîkîn yüzüm yok

119.

Kaçan-kim medħine açam dehānum

Mey-i hayretle lāl olur zebānum

120.

Ne deñlü itsem evşāfını tekrîr

Beni pür- şerm eder kavlümdede taķşîr

121.

Kalem evşāfı kadrinde şikeste

Zebān-ı 'aql anuñ medħinde beste

122.

İrişmez pāye-i kadrine evhām

Ne deñlü sa'y ide aķdām-ı aklām

123.

O bir dergāh-ı 'ālîdir ki her ān

Anuñ der-bānıdır vildān u ğilmān

124.

Kapusı melce-i aħyār olupdur

Melā'ik anda hidmetkār olupdur

125.

Dem-i hidmet içün ol māh-ı bedre

Mekānı Cebra'ilüñ oldı Sidre

6a

126.

Egerçi H azret-i D avud olup germ
İderdi m m gibi  heni nerm

127.

Eger anuñ zamanında geleydi
O Őāhuñ meclisinde m m olaydı

128.

Zeb hullah ergirse aña H k
Kulı kurb nı olurdu muhak k k

129.

Sa' detle eger ahdine bir  n
G r rdi h temi erse S leym n

130.

Mu ar n olsa bir Şeb aña ' y 
G reydi nice olur idi ' s 

131.

Bu cem'e gerçi evvel  dem oldu
Bu adem c mle halka h tem oldu

132.

Kar n olmadın İbr him'e h llet
Yeriydi A med' n g lz r-ı va det

133.

Şah- en- Ő h olmadın dehre S leym n
O Őāhuñ mihri m hri idi ra Ő n

134.

N b vvetden o dem kim urdı ol dem
Da i dem urmamıŐdı h k-i  dem

135.

Ne  dem a madın g z mihrile m h
Anı p r- Şavk ed pdi n r-ı derg h

136.

Őerefdeyken anuñ bedr-i cem li

‘Adem burcındadı çarhuñ hilâli

137.

Ne diyem aña bir nūr-ı Hüdâ’dır
Muhaşşal bir mu’ahhar mübtedâdır

138.

İrince hakden tâ mihr ü mâha
Şalât- ile selâm olsun o şâha

6b

139.

Daği yüz biñ şalât âline olsun
Ne âlî cümle aşhâbına olsun

140.

Ki herbirisi bir necm-i hüdâdır
Tarîk- müstâkîme reh- nümâdır

MEDH-İ PÂDİAŞÂH-I İSLÂM- HALLADALLAHU MÛLKEH
İLÂ YEVM’İL-I KİYÂM BEYÂNINDADIR

141.

O dem kim Hâlik-i bünyân-ı ‘âlem
Yed-i kudretle urdı âdeme dem

142.

Kemâl-i terbiyet idüp ol aya
Çıkardı medh-ile anı semâya

143.

İdüp huld-ı berîn içre aña cā
Müyesser etdi cennet gibi me‘vā

144.

Bî- hükm-i muqtezâyı hikmetillah
Olur lâzım gele dünyāya ol şāh

145.

Bu beyt-i fāni olsun diye ma‘mūr

Seher-veş açdı dehre yüzün ol nūr

146.

Mūrūr idüp neçe eyyām u a'vām

O hāş- ı 'āleme 'ömr oldı biñ 'ām

147.

Güneş-veş 'ālemi çün etdi ābād

Ṭoğar andan niçe gün yüzli evlād

148.

Çoğalup tuğdılar rūy-ı zemîni

Kevākib nitekim çarh-ı berîni

149.

Yayıldılar tutup aqtār-ı arzı

Yeriñ pūr- merdüm oldı tül u 'arzı

150.

Kimine toğdı envār-ı hidāyet

Kimine düşdi āşār-ı dālālet

7a

151.

Kimine irdi luṭf-ı Rabb-i Bārî

Kimi fark etmedi nūr ile nārı

152.

Dālālet leyli çün gerdı hicābı

Gerek oldu risālet āfitābı

153.

Peyām-ı küfr-ile çün toldı her yer

Cihāna lāzım oldı bir peyām-ber

154.

Elin alup o halkuñ ider irşād

Ayağa urula küfr-ile ilhād

155.

İrād idenlere ide haqāret

Olalar tā cihāna ‘ayn-ı ‘ibret

156.

Ulū’l- ‘azm etdi ba‘z-ı enbiyāyı

Aña emr eyledi ‘azm-i ğazāyı

157.

Verilüp ellerine tîĝ-ı ĩudret

Açıldı mū‘cizātıyla vilāyet

158.

Pür iken levş-i küfr ü şirkile ĩāk

Olaruñ āb-ı tîĝi eyledi pāk

159.

Gelüp etdiler anlar dehri ma‘mūr

İdüp iblisi ĝūr u küfr maĥhūr

160.

Pes etdi onlaruñ kâ‘îm- maĥāmı

Ĥüdā şāhān-ı ‘ālem- intizāmı

161.

Gelüp şehler müzeyyen etdi dehri

Götürdiler zulām-ı zulm u kahrı

162.

Zulām-ı zulm olup anlarla ma‘dūm

Ĝamām-ı ĝamla a‘dā oldu maĝmūn

163.

Tamām i‘lā idüp rāyāt-ı dîni

Açarlar berĥ-i tîĝ-ile zemîni

7b

164.

Selāţîn olmasa ĝün gibi zāhir

Zuhūr etmezdi şavk-ı dîn-i tâhir

165.

Başardı başımız düşman ayağı

Dile dâğ urur idi kavm-i yağı

166.

Za'îfi çigner idi her tûvânâ

Hakîrûñ yılduzı olmazdı kat'â

167.

Açardı gözümüz her kahr-ı bed-hû

Cihân halkına düş olurdu uyku

168.

El elden yerler idi yâd-ı sille

Geçerdi her kişi başına kelle

169.

Cihân olur mı hîç şehlersiz âbâd

Belî muhtâc olur mi 'mâra bünyâd

170.

Süride kelle- bân olmasa bir an

Tagıdır kellesin gürg-i beyâbân

171.

Ol elde k'olmaya sultân-ı kâhir

Ayağlar her 'adū ol ili âhir

172.

Çü dîn ehli ola şâh-ı zamâne

Olur ol sâye-i rāhat cihāna

173.

Olanlar dîn-i İslāmuñ penāhı

Anuñçün oldula zıll-ı ilāhi

174.

Huşûşâ şimdi kim dünyāda bir şâh

Bağışlamış durur dünyāya Allah

175.

Ne ŧeh kim mihr-i zerrîn-ıop-ı hâver
Anuñ çevgân-ı gûyına ıomuŧ ser

176.

Mehi nâkıŧ ider rif`atde ŧânı
Kılıcı zarbı baŧar kehkeŧânı

8a

177.

Niyâm içinde ol tîĝ-i dem- efŧân
ŧubhdur perde`-i ŧâm içre pinhân

178.

Karañu gice içre nitekim berk
Miyân-ı yâr u a`dâyı ider fark

179.

Elinde ŧalduĝınca halka pertev
Gören ŧanır felek üzre meh-i nev

180.

Elinde hem sinân-ı cân-sitânı
Bir ejderdir ki tutmuŧdur cihânı

181.

Eger ŧalsa `adû farkına ŧeŧ-per
Döñe `ankâ olursa daĝı ŧeh-per

182.

Zemînuñ hüsrev-i ŧâhîb vakârı
Zamânuñ pâdiŧâh-ı tâc-dârı

183.

ŧeh-i Hayder- ŧecâ`at Hamza- heybet
Nerîmân- ŧavlet u Rüstem- ŧalâbet

184.

Hidiv-i mâlik-i mülk-i Süleymân
ŧeh-i sulţân Murâd bîn Selim Hân

185.

Murādıdur bu dünyānıñ o sultān
Murādın vire anuñ Hayy-i Sübhān

186.

Murādı üzre dönsün çarḥ-ı eflāk
O tursın turduğunca merkez-i ḥāk

187.

Ki ‘ adlı sāyesinde cümle ‘ ümmet
Ḥuzurile iderler ḥ‘āb-ı rāḥat

188.

Dilerim kim eyā sultān-ı a‘zam
Seni hem- sāye ide Faḥr-i ‘Ālem

189.

Ḳuluñ olup mülük-ı zü‘l- erā‘ik
Mu‘inüñ ola göklerde melā‘ik

8b

190.

Çü yār-ı cān idindiñ çār-yāri
Seniñ yārıñ ola elṭāf-ı Bāri

191.

Anuñçün oldı sen şāha müselleme
Hisāl-i çār-yār-i Faḥr-i ‘ālem

192.

Müyesser evvelā sen şāha taḥḳîḳ
Sehā-yı Murtażā îmān-ı Şiddîḳ

193.

Daḥi insāfuñ iy sultān-ı ‘ādil
Olupdur ‘adl-i Fārūḳ’a mu‘ādil

194.

Hem olduñ iy şāh-en-şāh-ı cihān-bān
Ḥayā vü hilmile gūyā ki ‘Osmān

195.

Ƙızılbaş oldu çün ol yāre bed-ħa^vh
Başından tiğîñ eksik olmaz ey şāh

196.

Anuñçün her dem ol ehl-i dālāle
Olur şimşîr-i ‘Osmānî ħavāle

197.

O şāha etdigiyçün bŭğz u ‘isyān
Elinden aldı milkin āl-i ‘Osmān

198.

Olup anlara ħahruñ toyı pŭr-dŭd
Bıraqsun dillerine dāimā od

199.

Sŭricek heybetile dŭşmana at
Ruħuñ gördükde olsun nîce şeh māt

200.

Gele Muħyî idŭp ‘özüñ firāvān
Sözüñ az eyle çün māl-i kerîmān

201.

İdŭp dŭrc-i du‘ādan dŭrler izħār
Dŭr-i şāh-en-şahide eyle îşār

202.

Olupdur vācib ide cümle dŭnyā
Du‘ālar pādişāh-ı dīne farzā

9a

203.

Keserse ger dilŭm a‘dāyı bed ħ^vāh
Saña kesmen du‘ām ellerle iy şāh

204.

Gŭzer etdikçe bu devrānı îlāhi
O şāhı eyle devrānuñ penāhı

205.

Dönüp çarh olduğunca devr-i dāim
Şehā ol taht-ı sultān ide kāim

206.

Ṭulū etdikçe her gün mihr-i hāver
Saña şarkile ğarb olsun musahher

207.

O şāh-ı 'ālemüñ ey Rabb-i Ma'būd
Dü 'ālemde maķāmın eyle maḥmūd

208.

Dür-i şeh-dāne'i dürc-i vücūdı
Bula hem māye-i 'ömr ile sūdı

209.

Kerimā ya'ni kim şeh-i zādelerden
Diriğ eyleme zād-ı luṭfuñı sen

210.

Huşūşā pūr-i şeh sultān Muhammed
Sa'ādet ile bula 'ömr-i sermed

211.

Senüñ ola şehā milk-i Süleymān
Otura döndüğince çarh-ı devrān

212.

Yüri sen Hızr-veş dünyāda zinde
Otursun kūh-sā dünyā yüzinde

213.

Seniñ destinde olsun heft kişver
Ol olsun kadrile nüh çarha hem-ser

214.

Felekde mihr-veş tutsın cihānı
Cihāniñ olsun ol şeh yār-ı cānı

215.

Der-i ihsānıñña yā Rabbî yok sed
Binim iş-bu du‘āmı eyleme red

9b

216.

Der-i luṭfuñ ne ğam kim pür- ni‘āmdır
Kerîmüñ pişesi da‘îm Keremdir.

217.

Ne diyem artık ey şāh-ı vilāyet
Nedîmüñ Hızır ola işiñ hidāyet

218.

Kadem başdıķda şāhım küh-ı deşte
Nigehbānuñ ola dā‘im ferişte

219.

Ṭoķuz çarḫa ire ķadrüñ semendi
Saña irmeye yāvuz göz gezendi

TELÎF-İ RİSĀLEYE SEBEB VÜ DĀ‘Î Ü TERTÎB-İ
MUĶĀBELEYE BĀ‘İS Ü BĀDÎ BEYĀNINDADIR

220.

Elā ey yār-ı aşhāb-ı vilāyet
Gedā-yı bāb-ı erbāb-ı kerāmet

221.

Reh-i ehl-i belāda ḫāk olanlar
Derūnı ‘aşķile pür-çāk olalar

222.

‘Abes ‘ayni ile anlara baķma
Vücūduñ bārını sen nāra yaķma

223.

Derūnî anlara eyle maḫabbet
Dilerseñ çekmeyesin bār-ı mihnet

224.

Kadiñ hizmetleri içre kemān et
Bu yolda tîrveş cānın revān et

225.

Yeyüp mısr-ı muḥabbet içre şekker
O şehler vaşfını eyle mükerrer

226.

Misāli anlaruñ iksîre beñzer
Mis-i ḳalbe toḳunsalar ider zer

227.

Ayaḳları tozı kuḳl-ı başardır
Başanlar ‘aynine ehl-i nazardır.

10a

228.

Nem-i iḥsānları bir yemm-i bî-bün
Dem-i himmetlerinde yoḳ taḡābün

229.

Şaçarlarsa cihāna āb-ı himmet
Olur her ḳatresi bir baḫr-i raḫmet

230.

Ḳurı sengi tıutup gevher iderler
Ḳara ḫāki nazarla zer iderler

231.

Cihāna şalşalar zıll-i hümāyün
Şeh-en-şāh ola her bir bende-i dūn

232.

Zemîne oldılar zıll-i ilāhî
Olup dehre velāyet pādişāhı

233.

Ṭolup āb-ı şafā cevherlerine
Urulmuş tāc-ı ‘izzet serlerine

234.

Kişi olsa ne deñlü dehre fâik
Olamaz anlarıñ medhine lâyıķ

235.

Sühân ‘anķası açmaz bunda ķali
Şikest olur açarsa per ü bali

236.

Bu gülzâr içre bülbüller olur zâr
Söz açmaz bunda tütî-i şeker- ħ^vâr

237.

Velî iden bu dîn-i Haķķı peydâ
Olan Mışr-ı belâgatda şeker-ħâ

238.

Demiş añılsa aşhâb-ı kerâmet
Yağar ol meclise bârân-ı rahmet

239.

O nâdîde ki şâlihler ola yâd
Olur ol bād-ı rahmet ile âbâd

‘İNDE ZİKRÜ’S- SULEHÂİ YETENEZZALÜ’R- RAĖME³¹

10b

240.

Ėuruş idüp bu sözden ķulzüm-i dil
Dür-i nazma sedef-veş oldı mâ’ il

241.

Ümid idüp fütüh-ı bâb-ı rahmet
Dilüm çekdi bu yolda tâb-ı zağmet

242.

Yazup evsâf-ı erbâb-ı Ėüdâyı
Dile fetĖ eyledüm bâb-ı hüdâyı

³¹ Salihlerin anıldığı yere rahmet iner

243.

Anuñçün oldı ‘azmüm bu sebîle
Vesîle ola şāyed selsebîle

244.

Çü nazmum oldı anlarla şeker-bār
Dedüm nām-ı kitāba Şehd-i Ebrār

245.

Ümidüm bu velî şāhîb- hünerden
Uli’l- ebşār olan ehl-i nazardān

246.

Ne ħarfî kim ola ehline medhül
Çü nokta yok ħisābında tuta ol

247.

Edāda ger ħatā oldıysa ta‘bîr
Yed-i iĥsānı ide anı tağyîr

248.

Ne beytinde kuşur etdiyse ħāme
Keremle ergire anı tamāma

BA‘Z-I MU‘CİZE-İ ĤÜLĀŞĀ-YI MEVCÜDĀT ‘ALEYHİ
EFDALÜ’S-SALASĀT BEYĀNINDADIR

249.

Yazan rāvî bu söz aşlın muĥaĥĥak
Demiş oldı kaçankim cenk-i Ĥendek

250.

Cünüd-i müşriküniñ sehmkîni
Oĥa tutdılar aşĥāb-ı güzîni

251.

Gam-ı tîrile ĥadler yaya döndi
Aĥup gözyaşları deryāya döndi

11a

252.

‘Adū tîrini etdikçe havâle
Çıkardı göklere oğ gibi nâle

253.

Atıldıkça ‘adūdan tîr-i ‘üryân
Olurdu ehl-i Hâk zih gibi nâlân

254.

Olup gâyet dil-i aşhâb gamnâk
Şikâyet sînesini etdiler çâk

255.

Resûle toğrulup her biri çün tîr
Ricâ etdiler andan hüsn-i tedbîr

256.

O dem derler Resûl-ı kibriyayı
Atup tîr-i du‘â-yı bî-riyâyı

257.

Gelürken tîrler rûy-ı semâdan
Yağarken hem-çü bārân her yakadan

258.

Dönüñ diyü ider bir kez işâret
İder oğlar hemândem girü ‘avdet

259.

Döner dönmeyüp emrinden Nebînüñ
Tökür kalbine ol cünd-i denînüñ

260.

O şeh ger dön dise idi nedir tîr
Dönerdi dönmeyüp sözden kara yir

261.

Eger eflâke ol diseydi kâim
Tururdu dönmeyüp bu devr-i dâim

262.

Ĥüdāya ol dem ü ol ‘ālem için
Ziyā-yı mihr-i mühr-i ĥātem için

263.

Yazılır deftere bu bende cānı
Hedef kıılma belā tîrine cānı

264.

İdüp Raĥmuñ kazā tîrine miğfer
Dile sen cünne-i luţfuñla gönder

11b

265.

Ĥişār-ı dînümi ĥışn-ı ĥasîn et
Vücüdüm top-ı ĥahrıñdan emîn et

HAZRET-İ RESÛL-İ EKREM SALLALLAHU ‘ALEYHİ
VESSELLEM ZAMÂN-I HİCRETİNDE VE MEDİNE-İ
MÜNEVVEREYE RIĤLETİNDE SA‘ĀDETLE YOLDA HİND NĀM
BİR ŞALİHĀ-YI ZAMÂN VE ‘ĀBÎDE-İ DEVRĀN ĤĀTUNUÑ
ĤĀNESİNDE OLDUĞDA MU‘CİZĀT-I SA‘ĀDET- ĀYĀTDAN İZHĀR
ETDİĞİ ‘İBRET-İ PÛR- HİKMETDİR Kİ NESL-İ MUṬAHHAR-I
SEYYİDÛ’L- ĖEVNEYN VE ĀL-İ MUĞADDED-İ ĤVĀCE-İ
ŞAKALEYN A’NÎ KURRETU’L- ‘AYN İMĀM ĤÛSEYİN VE ŞÎR-İ
ĤÛDĀ İMĀM ‘ALİYY-İ MURTEZĀ ĤAZRETLERİNİN³² ‘ULUVV-İ
MEKRÛMET- ĀYĀTİNE ĀYET-İ ‘ALİYYE VE DİLE YIL
CELİYYEDİR.

266.

Rivāyetdir Resûl-i Rabb-i ‘İzzet
Ėaçan etdi sa‘ādet ile hicret

³² Kerremallahu vechehu
Radiyahallahu anhu

267.

Meger yolda ‘Arabdan bir kabîle
Gelüp konmuş idi kurb-ı sebîle

268.

Orada bağlayup hargāh anlar
Çarar ider idi hergāh anlar

269.

O kavmüñ var idi içinde bir zen
Dili olmuşdı nūr-ı Haḳḳa revzen

270.

Hüdā aşhābına ol zen ser idi
Ne zen ol yerde bir gerçek er idi

12a

271.

‘Arab içinde Hind olmuşdı nāmı
Severdi Hażret-i hayru’l- ĩmāmi

272.

Resül-i Haḳ idüp kat‘-i menāzil
Olur bir gün maḳām-ı Hinde nāzil

273.

O nūr-ı raḥmet olan Hind u Sinde
Gelüp mihmān olur yā‘ni ki Hinde

274.

O gice ol meh-i burc-ı risālet
O menzilde ider hoş istirāhat

275.

Seherden kalkup ol mihr-i cihān-tāb
Keremle abdestiçün diler āb

276.

O kavmüñ āb-ı rüyı Hind-i dil-cū
Getürür ol muḥît-i hikmete su

277.

Vuzū` ider şudan ol çeşme-i cān
İdüp Rabbine `arz-ı sırr-ı pinhān

278.

O dār öñünde ol rahmet şehābı
Döker bir gūşeye ol āb-ı nābı

279.

O dem anda çü serv-i müntehā-ser
Biter bir hoş dıraht-ı sidre- peyker

280.

Görinen gūyiyā her şāhı anuñ
Açık desti idi ehl-i du`ānun

281.

Şanaydıñ ol dıraht-ı müntehâ- kad
Yeşil destāmile āl-i Muhammed

282.

Turup çün serv-i gülzār-ı cinānî
Yemezdi sille-i bād-ı hazānı

12b

283.

Simārı gūyiyā cennet beriydi
Hazānın bād-ı qahrından beriydi

284.

Çomışdı nice haşlet anda Bārî
Olur idi devā her derde bārı

285.

Yese bir hasta ger anuñ berinden
Halāş olur idi derd-i serinden

286.

Vücūdı dāfî`-i semm-i hem idi
Devā bimāre rîşe merhem idi

287.

Olupdı h alka h acetg ah o derg ah
Gel rdi c mle ‘ alem a na her g ah

288.

Geleydi ol dıraht-ı ehl-i h acet
Mur dı b g  bulurdi tar vet

289.

Erenler ol dıraht-ı p ke her dem
A ardı her tarafd n h alk-ı ‘ alem

290.

 u R hu’ll h olup me h r-ı devr n
Vir rdi r  e merhem h astaya c n

291.

D ner bu vechile   n  arh-ı ke -rev
Hil li bedr ider bedri meh-i nev

292.

Meger bir subh-dem erb b-ı h acet
İder ol serviiy b d-  s  ziy ret

293.

G r r ki ol dıraht-ı m ve-d rı
D k l p t rum r olmu  sim rı

13a

294.

İ itdiler hem n kim   h-ı kevneyn
Ser r-i milk-i ‘adni eylemi  zeyn

295.

N b vvet b g n n verd-i g z ni
Beh r-ı ‘adne d nd rmi  y zini

296.

Demi  r v  kim artı  ol yemi den
Birini g rmedi kimse yemi den

297.

Yeriyle ol dıraht-ı mîve-perver
Beri olup yemişden vermedi ber

298.

Velî her bergi ber yirine anîñ
Devâ-bağşısı idi her ehl-i dâ'nîñ

299.

Bu hâl üzre geçer pes nice a'vâm
Görürler bir seher ol serv-endâm

300.

Küçülmüş yaprağının rengi şolmuş
Güli yerine anîñ hâr tolmuş

301.

Dönüp resmi vü bozulmuş tılısmı
Diken olmuş serâser cümle cismi

302.

İşitdiler 'Alîyy-yi Murtażâyı
Virüp fermân-ı taqdîre rızâyı

303.

Çomuş bu fâni milkiñ bâğ u râğın
Gülistân-ı bekâ etmiş turâğın

304.

Olup ğam sîne-i aħbāba mudġām
Şehîd etmiş 'adū ol şāhı bî-ġām

305.

Görürler yine bir subh ol dırahtı
Yemiş dest-i felekden zarb-ı sahtı

306.

Dökülmüş cümle'-i evrâkı yire
Olup 'uşşâk bahtı gibi tîre

13b

307.

Ḳabā-yı sebzeden 'üryān olmuş

Dil-i 'āşık gibi virān olmuş

308.

Meger ol mîve-i bāğ-ı risālet

Tezerv-i serv-i bostān-ı kerāmet

309.

Cihāniñ cānı nūrı her dü 'aynın

Şehîd-i Kerbelā a'nî Hüseyin

310.

Maḳamı vār iken her cān içinde

Elif ḳaddin ḳomuşlar kân içinde

311.

O nūr-ı 'ayn-ı 'ālem 'ayn-ı ahyār

Şehîd olmuş diyü yayıldı aḳbār

312.

Hemen ol devḫa her şāḫ-ı seriyle

Ḳuruyup gitdi didiler yeriyle

313.

İlāhî bāğ-ı ümmidüm açık tut

Visāliñ mîvesin eyle baña kût

314.

Gül-i hoşbū-yı vuşlat ḳurbetine

Beni irgür erenler hürmetine

315.

Nihāl-i bāğ-ı şevḳim bār-ver kıl

Nem-i luḳfuñla dāim tâze ter kıl

316.

Ḳurıdup bād-ı ḳahrıñ ol nihāli

Derūnum 'ışḳdan etmeye ḫāli

OL MİLK-İ SERĀ-PERDE-İ TEVFĪK VE MİLK-İ MEMĀLĪK-İ
MA'ĀRĪF-İ TAḤKĪK A'NĪ EBŪ BEKR ' ABDULLAH-İ ŞİDDĪK
RADĪALLAHU ANHA ḤAZRETLERİNİŃ SA'ĀDETLERİ KABLE'L-
İSLĀM (14a)GÖRDÜĞÜ RŪYĀ-YI BĪ- RĪYĀLARI MUVĀFİK-İ
TEVFĪK-İ BĀRĪ OLUP SONRA ŞEREF-İ İSLĀMİLE MÜŞERREF
OLDUĞULARI BEYĀNINDADIR

317.

Şadākat tahtınuñ ol şehr- yārı

Kerāmet milketinüñ kāmkarı

318.

İmām-ı evvel o Şiddîk-i sâni

Enîs-i şāhib-i Seb'âl- mesânî

319.

İmām-ı muqtedā vü şeyh-i taḥkîk

Hümām-ı muhtedā Bū- Bekr-i Şiddîk

320.

Kaçan oldu hilāfet tahtına ser

Şöyüñdi hep şerār-ı āteş-i şer

321.

Olup 'ālem yed-i 'adliyle ābād

Uruldu ayağa küfrile ilḥād

322.

Kesüp qahrile her zındîk başın

Akıdup seyle verdi gözi yaşın

323.

Semāya ergirip rāyāt-ı dîn-i

Pür etdi 'adl u dād ile zemîni

324.

Kemāl-i 'ilmile 'ālimdi zātı

Pür etdi luṭf u hilmile şifātı

325.

Dem-i 'ahdinde şeyh-i a'zām idi
Kerāmet ile hōd 'Îsî-dem idi

326.

Kerāmātiyle tōlmışdı vilāyet
Biridir cümlesinden bu rivāyet

327.

Demiş ensārdan bir şāhibu'l-cūd
Ebū Meş'ūd nāmı zātı maḥmūd

14b

328.

O günler kim gelüp bu dîn-i tāhir
Şerefle daḥi olmamışdı zāhir

329.

Daḥi olunmamışdı feth-i İslām
Müyesser olmamışdı kesr-i aşnām

330.

Yoğidi dîn tîrinden nişāne
Daḥi varmamışidi ol nişāne

331.

O demler didiler Şiddîk-i ekber
Olup eltāf-ı Rabbāniye mazhar

332.

Meger bir şeb derūnundan gidüp 'ayb
Aña feth olur el-Haḥ nokṭa'-i ğayb

333.

İder ol şeb şarāb-ı h'vābı çün nūş
Sa'ādetle olur bir hoş düşe düş

334.

Ki bir nūr-ı beyāz-ı āsumāni

Atar Beytü'l-ḥarem üstüne anı³³

335.

Nücüm-āsa olup ol nūr menşūr

İder Ka'be gibi her dārı pür-nūr

336.

Girer hep Ka'beniñ dārına yir yir

Bulunmaz mā-ḥaşal nūr olmadık yir

337.

Birer kevkeb olup her künc-i ḥāne

Döner ol şehri gūyā āsumāne

338.

Gelüp bir yire pes mihr-i cihān tek

Yine ol cümle'-i envār olur yek

339.

İder çün āfitāb-ı 'ālem- ārā

Şerefle menzîl-i Şiddîki me'vā

340.

Uyanup ol düşü çün ider i'lām

Didiler bu durur aḍgās u aḥlām

15a

341.

Bu bir düşdür ki hiç ta'bîr olunmaz

O kim ta'bir olur tağyîr olunmaz

342.

Bu ḥāl üzre geçüp bir nice müddet

Düşer bir gün sefer 'azmine niyyet

343.

Seherden kalkup ol nūr-u ḥaḳîki

³³ Bu varakta yukarıda yazan beyitin yanında ek bir mısra yer almaktadır: "Atar ber-bām- Ka'be görür anı"

Sevād-ı Şāma togruldur tarīki

344.

Sürüp sa'y ü şafā ile merāhil

Olur bir deyr-i hoş- bünyāna vāşıl

345.

Metānet ile beñzerdi hişāra

Müşābih idi bir ehl-i vaqāra

346.

Felek gibi 'azîm idi cenābı

Baş egmezdi tokuz çarha kıbābı

347.

O deyrin şöhretiyle şāhibine

Buhayra derler idi rāhibine

348.

Şedā-yı fazlı tolmuş idi dehre

'Ömrden almışidi hayli behre

349.

Riyāzet ile dönmişdi hilāle

Perî-veş beñzer idi bir hayāle

350.

Olup aña 'ulūmuñ feth-i bābı

Oķımış idi her münzel kitābı

351.

Göriccek Hazret-i Şiddîkı ol pir

Geçürüp şadrına ider aña yir

352.

Görüp ol Hazretiñ nūr-ı cemālin

Sorar 'izzet idüp luţfile hālin

353.

Gelicek yerine igāz u ikrām

İder Şiddîk söz fethine iķdām

15b

354.

Ara yerde açılup nice esrār
İder rüyadan ol ħibri haberdār

355.

Umup ol pîrden hüsn-i cevābı
Şorar Şiddîk aña ta‘bir-i ħvābı

356.

Şorar Şiddîka rāhib de mekânın
Vücūd-ı cevherinüñ aşl u kânın

357.

Ne cevherdir dedi bu aşl-ı pākiñ
Ne bahrün katresidir āb u ħākiñ

358.

Beyān ider o dem aşlını Şiddîk
Dedi rāhip aña aña ki taḥkik

359.

Düşünde gördüğüñ nūr-ı sa‘ādet
İder gün gibi bir māha delālet

360.

Güneş gibi kaçankim toğa ol nūr
Ḳulüb-ı büt-perestān ola meksūr

361.

Ḳaçan şüret bula ol nūr-ı raḥmet
Kimesne vermeye esnāma sūret

362.

Nübüvvet ħātemiyle ola ħātem
Anı barmağ ile göstere ‘ālem

363.

O ħatm-i enbîyāya yār-ı evvel
Sen olursın dedi aḥir muḥaşşel

364.

Ol aradan geçicek nice a'vām
Zuhūr eder o nūr-ı rahmet-i 'ām
365.

Kaçan kim şıdkile şāh-ı risālet
İder Şiddîkî dîn-i Hakkā dā'vet
366.

Dedi Şiddîk o dem iy nūr-ı Raḥmān
Sözünde yok hiç durur kizb ü bühtān

16a

367.

Bu da'vaya velî çün subḥ-ı şādîk
N'ola varise burhān-ı muvāfîk
368.

Açup ol dem Nebî dürc-i maḳāli
Bu vech ile ider neşr-i le'āli
369.

Güneş-veş gördüğün rüyāda rüşen
Göziñi aç ki ol nūram dedi ben
370.

Dedi hem etmedi mi rāhib-i pîr
Bu ḥ'ābı şordugunda ḥüb ta'bîr
371.

Bulup Şiddîk o demde nūr-ı îmān
Sipihr-i dîne oldı mihr-i raḥşān
372.

Îlāhî ol gün-için k'anda Şiddîk
Bulup îmānile envār-ı tevfiḳ
373.

Derūnı pür olup nūr-ı şefādan
Şeref buldu Cenāb-ı Muşafādan
374.

Ayırma Muhyîyi şâdıklarından
Sana müştâk olan ‘âşıklarından
375.

Girüp yatdıķda kabri içre ‘ârî
Anuñ îmân olsun yâr-ı ğârı

ŞADÎK-İ MUŞTAFÂ OLAN ŞİDDÎK-İ BÎ-RİYÂNUN MİHMÂN
HAĞKINDA ZUHÛR İDEN KERÂMET-İ ‘ÂLİYYESİ VE HAVÂRIK-I
‘ÂDİYDEN ÂYET-İ CELİYYESİ BEYÂNINDADIR

376.
Yeyenler ĥon-ı ĥikmetden nevâle
Dimişler böyle bir şîrîn makâle
377.

Nice seyyâre çün mâh-ı şeb-ârâ
İderler menzîl-i Şıddîkı me’vâya

16b

378.
Gelüp ya’nî nice merd-i sühândan
Olurlar Ėazret-i Şıddîķa mihmân
379.

Döşenüp ĥoş bisât-ı inbisâtı
Çekildi anlara luţfi şomâtı
380.

Diliyle dillerin alup eline
Tıoyurdu ķand-ı luţfi şerbetine
381.

Keremler gösterüp anlara çokluk
İder şehd-i zebânile ķonukluk
382.

Getürüp ‘özüyle luţfin yerine

Bulınandan getürdi önlerine

383.

Velî çün kut-ı erbâb-ı riyâzet

O h^vân-ı pür-şifâ az idi gâyet

384.

Demişler ol ta'âm-ı hoş-güvârı

Toyurmazdı şâbiyy-i şîr- h^vârı

385.

Bu hâli kışsa ideñ ehl-i aḥbâr

Demiş ol demde ol Şiddîk-ı aḥyâr

386.

Tutup rüyını Rabb-i ḥâs u 'âma

Şunar dest-i kerâmet ol ta'âma

387.

Añup nâm-ı Hüdâyı elden evvel

Şa'âdet ile ol ḥona şunar el

388.

Dehân açup sâdef-veş cümle mihmân

Ururlar ol ta'âma dürr-i dendân

389.

Ne mihmân cümle evlâd-ı kirâmı

Ḳoyulup zevkile yerler ta'âmı

399.

Anıñ yüzi şuyı ol ḥona ol ân

Ḳarışur mâyi' -i iḥsân-ı Subhân

17a

400.

Yed-i himmetle ol ḥon-ı behişte

Olur ḥuld-ı berîn anı sirişte

401.

Nem-i luṭf-ı ilâhî ile çün yem

O ħonuñ olmadı bir kıatresi kem
402.

Nitekim kıurs-ı nān-ı mihr-i raĥşān
O ħona gelmedi bir zerre noķşān
403.

Derilüp cümle dūnyā yiye farzā
Dūkenmeyeydi ħon-ı cennet-āsā
404.

N'ola eksilmese ol pāk ni'met
Aña eksik degil ħon-ı kerāmet
405.

İlāhî ol demiçün kı'ande ol ħān
İdüpdür zayfa bezl-i ħon-ı iĥsān
406.

Cemālūñ ħonına toytuķda 'ālem
Arada olmasun Muhyî kıulun kem
407.

Visālūñ³⁴ ħonına erdikde aĥyār
Bu kıuluñ etme anda redd ile zār
408.

Ziyāfet etdigiñce asfiyāñı
İraķda kıoma Muhyî bî- nevāñı

ŞİDDÎK-I ÜMMET VE ŞADÎK-I ŞAĥİP-RİSĀLET
ĤAZRETLERİNİN ZAMĀN-I RİHLETİNDE İKİ KERĪME-İ
'ĀZĪZELERİ VAR İKEN ÜÇ NEFER BENĀT-I MELEK-
ŞİFĀTLARIYLA VAŞĪYYET BUYURDUĞKLARI BEYĀNINDADIR.
ĖĖĖYET MERTEBE EMR-İ ĖĖRĪB VE VAĞYE KARĪBDİR

17b

³⁴ Metinde "vasaluñ" okutacak şekilde harekelenmiştir.

409.

Olanlar sırr-ı ma'nîden haberdâr
Bu veche eylemişler keşf-i esrâr

410.

Demişler Hâzret-i Şiddîk-ı ümmet
İder olduğda dâr-ı hulde rihlet

411.

Nasîhatler idüp hâşile 'âma
Demiş luţf dile aşhâb-ı kirâma

412.

Çaçankim âhîre irüp zemânum
Ecel mikrâzı kaţ' ide zebânum

413.

Beķâ bülbüllerinden işidüp râz
Cinân güllerine cân ide pervâz

414.

Çalır şoñumda benden didi beş cân
İki oĝlân u üç daħi kız oĝlan

415.

Varup Şiddîka Şiddîkuñ katına
Yüz urup didi ol dem hâzretîne

416.

Dedi kim kızlaruñ iy nûr-ı muţlâķ
Benim hem nâm-ile Esmâdır ancak

417.

Yarâdan haķķıçün bu nüh kıbâbı
Üçünci kim durur kıl feth-i bâbı

418.

Kemâl-i luţfile ol zât-ı kâmil
Dedi kim hemserümdür şimdi hâmil

419.

Çaçankim vaz' ide bâ-emr-i Sübhân

Dedi kim kız toğar ƙarnında ođlān

420.

Rivāyet eyleyen bu emri tađķiķ

Demiş riğlet edicek ĥulde Őiddiķ

421.

Ƙaçan vaż' etdi ĥaml ol bađn-ı tāhir

Güneşveş bir kız ođlān oldu zāhır

18a

422.

Miyān-ı yāriile a'dāda tađķiķ

Bilinüp ĥāli gerçec oldu Őiddiķ

423.

O gün ĥađķıyçün iy luğf-ı ıssı Settar

Ki Őiddiķuña etdiñ keşf-i esrār

424.

Derūnum mażhar-ı esrāriñ eyle

Birūnum manzar-ı envāriñ eyle

425.

Beni āgāh idüp kendi özümden

Ĥicāb-ı ĥafleti ƙaldır gözümden

426.

Gözime keşf-i esrār-ı nihān et

Dilümde ma'rifet nūrın 'ayān et

HAZRET-İ ŐIDDÎĘ-İ ŞAHİB- TAĤĘİKİÑ SA'ADETLE
RIĤLETİNDEN SOÑRA ZUHÜR İDEN KERĀMET-İ PÜR- İBRET
BEYĀNINDADIR

427.

Olanlar sūz-i firĥatla sūhān- sāz

İder bu resme söz fethîne agâz

428.

Sa'âdetle o şahîb- genc-i ihlâs

Cenâb-ı Hâkda bulan kurbet-i hâş

429.

Güzîn-i cümle'-i aşhâb-ı tevfiķ

Cenâb-ı Hâzret-i Bu Beķr-i Şiddîķ

430.

O şahbâz-ı sa'âdet- âşiyâne

Per açdıķda gülistân-ı cinâne

431.

Ķoyup milk-i fenâda raķt u baķtı

Anıñ şehr-i bekâ olduķda taķtı

432.

Derilüp bir yere aşhâb-ı gâm-nâk

Ķılurlar ol gül için sîneler çâk

18b

433.

Çün etdi cân atup me'vâ cinânı

Cihânı tutdu ahbâbuñ figânı

434.

Didiler ģamla döküp dîdeden ķân

Ne yerde idelüm bu genci pinhân

435.

'Aceb bu bülbül-i bâĝ-ı cinâna

Ne yerde ola lâyıķ âşiyâne

436.

Didiler birbirine bâ'z-ı aħbâb

'Uyünü tolı âb u sîne pür- tâb

437.

Yuyup cismin aķıdup dîdeden ķân

İdelüm kabrini kurb-ı şehîdân

438.

Dedi ba'zı şerîfe vü vazî'a

Bunı defn idelüm varup Bakî'a

439.

İderlerken bu veche re'y u tedbîr

Zuhûr ider hemen bir şavt-ı dil-gîr

440.

Velî söz söyleyen cân idi pinhân

Görünmezidi göze nitekim cân

441.

Buluşdurup gülile 'andelîbi

Hâbîbe zamm idüñ dedi hâbîbi

442.

Meger ol bülbül-i bâğ-ı fütüvvet

Bu veche etmiş aşhâba vâsiyyet

443.

Kaçankim göz yumup âğ u karadan

Geçem cümle kuyûd-ı mäsivâdan

444.

O demler kim tağıdup bār u büngāh

Ṭutam toğrı cinān iklîmine rāh

445.

Benüm bu mürde cismüm cāna eltiñ

Hâbîb-i Hâzret-i Raḥmāna eltiñ

19a

446.

Eger redd etmez ise hâzretinden

'Atā iderse cāy-ı kurbetinden

447.

Sürüp hâki yüzüm hâk-i derine

Getürüñ cānile emrin yerine

448.

Eger olmazise bu hāke ihsān

Serüm çevgān-ı reddi ide gāltān

449.

Götürüp āh u feryād ile gāmnāk

Ne yerde olsa idüñ cismümi hāk

450.

Bu söz üstine ol şulṭāmı aşhāb

Götürdi göz yaşile cümle aḥbāb

451.

Getürüp Ahmede virüp selāmı

Ḳodular Ravzaya karşı imāmı

452.

O dem fetḥ oldu bir şavt-ı ḥuceste

Dedi kim zamm edinüz dostı dostı

453.

Ḳaçankim ol şedā-yı mū'ciz- āsar

Bu sırdan etdi aşhābı ḥaberdār

454.

Çıkarup göge ol mahuñ serini

Civār-ı Ravza etdiler yerini

455.

Resülüñ evvel idi yār-ı gārı

N'ola āhirde olurise cārı

456.

Ḥüdāya ol sedā-yı pāk ḥaḳḳı

Resüle merḳad olan hāk ḥaḳḳı

457.

Şefā-yı ḥaletiyçün asfiyānuñ

Ulūvv-ı rütbetiyçün enbiyānun

458.

Du‘āmı luṭfile Yā Rāb revā kıł
Revānum hemcivār-ı Muştafā kıł

19b

459.

Gözimi raḥmetüñ bābından ırma
Habîbüñ koñşuluğundan ayırma

460.

Irağ eyle beni Yā Rab yavuzdan
O şāha egri baķan şaşı gözden

ŞAḤİB-İ ŞAḤİB RİSĀLET VE ŞĀNİ-İ AŞḤĀB-I ḤİLĀFET
A‘DEL-İ AŞḤĀB VE EKMEL-İ ELBĀB A‘NÎ ‘ÖMER BİN ḤATTAB
RADİALLAHUANH ḤĀZRETLERİNDEN ŞADR OLAN KERĀMET-İ
SENİYYE BEYĀNINDADIR

461.

‘Adālet ‘aynınuñ şāfi zülāli
Hidāyet mışırınıñ şîrîn- maķāli

462.

Meh-i burc-ı şeref nāhîd-i ‘izzet
Delîl-i Ḥaķ sirāc-ı ehl-i cennet

463.

Delîl-i ‘adl içinde mişli nā-yāb
Cenāb-ı Ḥāzret-i Fārūķ-ı aşḥāb

464.

Delîl-i ‘adl idi ‘ayniyle nāmı
Hemîşe nuṭķ-ı Ḥaķ idi kelāmı

465.

Şerefle olmuş idi zıll-ı Yezdān
Kaçardı sāyesinden cünd-i şeyṭān

466.

Elinde dirre’-i şu‘bān- hey‘et

Cihāna şalmışıdi şıyt-ı heybet

467.

Olupdı gūyiyā destinde dirre

Cemāl-i şāhid-i ‘adline tırta

468.

Yaḥūd destinde ol şāh-ı cihāna

Olupdı esb-i ‘adle tāziyāne

20a

469.

Yā bir çevgānidi çün gūy her ān

Ser-i ‘adāyı ider idi gāltān

470.

O devr içre kaçankim oldu ol māh

Sa‘ādetle ḥilāfet taḥtına şāh

471.

O şāh-en-şāh-ı dehrin ‘adl u dādı

Dehān-ı ‘āleme vermişdi dādı

472.

Zemîne mā‘-i luḥfi oldu māye

Livā’-ı ‘adli irişdi semāya

473.

Zamanında nevā-yı dīn-i tāze

Çıķup tıldı ‘Irāk ile Ḥicāz a

474.

Şeref bulup bu dīn-i rast- peyvend

Pür olmuşdı Şifāhān u Semerķand

475.

Çekicek leşker olup gün gibi baş

‘Adūnuñ ‘aynını ider idi yāş

476.

Dem olur ‘asker-i encüm- şümārın

Keseridi şalup ā'dā damarın

477.

Zamānında o şāh-en-şāh-ı a'lā

Tamām etdi livā'-ı dīni i'lā

478.

'Adālet gülleri 'ahdinde güldi

Hidāyet bülbüli feryāda geldi

479.

Meger ol māh-rū bā'z-ı diyāra

Şalar hayli 'asākir çün sitāre

480.

'Adū idi o yer aşhāb-ı dīne

Irağ idi yolu ehl-i yakīne

481.

Düni güne katup leşkerde bir ay

Çü başladılar 'adū serhaddine pāy

20b

482.

Meger bir nehr var idi Aras-vār

Özi deryā-bün ü Ceyhun reftār

483.

Dem-i merdümle olmuşdı sirişte

Hirāsān salmışıdi küh u deste

484.

Kemāl-i heybet u heye'tde ol mā

Ṭolanmış dehri bir ejderdi gūyā

485.

Kaçan irişdiler ol şuya aşhāb

Gamām-ı gamla ṭoldı gözleri āb

486.

Şu gibi aqđılar her şuya 'asker

Bulalar ta ki şudan geçmege yer

487.

‘Ubūra bulmadılar çün vesîle

Bu veche etdiler tedbîr ü hîle

488.

Ki leşkerde bulurlar bir cüvânı

Şalarlar cüst ü cūya cūya anı

489.

Girir çün cūya ol kes ‘ayn-ı giryân

Aküp cū-veş olur ğaltân u nālân

490.

Alur şu ol fâkir-i eşk- pāşı

Görinür çün habāb ol suda başı

491.

Egerçi dökdi yaşın çün sitāre

Aña bulunmadı leşkerde çāre

492.

Görür irmez aña keştî-i dermân

Gözi yaşın idüp bahr-i firāvân

493.

Çağırur derdile der ya ‘Ömer āh

Eger olmazsa luţfuñ baña hem- rāh

494.

Şuya varup bu ‘ömr-i nāzeninim

Aras-veş ‘ālemi tatar eninim

21a

495.

Ve ger bād-ı kerem kılmazsa yārî

Ele girmez bu deryāniñ kenārı

496.

Düşüp biçāre bu vechile hāle

İderken cūy-veş feryād u nāle

497.

O dem bir el belürüp āşikāre

Çü mähî atar ol merdi kenāre

498.

Meger ol demidi vaqt-i zemistān

Şuya varmış idi evrāk-ı bostān

499.

Şitānuñ şiddeti berdiñ zamānı

Kapamışdı sîyeh mîg āsumānı

500.

Şovuğ te'sîr idüp aħir o merde

Ecel irüp olur ol yolda mürde

501.

Sebep olup o şu irer memātı

Qurur cismindeki āb-ı hayātı³⁵

502.

Rivāyetdir ki 'izzet ile ol dem

O yār-ı Sāni-i Faħr-i dü- ālem

503.

Edā ider çü aşhābile zuhrı

Virüp mihrāb-veş Ka'beye zahrı

504.

Dedi Lebbeyk bî- takrîb nā-gāh

Bu sırdan olmadı hiç kimse agāh

505.

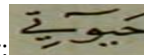
Sa'ādet ile çün mihr-i münevver

Medîne şehrine döndükde 'asker

506.

Kaçankim geldiler Fārūğ-ı dîne

³⁵ Bu kelime orijinal metinde şu şekilde verilmiştir:

Gelüp herbirinüñ cānı yerine

507.

Dönüp ol cem'e ħurşîd-i cemâlin

Açar ol mürde – cismüñ vaşf-ı ħâlin

21b

508.

Dedi anlara ol dem Ĥazret-i Pîr

İdüp ħüsn-i edâ luţfıyla ta'bir

509.

Dedi kim nice etdiñiz o cānı

Degilken arañızda merd-i cānı

510.

Ĥabâb- âsâ şalup deryāya bāşın

Niçün aldıñuz aniñ gözi yāşın

511.

Niçün yār etmeyüp dilde enîni

Verile şuya 'ömr-i nāzenîni

512.

Añılmayup Celâl-i Kaĥr-ı Sübhān

Ne cansızlıqdır etmek anı bî-cān

513.

Beyān idüp geçen ħâlî mufaşşal

Añar ol mâcerâyı hep muĥaşşal

514.

Bilindi kim bilüp ol bî-mecâli

Cevābimiş ol Lebbeyküñ me'âli

515.

Ĥüdāya ol dem içün k'anda ol cān

İrüp etdi onu dermāna dermān

516.

Anı kırtardı ġarġ-âb-ı elemden

Tenini yemden ü ‘aynını nemden

517.

Baňa ihsānuñ-ile luṭf-ı hāş et

Tenüm girdāb-ı miḥnetden ḥalāş et

518.

Alup seyl-i ḥaṭā bu ḥāk-i cismi

Akıtmasun beḳāda ‘ayn-ı çeşmi

519.

Beni iy ḥalḳ iden cümle cihāni

O yār-ı şānîye kıl yār-ı şāni

22a

ŞĀḤĪB-İ ŞĀN-İ ŞĀḤĪB-İ SEBA’L- MESĀNÎ OLAN FĀRŪḲ-İ
HAŞĪMİYYŪ’L- ‘URŪḲ ḤĀZRETLERİNİÑ ĀB-I NĪLE NĀME-İ
HŪMĀYUNLARI VĀŞIL OLDUḲDA DİL-İ SŪFĪ-İ BÎ- ŞEFĀ GĪBĪ BÎ-
CŪŞ U HURŪŞ İKEN EŞK-İ ‘ĀŞĪKĀN GĪBĪ TAŞDĪĒİ VE
MĪKYĀSDAN BÎ- ḲĪYĀS AŞDĪĒİ BEYĀNINDADIR

520.

İçenler Nîl-i ḥikmetden zülâli

Demiş bu veche bu şîrîn- maḳālî

521.

Ḳaçan olduḲda Fārūḳ-ı mu‘azzām

Sa‘ādetle ḥilāfetle mŭkerrem

522.

Diyār-ı Mışrı virür İbn-i ‘Āşa

Emîr-i a‘zām idüp ‘ām u ḥāşa

523.

O yılda āb-ı Nîl olmadı efzŭn

Sirişk-i ‘ayn-ı ‘ālem oldı Ceyḥŭn

524.

Çü eşk-i ‘ayn-ı ‘āşık taşmadı āb

Derūnı h̄alk-ı Mıṣruñ oldı pür-tāb

525.

Gülistān olmadı ūbnem ile ter

Benefūe çekmedi ejder gibi ser

526.

Gözin açmadı nergis gülmedi gül

Saçın tağıtmadı gülūende sünbül

527.

Görürdi 'āleme āṣārı kahtın

Cihānı yaqdı ğamla nārı kahtın

528.

Meger olsaydı kızlıqdan 'alāmet

Bu olmuşdı kadīmi h̄alka 'ādet

22b

529.

Bulurlardı arayup bir kız oğlan

Velisine virüp māl-i firāvān

530.

Bu vechile o kıızı eyleyüp āl

Alur idi Mıṣr ehli beher-hāl

531.

İdüp ıtr-ı şafā- baḫş-ile būyın

Yazarlar idi zer hall-ile rūyın

532.

Geyürürler idi zerrīn kabāyı

Müzeyyen eyleyüp encümle ayı

533.

Ṭarayup iki sū ğıṣularını

İdüp gülgūn ruḫ-ı gül- būlarını

534.

Bu gūne zīnetile her taraıdan

Alup ol dürr-i nā- yābı şadefden

535.

Atarlar idi ol lülüyı āba

Vücūdı cevherin virüp harāba

536.

Eger bu vechile olur ise Nil

İderdi ol ili sir- āb ol yıl

537.

Bulunur idi ol kızla ucuzluk

Ṭutardı olmasa ol ili kızlık

538.

O yılda bir kıız atılmasa āba

Virürdi 'ālemi kızlık harāba

539.

İderler mîre çün bu sırrı i 'lām

Degildir didi bu ā'lam-ı İslām

540.

Eküp tohmını zūmile fesādın

Şaçarlar kanını bir nā-murāduñ

541.

Ma'āzallah gerekmez didi ol nān

K'ola ālūde -i hūn-āb-ı insān

23a

542.

Bu vechile çün olmadı icāzet

İder Mısr ehli daḥi terk-i 'ādet

543.

Hemen günden gün ol āb-ı firāvān

Döner eksilemege çün māh-ı devrān

544.

Şuyı eksildiginde nehr-i Nilūñ

Gözi yaşı ziyâde oldu ilûñ

545.

Vücüd-ı âb-ı Nil olduğda nâ-yâb

O yerler Nil-i eşke oldu ğark-âb

546.

Cihân tâb-ı harâret ile taldı

Güli bâğuñ yanup ezhârı şoldı

547.

Yüzinde lâleniñ kalmadı kanı

Elemle dağ-ı ğam yakdı cihânı

548.

Görürler kaht ile yer yoğ karâra

Vilâyet başladı yer yer firâra

549.

Göricek mîri Mışruñ iş bu hâli

Olur kahtile ‘âlem bildi hâli

550.

Hamâme-veş bulup bir peyk-i mergûb

Uçurur Hazret-i Fârûka mektûb

551.

İdüp halkıñ gözi yaşını ta‘bîr

Yazar hep mâcerâ-yı Nîli birbir

552.

O cānı ‘âlemiñ şultānı ‘asrîñ

Göricek nāmesini mîr-i Mışrın

553.

Kesüp nāy-i şekerden tûrfe hāme

Yazar ol- dem emîr-i Mışra nāme

554.

Demiş kim etmemişsin luţfile meyl

Kim ola kanı bir mazlūmenin seyl

23b

555.

Burada eylemişsin rāy-ı şa'ib
Kim olmuş def'-i dem def'-i mesa'ib

556.

Daği mektūbum içinde mükerrer
Kodum melfūf bir kâğız muharrer

557.

Virüñ Nile o hatt-ı müşk-ı sâyı
Göresiz nice olur mâcerâyı

558.

Demiş ol kâğız içinde eyā Nil
Aķarsañ kendi rāyın ile her yıl

559.

Eger 'ayn-ı hayāt iseñ de iy rūd
Gerekmez yire geç senden olan sūd

560.

Ve ger hūd yogise nefsünde kudret
Seni halk idenüñ ise irādet

561.

Şeçerden od hācerden çıkarañ mā
Dilerem kim seni eyleye icrā

562.

Göricek mır bu hattın İmāmuñ
Virür Nile öñünde hās u 'āmuñ

563.

Düşer çün māye hatt-ı 'ālem- ābād
Şefā vü şevke düşüp Nil olur şād

564.

Sürer rüyın o hatta hāme gibi
Alup bağrına başar nāme gibi

565.

Varır ol demde bir vādîye kim şu

Süre kara yire rüyını her sū

566.

Göricek şu o haṭṭ-ı āb-dārı

Yerile kalmadı ayrık kararı

567.

Hemān ol subḥ şu on altı arşuñ

Çıkup sūyı semāya olur efzūn

24a

568.

Zemān-ile kelīm-i Rabb-i 'İzzet

Olur rencide ehl-i Mıṣra gāyet

569.

Du'ā eyler o kavme Nil-i pāki

Akıtmaya Yarādan āb u ḥāki

570.

Şu akmayup du'āsıyla Nebînüñ

Yarıldı lebleri yer yer zemînüñ

571.

Şıvārırlardı gerçi eşk-i terden

Velîkin çıkmadı bir dāne yerden

572.

İdüp her mürğzārın murgı zārı

Ṭutar el āh ile rāh-ı firārı

573.

Görüp bu hāli el feryād iderler

Kelīm-i Ḥaḫdan istimdād iderler

574.

Yerinmeyüp dilerler ḥalkı yine

Vere iḥsān-ı ḥaḫla şu yerine

575.

Ḳabul idüp Nebî halkuñ ricāsın
Şaçar ol şuya bārān-ı du´āsın
576.

Du´ā yüzi şuyına ol seher su
Taşup āyîne gibi gösterir rû
577.

Nem-i raḥmet olup ol māye māye
Çıkar on altı arşūn yer semāya
578.

Nebîden soñra bu ´izzet muḳarrer
O şāha oldı ´ayniyle müyesser
579.

Ḥüdāyā ol gün içün kim o sultān
Cihāna āb-ı lutfın etdi iḥsān
580.

Seḥāb-ı ḥaṭṭ-ı kilik-i āb-dārı
İrişüp āb-ı Nili etdi çārî

24b

581.
Baña sen luṭfuñıla raḥmet eyle
O şāhuñ ´izzetine ḥürmet eyle
582.

Eger etdiñse Nîli emrine –rām
Anuñ yüzi şuyı kıl baña ikrām
583.

Eger verdiñse Nîle sen sebîli
Müyesser eyle baña selsebîli
584.

Eger Nîl ābun etdiñse şeke-rîz
Vücüdum ḥākin eyle raḥmet-āmiz

HAZRET-İ FĀRŪKUNĀ EMR-İ 'ĀLĪ- KADRLERİNE İMTİSĀLEN
MEDĪNE-İ MŪNEVVEREDE VAKĪ' OLAN ĀTEŞ- SUZĀNUĀ DŪD-I
SĪYĀH U KIZIL ALEVLERĪ ĀSŪMAN-I FELEGE PEYVESTE VE
RĪSMĀN-I TĀBİŞ Ü HĀRĀRETĪ SĪMĀK'I U SEMEKE BESTE
OLMIŞKEN FĪ'L-ĤĀL MŪNTEFĪ' OLDUĖUĀUNĀ BEYĀNINDADIR

585.

Açanlar sözile sŪz ehline rāz
Bu veche eylemiş bu kavle āġāz

586.

Zamānile o ŷehr-i ŷöhre-i dehr
Ĥüdā erbābına her bābile faĥr

587.

Melāz u melce' olan ehl-i dġne
Maġām-ı Muşafa a'nġ MedĪne

588.

Dil-i 'āşık gibi olup pŪr-āteş
Yanar ifrātile ol ŷehr-i dil-keş

589.

'Alevler irişŪp semk-i simāke
Yetişdi tĀb-ı āteş ka'r-ı ĥāke

25a

590.

Ṭutup feryād u nāle āsumānı
Boyandı göklere āhuñ duĥānı

591.

YetişmeyŪp o nārı keffe ĥudret
Ururlar birbirlerine keff-i ĥayret

592.

GelŪp Fārūka āĥir cümle aşĥāb

Şikāyet sînesin çāk etdi aḥbāb

593.

Yanup yağıldılar āteş gamından

Dilediler yem-i luṭfi neminden

594.

Recā-yı şādık etdiler ki Bāri

Söyündire nem-i luṭfile nārı

595.

İrüp sıyt-ı recā sem‘ -i kabüle

Karîn oldı du‘ a bāb-ı ḥuşule

596.

Varup ol āteşe şevkile Fārūk

Bile şehir ehli cümlesîne maḥrūk

597.

O dem iḥsān idüp ol ebr-i raḥmet

Şaçar ol nāra bārān-ı kerāmet

598.

Dedi bā-izn-i pāk-i āmir-i kün

Yeter yağıdıñ bizi yā āteş uskün

599.

Rivāyetdir hemān ol nār-ı pür- tāb

Söyinüp saçdı yanmış dillere āb

600.

Demişler āteş-i şöyle söyüdü

Şerār kalmadı kara yire döndü

601.

İlāhi ger söyüdü ise ol od

Dilüm ‘ışkuñ odiyle eyle pür-dūd

602.

Derūnum āteş-i ‘ışkile yandır

Dilümde şevk-i kandilin uyandır

25b

603.

Kaçan halk olalar sūzān u atşān

Beni et āb-ı ihsānuñla reyyān

FĀRŪĶ-I AŞĤĀB ‘ĀNĪ ‘ÖMER BİN ĤAṬṬĀB
ĤAẒRETLERİNİN- RAḌĪYALLAHU ‘ANHU- MEDĪNE-İ
MUṬAĤHEREDE VĀĶĪ‘ OLAN ZELZELE-İ ‘ AZĪMEDE İZHĀR
ETDİĞİ KERĀMET-İ MŪCĪBU’L-‘ İBRET BEYĀNINDADIR

604.

İdenler ḥādişāt-ı ‘ālemi yād

Urur bu veche söz şehrine bünyād

605.

Zamānında emîrū’l- mümininüñ

Dem-i ‘ahdinde Fārūķ-ı güzînüñ

606.

Medîne şehrini çün bād-i şarşar

Yed-i kudretle Rabb-i bād şarşar

607.

Yer olmadı turup bir laḥza sākin

O şehr ehline dār oldu mesākin

608.

Düşüp şahrāya çün bād-ı sebūk-per

Bulunmadı o kavme turacaḳ yer

609.

Yıḳup ḡuşşa-ı dil cümle ünāsı

Büyütüñ pür- kuşūr oldu bināsı

610.

Derilüp bir yere ehl-i Medîne

Tazarru‘ etdiler Fārūķ-ı dîne

611.

Ḳodılar ḥāk-i pāyi yirine ser

Ki tā luṭfile vara yirine yer

612.

O dem ol muḳtedā'-yı cem'-i insān

Şaçar ol yire toḥm-ı luṭf u iḥsān

26a

613.

Alup bir dirre'-i subān-simā

Urur yiri Kelīm-i Ḥazret- āsā

614.

Dedi yā arz üstünde mesākin

Ḥarābe varmasun ol dedi sākin

615.

Ḳılan ḥükminde kāfi kāf u nūnı

O sâ'at verdi ol yire sükūnı

616.

Yerinden naḳl edenler ol yeri der

Daḥi deprenmedi andan beri der

617.

İlāhî Ḥāliḳ-i bünyād-ı hestî

Ayaḳlarda ḳoma bu ḥāk-i pesti

618.

Bu ḥāk-i cüsmüme me'vāyı cā ḳıl

Yed-i luṭfuñla cāyum müntehā ḳıl

619.

Atılduḳda miṣāl-i penbe bu yir

Beni yabana atma nitekim tîr

ḤAZRET-İ EMİRÜ'L- MÜMİNİN A'NÎ FĀRŪḲ-I DÎN İLE
SĀRİYYE MĀ-BEYNİNDE OLAN HAVĀRIḲ-I 'ADİYYEDEN ĀYET-
İ CELÎLE BEYĀNINDADIR

620.

Olan rāh-ı sūhan merd-i gūzîni

Rivāyet eylemiş Fārūḳ-ı dîni

621.

Meger bir gün kemāl-i himmetile

Ġazāya niyyet idüp heybetile

622.

Yarağ u yāt u at u toña ḳādir

Bu veche cem´ ider ḳayli bahādır

623.

Ser idüp Sāriye adlu dilîrî

İder ol cünd-i İslāmuñ emîri

26b

624.

Urup bir ḳavm-ı t̄āğî ḳalbine od

Şalar ol leşkeri ol semte çün dūd

625.

Düni güne ḳatup´ askerde bir ay

Başarlar çün´ adū ser-ḫāddine pāy

626.

Gelüp çün kūh ol cünd-i muṭahher

Ḳonar arḳa verüp bir ṭağa yer ser

627.

Meger anları t̄uyup ḳavm-i bāğî

Gelüp perde edinmişlerdi ṭağî

628.

Bu idi zanları kim olıcaḳ şām

Başup ol cündi olalar ḫūn- āşām

629.

Gericek perde şeb ol leşker-i dūn

İdeler´ asker-i İslāmı şeb-ḫūn

630.

Meger kim cum'a vaqti idi ol ān
Medīne içre ol şāh-ı sühendān
631.

Şerefle şeyh-i 'ālem pîr-i ma'nî
Halîl-i Muştafa Fārûkı ya'nî
632.

İdüp fark-ı felek meh gibi cāyın
Komuşdı pāye' -i minberde pāyın
633.

Güneş gibi çıkup sūy-ı semāya
Melek-veş ağız açmışdı Senāya
634.

Gören mūrı karañu gice yerde
Gözinden ol mehüñ götürdi perde
635.

O dem aña olup ehl-i hiyelden
Dedi yā Sāriye şakın cebelden
636.

Cebel ardında ya'nî kim e'ādi
Şakın fırsatla iderler fesādi

27a

637.

İşiden āşikāre o nihānı
İşitirdi emîr-i cünde anı
638.

Olup āgāh emîr-i cünd-i İslām
İder ol leşkere bu sırrı i'lām
639.

O dem ol cünd-i haq açup başarılar
Göz açdırmayup a'dāyı başarılar
640.

Urup ol düşmana şîrâne şimşir

İderler başlarını tu' me-i şîr

641.

Olup aşhāba bu fırsat müyesser

Gelicek yerlerine cümle ' asker

642.

Denüp dillerde bu sırr-ı kerāmet

Mihr-veş buldı el gün içre şöhret

643.

Bilindi elde Fārūkuñ kemāli

Cenāb-ı Hāğda ya' nî kurb-ı hāli

644.

İlāhî ol ' aliyyü' ş-şān-ı hāğkı

' Ulūvv-ı himmet-i merdān hāğkı

645.

Açık tut rāz-ı ' ışka sem' -i cānım

Uyandır şevķile şem' -i cenānım

646.

Dile her dem şafa' -yı tāze ergir

Lisān-ı ğaybdan āvāze ergir

647.

Beni ol şāha ' āşık et kulağdan

Yağınüm luğfile artır ırağdan

YĀR-I SĀNĪ' -İ HĀBĪB-İ HĀZRET VE MAĤBŪB-I ŞĀHĪB-İ
SERĀ- PERDE-İ RĪSĀLET A' NĪ FĀRŪĖ-I DĪN Ū MĪLLET
HĀZRETLERĪNE VEFD' MĪLK-İ RŪM VE ĖĀSID-I KAYSER-İ ŞŪM
GELDİKDE (27b) KERĀMET-İ ' ALĪYYE-İ DĪRĀYE-İ SENĪYYESĪN
GÖRŪP OL ĀN ŞEREF-İ İMĀNĪLE MŪŞERREF OLUP ŞĪDĖ-İ
CENĀN İLE MŪSELMĀN OLDUĞI.

648.

Meger bir rŪz-ı hoş RŪmuñ penāhı

Serîr-i saltanatda ya'ni şâhı

649.

O yâr-ı sâni-i Hayrû'l-enâma

Yazar irsâl idüp kâşıdla nâme

650.

Olur kâşıdda kat' idüp menâzil

Mağâm-ı Hazret-i Fârûka vâşıl

651.

Girüp seyr eyleyüp şöhretle şehri

Şorar seyyâreden ol mâh-ı dehri

652.

Dediler şimdi ol sultân-ı maqbûl

Fulan yerde turur işine meşgûl

653.

Meger ol yerde ol sultân-ı 'âdil

Varup kerpiç keserdi kesr idüp dil

654.

Bilicek kâşıd ol mihr-i 'ayânı

O dem ol semte toğruldur 'inânı

655.

Varup kâşıd ol sultânun katına

Nazar kıldıkda 'âlî Hazretine

656.

Görür ol pâdişâh-ı dîn ü dünyâ

Güneşde uyumuş gün gibi tenhâ

657.

Yatur nergisleri hoş h^vâba varmış

'Arağdan gülleri hem âba varmış

658.

Dedi zannider idüm bunu her bâr

Ola bir şâh-ı 'âlî'-i hâşem-dâr

28a

659.

Bunuñ hep şāhib-i tāc u kemerler

Ƙılıcı ƙorƙusından ƙan ƙuşarlar

660.

Bu veche bî-kes u bî- ƙadr u bî- bār

Ne lāyıƙdır kim ola şehlere bār

661.

Cihāniñ şehleri tınmayup el- Hāƙ

Ƙodılar ise bunu uyur ancak

662.

Eyi buldum alayın didi cānın

Dökeyin tîg-i hūn- pāşimle kānın

663.

Ƙılıcım şöyle etsin cānına kār

Yatup tā haşre dek olmaya bîdār

664.

Dedi ƙaşd eyleyüp fırsat demidir

Ƙaçırmaz fırsat ol kim ādemîdir

665.

Çeküp ol Hāzrete şimsîr-i bürrān

Yüridi üstüne çün şîr-i ğarrān

666.

O dem yerden ƙıƙup bir şîr-i dü- nāb

Mişāli hey'et ü heybete nā- yāb

667.

Dümi zehrile pür bir māra beñzer

Dü- çeşmi merdüm-i h^v ün- h^vāra beñzer

668.

Dişinüñ her biri bir hañcer-i tîz

Şanasın tırnağı çengāl-i h^vün-rîz

669.

Seri beñzerdi bir gürz-i girāna

Ayaqları sütün-ı cān-sitāna

670.

Dem-i ādem idi gūya ğidāsı

Başardı na'ra-ı ra'dı sedāsı

671.

Göricek kâşid ol şîr-i jiyānı

Uçundı şîr-veş beñzinde kânı

28b

672.

Egerçi ol şehe olmışdı kâşid

Velîkin oldı bu bāzârı kāsıd

673.

Hemāndem kâşid ider ol kâşıda şîr

Düşer havfindan anuñ elde şimşir

674.

Hemān ol merd idüp Fārūka feryād

Dedi dād et femümden gitdi her dād

675.

Gidüp buğz u nifāk u şekk u tuğyān

Dedi kâfir idüm oldum müselmān

676.

Ĥüdāyā ol kerāmet ĥürmetine

O bürhān-ı velāyet ĥürmetine

677.

Gelicek üstüme şîr-i meniyye

Baña kıl rahmetüñ şîrîn 'atiyye

678.

Terahḥum eyleyüp cān-ı sakîme

Hidāyet ver sırāt-ı müstakîme

679.

İlâhî eyleyüp lutfuñla yârî

Beni ol pâdişâhuñ eyle yâri

680.

Çapısından beni redd ile sürme

Gözime hâk-i pâkin eyle sürme

681.

Beni Yâ Rabbi bu dâr-ı ‘anâda

Muķârin eyleme ehl-i ‘inâda

682.

Kuşûr-ı ıalbüme şal şevk-i ma‘ni

Çerâgum râfizîden yakma ya‘ni

683.

O kavmi bî- hayâ vü dūn-ı bî-dîn

İderler bî- sebep ol Hâzrete kin

684.

Sebep kıı kâhruñı anlara Yâ Râb

Kim ol şâha iderler bî- sebep seb

29a

685.

Çaçardı dîv görse zıll-ı cismin

Bu dîv olur kaçan añsaydın ismin

686.

Çaçan añılsa ol ‘İsi’-i devrân

Bu hâr gibi olur derd-ile nâlân

687.

Çaçan añsan aña ‘ayniyle nâmin

Keser ıgmaż-ı ‘ayn idüp selâmin

688.

Çaçar şeytân gibi ‘ayn-ı ‘Ömerden

Nitekim ehl-i şer Hâyri’l- beşerden

689.

ulbı bunlarun b- nr u ferdir
Nazar bu kavme bil' ayn-ı zarar dır.

AHİB-İ NREYN-İ EZHEREYN VE MLİK-İ DRREYN-İ
EZHEREYN AHİD-İ BEZM-İ CEM' -İ EHİDN VE CMİ' -İ
KELM-İ ERİF-İ YEZDN ' ANİ ' OMN RADİYALLAHU ANH
BİN ' AFFN HZRETLERİNDEN ADIR OLAN EMME KERMET
BEYNINDADIR

690.

Olan ol cm' -i cem' -i me' ni
Huda mecmu' asının nktednı

691.

Melek sretde v sretde dem
Keml-i hlmile mabl-ı ' lem

692.

Habb-i Mutafa mabb-ı Ramn
İmm-ı muted a' n ki ' Omn

693.

Hilfet tatını etdikde znet
ef-yı hlkı verdi halka rhat

694.

Dr-i hikmet aar idi szinde
Hay glgne idi gl yzinde

29b

695.

Olurdu da' im ol zbde-i l
Haysından gl- i cennet gibi l

696.

Gep evf-ı hsni nh felekden
Utanurdu ferte ol melekden

697.

İdüp āzād ğamdan luṭfı ḥalkı
Kul etmişdi cihānı ḥüsn-i ḥulkı
698.

Keremle nice da'imse sıfātı
Kerāmet ile meşhūr idi zātı
699.

Egerçi yok kerāmetine ğāyet
Velî bir şemmedir bu hoş rivāyet
700.

Meger bir rüz bir merd-i yegāne
Varır ol Ḥazret-i cennet- mekāna
701.

Olup vāşıl şefā-yı soḥbetine
Ericcek ya'ni 'Osmān Ḥazretine
702.

Cenāb-ı Ḥazretinde idicek yir
Baḫup luṭfile aña Ḥazret-i pîr
703.

Ḥüdādan itmeyüp ḥavfile şermi
Zinā etmek dedi size düşer mi
704.

Dedi ol kes iderem her günāhı
Velîkin etmedüm ben bu günāhı
705.

İder mi variken ḥavf-ı zebānî
Zinā ile kişi cāna ziyānı
706.

Dedi luṭfile aña yine 'Osmān
Gelürken göz zināsın etdiñ el- ān
707.

Bugün göz göre cāniñ oda yaḫdıñ
Zinādır çün zen-i ğayrıya baḫdın

30a

708.

Demiş ol kim sözi cāna ğinādır

Zen-i ğayra nazār ‘ayn-ı zinādır

709.

Çü baqđın bir zen-i dil-cūya dilen

Seni dīdeñ çıkardı didi yoldan

710.

Meger kim yolda bir serv-i cinānı

Görüp meyl etmiş ol merdiñ cenānı

711.

Haća ile irup çeşmini Haqđan

Tokunmuş ‘aynı ol mihre iraqđan

712.

İder ol kimse noqşanın bilüp āh

Dedi iy māh- rū estağfurullah

713.

Şehā farq etmedüm çün nef’i zardan

Beni dūr etmesün luţfuñ nazardan

714.

Hüdāya şöyle bīnā eyle ‘aynum

Baқup gördüğü olsun kendi ‘aybum

715.

Gözüm kıll nūr-ı ‘ışkuñ ile mesrūr

Ola ol vechile nūrun- ‘alā- nūr

716.

Kerīmā luţfuñile eyle āhir

Gözüm dīdāruña ‘ışkile nāzir

ŞAĦİBÜ’L- ĦAYĀ VE’L- İMĀN VE BİN ŞAĦİB-İ RESÜLÜ’R-
RAĦMĀN A’NÎ ‘OSMĀN BİN ‘AFFĀN ĦAZRETLERİNDEN

SA'ĀDETLĒ ŐEHĀDETLĒ BULDUĞI ZAMĀNDA SĀDIR OLAN
KERĀMET-İ PÜR- İBRET BEYĀNINDADIR.

717.

O milk-i ĥüsn-i ĥulķuñ Őehsuvārı
Ĥabīb-i űālīs-i maĥbūb-ı Bārī

30b

718.

Emīr-i muhteda o Şeyh-i Őur'ān
İmām-ı muķtedā ya'nī ki 'Osmān

719.

O ĥoŐ-būy-ı gül-i gūlzār-ı cennet
Çaçan buldı sa'ādetle Őehādet

720.

İdüp ehl-i ĥased zulmile ķahrı
Őafak-veş ķana yuduķda o mihri

721.

Yaturdı cān gibi dārında tenhā
Diyār-ı cennet olup aña me'vā

722.

Meger varidi iki merd-i bed- baĥt
Siyeĥ taŐ gibi dā'im dilleri saĥt

723.

Pür idi dilleri ķün Őūr u Őerle
Baķarlardı o māha_eksik naķarla

724.

Göze göstermeyüp mihr-i cemālin
Dilerlerdi ķūsūf ile zevālin

725.

Felek dönderdi andan ķün yüzini
Ķūsūfa ergirüp ol Őems-i dīni

726.

Bulup nūr-ı sa‘ādetle şehādet
Şehādet ‘āleminden etdi rihlet
727.

O müfsidler açup bāb-ı nifākı
Bu vechile iderler ittifākı
728.

Girüp ol şeyh-i dīnin hālvetine
Varalar buğz u kīnile katına
729.

Ġazabla bakmayup kahr-ı ilāha
Bir iki sille uralar o şāha
730.

Hasedle def‘ idüp Raḥmet hiçābın
Kūsūfa irgüreler āfitābın

31a

731.

Bu niyyetle imāma idüp iqdām
Başarlar merkad-i pākine aqdām
732.

Görürler ol sa‘ādet tahtı şāhı
Cinān bāğında kurmuş bār-gāhı
733.

Olup vuşlat şarābı ile ser-mest
Yumuş āb-ı hayāt-ı dehrden dest
734.

Beķā milkine olup mīr-i mihter
Fenā hil‘atlerin geymiş ser-ā-ser
735.

İçüp cām-ı sefāyı lem- yezelden
Yaturken mest olup kalmış ‘amelden
736.

Tuğulmuş dem olup alüde' -i ħün
Dem-i gül-fâmı olmuş rüd-ı Ceyĥün
737.

Vücüdı lāle' -i ĥamrāya dönmiş
Yüzi gūyā şafağda aya dönmiş
738.

Bu ĥālet ile gördükde o māhı
İrer birisine luğf-ı ilāhı
739.

Añar ol āfitābıñ rif' atını
Melek gibi felekde rütbetini
740.

Serîr-i 'izzete şāh olduğunu
Debîr-i vaĥy-i dergāh olduğunu
741.

Añar ĥilmile envā' -ı ĥisālin
Cenāb-ı Ĥazrete olan vişālin
742.

Döner ol māha eksik niyyetinden
Yañar ĥalbi şerār-i şirretinden
743.

Dil u cānile istiğfār eyler
Recā' -ı raĥmet-i Ğaffār eyler

31b

744.

Yüzi şüyın döküp ol biri yire
Ğazāb ile urur bir sille pîre
745.

Meger kim hemseri şeyĥ-i cihānıñ
Seri ucunda тұrur idi anıñ
746.

Olıcağ ıtıtlā'ı iş bu hāle

Ṭutar rüyın Cenāb-ı lā- yezele

747.

Der iy Ḥallāk-ı pinhān u hüveydā

Nice sūret iden bir demde peydā

748.

Ḳılan iy aḥsen-i şūretde insān

Viren ḥāk-i siyāhe cevher-i cān

749.

Bunuñ 'işyānını urup yüzine

Ḳarañu eyle dünyāyı gözine

750.

Gidüp nūr-ı başar bunu başardan

Sitārem gibi dūr olsun nazardan

751.

Ḳurısun elleri ḳalsın 'amelden

Arayup bulmasın bir çāre elden

752.

Anuñ ḥaḳḳı ki iş bu ān içinde

Yatur ḳaddi elif-veş ḳan içinde

753.

Demî deryā olup başından aşdı

Cenāb-ı ḳurbuña cānı ulaşdı

754.

Deyicek bu sözi sūz-ile giryān

Açup destin olup derdile nālān

755.

Hemen ol bî- ḥayā 'aynine 'ālem

Ḳarañu oldı ḳalbi gibi ol dem

756.

Yüzi gibi gözinüñ gitdi nūrı

Nitekim ḳalbiniñ şevk u sürürı

32a

757.

urıyup elleri hem oldu bî-sd

El ire bu elemle kaldı merdd

758.

Ne ğam ekdiyse ol kes bu belāyı

Eliyle buldı ‘ayniyle ‘anāyı

759.

n itmedi hayā ol meh yzinden

Kim ağlar aña ger ıkısa gzinden

760.

O māha _eksik bağan gzler rsn

Eger ‘ayn-i hayāt ise urusun

761.

O dil kim medħine amaz dehānı

Kesilsn n kalem anıñ zebānı

762.

O kim etmez aña cāndan muħabbet

Başına tāş anıñ cānına mihnet

763.

O kim vermez anıñ yolında cānı

İki ‘ālemde olsun nāmı cānı

764.

İlāhî ol dem u ol ğālet in

Velā ehline olan mihnet in

765.

Elmi bed‘amelde bî- mecāl et

Yavuz szde dilmi kll lāl et

766.

Sedef-veş ğalbme sa drr-i ğikmet

Gzime rzî ğıl nr-ı başıret

767.

Düşicek nār-ı dūzāh üstüne rāh
Beni sen gkörgibi düşürme nā-gāh

NŪR-I ĀFİTĀB-I SİYĀDET VE NŪR-I RİYĀZ-I HİLĀFET
HAZRET-İ ŞĀHİBŪ' NŪREYNİN ZAMĀN-I RIHLETDE NAMĀZINA
HAZİR OLAN AŞHĀBI MÜŞĀHEDE ETDİKLERİ KERĀMET
BEYĀNINDADIR

32b

768.

O yār-ı sālīs ü dāmād-ı sāni
Halīl-i şāhib-i Şeb'āl- meşāni

769.

Meh-i burc-ı hayā vü mihr-i îmān
Şeh-i milk-i Hudā a'nî ki 'Osmān

770.

Kaçan kıldıkda dār-ı hulde rihlet
Bulıcağ rûhı rahmet ile rāhāt

771.

Götürüp ol yem-i ihsāni aşhāb
Habāb-āsā gözi yaşıyle aḥbāb

772.

Olup aḥbābı ğamla zār u giryān
Götürürken o cism-i pāki çün cān

773.

O demde çün қаза-yı āsumāni
Görinür bir qaraltı nā-gehānî

774.

Demiş ol hāleti iden rivāyet
Mehābetde nihāyet deydi ğāyet

775.

Göründi ol şeyh çün dūd-ı serkeş

O cem'ün dillerine urdı âteş

776.

Yağın oldu o kavmün cümle vārı

Ṭutarlar havfile rāh-ı firārı

777.

Bırağup kaçalar ol şāhı yoldan

Düşürmezken anı gül gibi elden

778.

O demde bir sadā-yı rūh- efzā

İrüp etdi o cem' i cümle ihyā

779.

Dedi iy cem'-i erbāb-ı hidāyet

Getürmeñ kalbiñüze havf u dehşet

780.

O māhuñ menzili kim hake vardı

Bizim feryādumuz eflāke vardı

33a

781.

Diledik def' idüp mîg-i hicābı

Ziyāret idevüz bu āfitābı

782.

Çü ga'ib oldu ol burhān-ı bāhir

Dedik kim olalım defnine hazır

783.

Sürüp hāk-i mezārına yüzümüz

Ġubārın sürme idine gözümüz

784.

Bu rāyı eyleyüp geldik buraya

Bizümle girmesün dehşet araya

785.

Demiş anları ravî-i Şeker-hâ

Melâ' ikdi ĥafî cân gibi gŷyâ

786.

Bu esrârı bilŷp ol cem'-i merdân

Olur keyfiyyete ĥayretle ĥayrân

787.

Bilindi bâb-ı Bâride mukarrer

O mâhuñ rıf' atı çŷn mihr-i enver

788.

Olup gŷn gibi zâhir bu 'alâmet

'Uluvv-ı Őânına etdi delâlet

789.

Ĥŷdâyâ ol sa'âdet hŷrmetiyçŷn

Ol esrâr-ı kerâmet hŷrmetiyçŷn

790.

Revân olduĥda rŷĥum ĥurbetŷne

İriřdŷkde civâr-ı raĥmetŷne

791.

Ťoyurup ni'met- i luĥfuñla rŷĥum

Őarâb-ı selsebîl eyle Őabŷĥum

792.

Mekânım luĥfile dâru'l- ĥarâr et

Hŷdâ aŐĥâbına ĥabrŷm mezâr et

EHL-İ RAFŤ U İLĤAD VE ERBÂB-I BUĞZ I 'İNÂDIN
MEZEMMETİ BEYÂNINDADIR

33b

793.

Ĥŷdâyâ luĥf idŷp cân-ı ĥazîne

Dilŷm iŐĥânuña eyle ĥazîne

794.

O yol kim gitdiler ebrār u ahyār
O yolda kııl beni anlar ile yār

795.

Dilümi şaķla buğzile ĥasedden
Hevā Ye'cücini çıkarma sedden

796.

Revāfız gitdigi yoldan ırağ et
Yüzimi subĥ-ı şādık gibi aÇ et

797.

Ki bunlar bir bölük ehl-i ĥaseddir
Seĥāb- āsa hüdā mihrine seddir

798.

Göñüllerinde Ĥaķ söz eylemez yer
Oķurlar Ĥaķ budur kim küfri ezber

799.

Şıfatda her biri rübāh-ı reh-zen
Bu kavme göre gerçek erdürür zen

800.

Bu kavm iblis-veş ķorķmaz Ĥüdādan
Çıķarur ādemi rāh-ı hüdādan

801.

Olurlar ādem azdırmaķda iblīs
Ĥururlar murĖ-ı cāna dām-ı telbīs

802.

Geyürüp söz 'arūsına libası
Anuñla Ėabn iderler 'ayn-ı nāsı

803.

Şorarsañ idebilmezler beyānı
Nicedir āsumān u āsumānî

804.

Bir alay cāhil u ĥod-rāy u ĥodbîn

İderler ta‘n u sebb ü bî-sebeb kîn

805.

Ƙoyup gün gibi Ƙurân-ı mübînî

Ʀutarlar kendiler zu‘mınca dîni

34a

806.

Deseñ bu Ƙavme sen rûz-ı ‘azâbı

YaƘar cân u diliñ sûz-ı ‘itâbı

807.

Eger vardur deseñ mağşerde mîzân

Verir derler bu vezn-i ‘aƘla noƘşân

808.

Añarsañ bunlara bâğ-ı cinânı

Uzanur nite-kim susen zebânı

809.

Deseñ düzağda vardır nâr-ı sūzan

Olurlar saña dilden âteş- efşân

810.

Degil bâķî diriseñ mäsivāya

Verirler Ƙahrile dehri fenāya

811.

Kulağı bunlaruñ ĦaƘ söz işitmez

MuvâfiƘ emr-i ĦaƘka bir iş etmez

812.

Eger bir yaña olsa cümle dünyā

İde mi gör demekle köri bînā813.

Mişāl-i mihr-i şubḥ-ı ‘âlem- efrüz

Şeb-i târiki ider mi Ƙamer rûz

814.

Müyesser olmadı üç şaḥşa İmân

Cühüd u merd-i mülhid biri şeytân

815.

Nice diyem bu kavm-i pür- çalâli
Denilmez anlarıñ kâliyle hâki

ŞĀH-EN- ŞĀH-I ERĪKE-İ HİLĀFET VE ŞĪR-İ ĞARRĀN YEKE-İ
ŞECĀ' AT BĀB-I ŞEHR-İ 'ULUM-I İLĀHİ VE ŞEHRİ SĪTĀN-I
FÜNŪN-I NĀ- MŪTENĀHĪ ESEDULLAHĪ'L ĞĀLĪB ' ALĪ İBN-İ EBĪ
ṬĀLĪP KEREMALLAHU VECHEHU ḤAẒRETLERİNDEN SADIR
OLAN (RADĪALLAHU ANHA) KERĀMET-İ BEHIYYE VE ĀYĀT-İ
'ALĪYYE BEYĀNINDADIR.

34b

816.

Seḥāvet burcunuñ mihr-i müniri
Şecā' at kühunuñ şîr-i dilîri

817.

Emîn-i bāb-ı şehr-i 'ilm ü 'irfān
Emîr-i milk-i hilm ü şîr-i Yezdān

818.

'Uluvv-ı şānile şāh-ı vilāyet
Keremle fātih-i bāb-ı kerāmet

819.

Vücūd-ı nüsha' -ı āyāt-i kübrā
Şıfâtı cāmi' -i Esmā' -ı Hüsne

820.

Kılan heybetle kal' -i bāb-ı Ḥayber
Şeh-i milk-i şa' ādet ya' nî Ḥayder

821.

Şecā' at ile 'āli - şān idi ol
Keremle bir ulı sultān idi ol

822.

Elinde zülfikâr-ı dü- zebâni

Olupdı düzâh ehline zebâni

823.

Kaçan olsaydı ol şimşîr 'üryân

Hîrâsından 'adû olurdı bî- cân

824.

Helâk-i düşmena açsaydı rûyî

İki pâre kılıcıydı 'adûyî

825.

İki şâh olduğu ol tîğ-i kudret

Bu ma'nîye ki olupdur hoş işâret

826.

Veyâ olmuş iki dillü bir ejder

Kerâmetle yanında eylemiş yer

827.

O tîğ-i hûn- fişân emsâli kanı

Yüzün görse 'adû virürdi cânı

35a

828.

Gelicek Rüstem olsa darb u harbe

O şîr önünde olmaz idi gürbe

829.

Sehâda şöyle olmuş idi Hâtem

Ki bir barmağına değmezci hâtem

830.

Der-i 'ilmidi ülü'l- elbâb içinde

Nazîri yoğidi bu bâb içinde

831.

Emîr-i mihter-i 'âlî'alemdi

Velîyy-i şâhib-i seyf ü kalemdi

832.

Kerāmâtı güneşden ezher idi

Nazar ehlîne nūr-ı ezher idi

833.

Anuñ bir zerresinin iden rivāyet

Bu veche eylemiş bir hoş hikāyet

834.

Meger var idi bir bed-baht u gümrāh

İşi düşünām-ı Haydār idi her gāh

835.

O ħar sevmez idi Şîr-i Hüdāyı

Gözi görmezdi ol nūr-ı hüdāyı

836.

Ṭurup bir küşede bir gün ol ebter

İderdi ṭurmayup düşünām-ı Haydār

837.

İşidir anı aşĥābuñ birisi

O şāha ya'nî aĥbābuñ birisi

838.

Ṭutup rû- Hāliq-i kevn ü mekāna

Nıgehdār-ı zemîn ü āsumāna

839.

Der iy ĥāk-i siyeh- fāma viren cān

Ḳara taşı ideñ la'l-i Bedehşān

840.

Bunuñ 'āşiliginden ver nişāne

Ki tā 'ibret- nümā olsun cihāna

35b

841.

Ḳararup rûyı anuñ şāma dönsün

Gidüp mihr-i ruĥı aĥşāma dönsün

842.

Dili gibi yüzünde kalmayup nūr
Derūnunuñ karasun yüzine ur

843.

İdince bu sözi ol kişi itmām
Karardı ol ḥabîsüñ yüzü çün şām

844.

O yüzi karayı iden rivāyet
O şūret ile etdi didi rihlet

845.

Ḥüdāyā cürmümüz çoktur katuñda
Yüzimiz kara kılma Ḥazretüñde

846.

Benüm sen alnum açuḳ yüzü aḡ et
Derūnum ḳurb-ı ḡafletden ıraḡ et

847.

Dilümi pāk kıl jeng-i zeleden
Göñül āyīnesin gerd-i ḥalelden

848.

Zebānumda ḳoyup āşār-ı ḥikmet
Yavuz sözde ḳoma ḡüftāra ḳudret

ZAḤİRÜ'D- DÎN MUḌHARU'L- 'ACAİ'B SEYFÜ'L- İSLÂM
ESEDU'LLAHI ĠÂLÎB A'NÎ 'ALÎ İBNİ EBİ ṬÂLİP KEREMALLAHU
TE'ÂLÂ VECHEHU ḤAZRETLERİNİÑ ĠULÂM-I SİYEH- FÂM
ḤAḌḌİNDA ḌUHÛR İDEN KERÂMET-İ PÛR- 'İBRET VE ESRÂR-I
'ACÎBET'ÛL - ḤİKMET BEYÂNINDÂDIR³⁶

849.

Şerefle ol 'Aliyyü'ş- şān-ı merdān

³⁶ Bu sayfada yanda şöyle bir ifade bulunmaktadır: Ḳerāmât-ı Ḥazret-i İmām 'Ali radiyallauhu Te'âlā anhu

Mu'în-i dîn-i Aḥmed şîr-i Yezdân

36a

850.

Emîn-i genç-i 'ilm ü mîr-i mihter
Meh-i burc-ı seḥâ a'nî ki Ḥaydar

851.

Sa'âdet ile ol sulṭân-ı 'âli
Ḥilâfet taḥtına olduḡda vâli

852.

Meger bir 'abd-i esved olup uğrı
Getürürler tutup ol şâha toġrı

853.

Su'al etdikde ol uğrıya Kerrâr
Yüzünüñ karasına ider ikrâr

854.

O dem emri ile şîr-i Ḥüdânuñ
Keserler destini ol bî- nevânuñ

855.

Olup ol bende 'ayni 'ayn-ı Ceyḥûn
Çıķup gitdi o dem mecrûḥ u maḥzûn

856.

Giderken derdi elde âhı dilde
Buluşur Ḥazret-i Selmâna yolda

857.

Görüp Selmân anuñ bu mihnetini
Şorar andan elinüñ 'illetini

858.

Dedi alup eline zülfikârın
'Adûya dar iden dâr u diyârın

859.

Açan şevkile dîni berk-i seyfi

Götüren ‘adli ile ra‘d-ı hayfi

860.

Velîyy-i şîr-i Hâk seyf-i şecâ‘at

‘Aliyy-i Murtaza kerm-i kerâmet

861.

O kesdi hançer-i Hâkla elümi

Yolum fetḥ etdi kesr idüp dilümi

862.

El uzunluğın itdügümçün ol şâh

Kesüp destüm ol işden etdi kütâh

36b

863.

Dedi ol bendeye rıfķile Selmân

Nice luḥ u keremdir bu müsülmân

864.

‘Acebdir ol seni çıkarmış elden

Çıkarmazsın anuñ medḥini dilden

865.

Eyitdi kul uğurluķ etdim elden

Kim acır ger çıkarsam şimdi elden

866.

Yolundan çıka her kim olup uğrı

Cezâ budur dedi uğrıya toğrı

867.

Ne ğam kesdiyse destümi idüp dād

Cehennemden bu ‘abdi etdi āzād

868.

Çün etdi ben kulı āzād ğamdan

Elüm kesmek ile nār-ı elemden

869.

Ölünce ben daħi kesmem senāmı
Du‘ā- gūyam kaçan añılsa nāmı

870.

Ƙuluñ bu sözlerini Һazret-i pîr
Gelüp didi ‘Alî e cümle birbir

871.

İşitdikde bu toğrı sözi Һayder
Elif-veş cānı içre eyledi yer

872.

Getürüp ol ھاķîri kıldı dil-şād
Dil-i mecruħın etdi ğamdan āzād

873.

Alup ol dest-i maķtı‘yı eline
Ƙodı kendi eli ile yerine

874.

Aña uzatup mübārek destemālin
Du‘āya açdı dest-i pür- kemālin

875.

Dedi iy melce‘i ehl-i belānuñ
Elin alan ayaklarda Ƙalanuñ

37a

876.

Ƙılan luţfi ile ihyā‘-ı mürde
Devāsını viren her derd-i merde

877.

Eline ver yine luţfuñ ile rūħ
Ƙoma bu bendeyi bî- dest ü mecrūħ

878.

Yüzün göge tutup ğün gibi ol māħ
İder iken recā-yı luţf-ı dergāħ

879.

İrişüp bir şadâ-yı raḥât-ı cān
Dedi el örtüsünü alun ki el- ān

880.

Ḳara yerle yaradan āsumānı
O cānînüñ eline verdi cānı

881.

Görürler perdeyi ref` idüp ol ān
Şaḥîḥ olmuş o nāḳıṣ dest-i bî-cān

882.

Eger görseñ deyeydiñ anı farzā
Kesilmemiş durur bu dest ḳat`a

883.

Yed-i luṭfiyile Ḥallāḳ u Ferdiñ
Eli el- günü gün oldu o merdiñ

884.

Ḥüdāyā `izzetiçün her velînüñ
`Ulüvv-i rütbetiçün hem `Alînüñ

885.

O gün kim olalar cürm ehli pā-māl
Benüm luṭfuñla Yā Rabbi elüm el

886.

Dilüm ḳurtar Raḥimā nār-i ḡamdan
Ḥalāş et dāmenüm dest-i elemden

887.

Sezā-var et elümi selsebîle
Aña lâyıḳ olan ellerle bile

37b

HAZRET-İ ŞİR-İ YEZDÂN ÂB-I FURAT TUĞYÂN
GÖSTERDİKDE `AŞAYI KERÂMET- NÜMÂSİYLA MÂYE-İ İŞÂRET

BUYURMAĞLA EVVELKİ ҚARĀRINA OL SĀ'AT 'AVDET ETDİĞİ
BEYĀNINDADIR

888.

Rivāyetdir sa'ādet ile Ḥaydar
Ḥilāfet tahtına verdükde zīver

889.

O māhuñ menziliydi Kūfe şehri
Pür etmiş idi şevk-i 'adli dehri

890.

Zamānında Furat olup firāvān
İder 'āşık sirişki gibi tuğyān

891.

Қatı başdan aşup abı Furatuñ
Benātın bî- sebāt etdi nebātuñ

892.

Döküp ezhār-ı bāğuñ yüzi şuyın
Қomadı güllerüñ yirinde būyın

893.

Таşup güyā ki oldı baһr-ı 'ummān
Çıқardı dīdelerden dürr ü mercān

894.

Eli günü virüp ol rūd āba
Cihān yüz tutdı āb ile ḥarāba

895.

Gelüp el bir yere aһir olup cem'
O şāha yaқılular nitekim şem'

896.

Dilerler Ḥazretinden āb yine
Vara sür'atle her sudan yerine

897.

Ḥalāş ide Ḥüdā tāḥalkı gamdan
‘Uyūnı nemden ü ol ili yemden

38a

898.

Görüp ḥalkıñ gözi yaşını ḥayli
İder şîr-i Ḥüdā ol şuya meyli

899.

Edicek ḥalk feryād ile diḳḳat
Şaçar ol şuya Ḥaydar toḥm-ı mihnet

900.

Çü Mūsa bir ‘aşā alup eline
Girür o māh-ı ‘ālem menziline

901.

Resūlüñ cevşeni alup geyer ḥoş
Gül-i ḥoş bū gibi olur zirîḥ boş

902.

Alup hem cübbe-i Faḥr-i cihānı
Geyer çün ḥulle’-i ḥür-ı cihānı

903.

Mübārek bāşına ol māh- didār
Şarar hem gül gibi bir aḳ destār

904.

Döner başında güyā aḳ ‘imāme
Esed burcundaki māh-ı tamāma

905.

Süvār olur bir esb-i bād pāya
Ki irerdi Süheyl ursa Sühāya

906.

Kenār-ı āba irişür şitābān
Bile göz yaşlariyle cem’-i merdān

907.

Göñül alçaklığın idüp ziyāde
İner atdan olup ol şeh piyāde
908.

Çıkar cısr-i Furat üstüne ol şāh
Şanasın burc-ı ābıya varur māh
909.

Ṭayanup Ḥālik-i arz u semāya
‘Aşasıyla işāret etdi māya
910.

O dem içinde ol āb-ı firāvān
Çekilür çok gelüp ḥaddine noḡsan

38b

911.
Dönüp ḥalka bakup şāh-ı vilāyet
Bu deñlü naḡş ider mi kifāyet
912.

Dediler gözlerinden akup şū
Dilerüz kim daḡi eksik ola bu
913.

Tamām idi didiler luṭf u iḡsān
Ger eksik olsa bu āb-ı firāvān
914.

N’ola olsa daḡi bu āb eksik
Olurdu sinemizden tāb eksik
915.

Şalup şū yüzine yine ‘aşāyı
Yedürür māra güyā ejdehāyı
916.

Bu kez evvelkiden daḡi ziyāde
Şuyuñ bāzārı varur çok kesāde
917.

Yine ābuñ dönüp ol şāh-ı ‘ādil
Olur keyfiyyetinde halka sâ’il
918.

Şaçup bārān-ı luṭfin her birine
Dedi halka şu vardı mı yerine
919.

Dediler yine gözyaşıyla iy şāh
Dilerüz eksik ide bunı Allah
920.

K’ocağumuz söyündürdi bizim bu
Dilediz cümle eksik ola bu şu
921.

Bakup ‘ayn-i kerāmet ile şuya
Şalar Seyyîd ‘aşāsın yine cūya
922.

Varur yirine ol āb-ı firāvān
‘Aşā havfından idüp terk-i isyān
923.

Gelüp hāzır olan ehl-i vilāyet
Göricek iş bu vechile kerāmet

39a

924.

Ser-i ḥidmet koyup rûy-ı zemîne
Dediler luṭfuñuz vardı yerine
925.

Kerîmā baḥr olup seyl-i sirişküm
Cihānı tutıcaḳ feryād u eşküm
926.

Yolum cizr-i hidāyetden şaşırma
Gözüm yaşını başumdan aşırma
927.

Vücūdum zevrağını idüp ihsân
Koma kim ğarķ ide ‘ummân- ı ‘isyân

ŞEHR-İ KŪFE’DE MUĦİBB-İ ŞÎR-İ YEZDÂN BİR DİLBER-İ
CİHÂN CŪVÂN-PEZİRİNE NİĶĀĦ İDŪP LEYL-İ ZİFĀFDA İTTİFĀĶ
ORTALARINDA ŞİKĀĶ OLUP BİRBİRİNE ENVĀ ‘-I CEFĀ VŪ
KELİMĀT-I NĀ- SEZĀ DERKEN ĦAZRET-İ SEYYÎD-İ ‘ĀLEM
ANLARA ĀDEM GÖNDERDŪP İKİSİNİ DE DA‘VET Ü EZĦĀR-I
KERĀMET ETDİĞİ BEYĀNINDADIR. ĖĀYET GARĪB VE VAĦYE
ĶARĪBDŪR

928.

İden bu kışşanuñ aşlını ezber
Demiş var idi bir merd-i dilâver

929.

CŪvân-ı Ħande – rŪdı çŪn şŪkŪfe
Aña mesken olupdı şehr-i KŪfe

930.

Severdi cĀnı gibi Murtażāyı
İderdi her dem anuñla Ėazāyı

931.

Nice dem ĦĀzır olup zĀrb u Ħarbe
‘Adunuñ ħalbine urmişdı Ħarbe

39b

932.

Olur bir ĖŪn o merdiñ ħalbi mā’ il
Şeri‘at Ħışnına olmağa dĀħil

933.

İder evlenmege ya‘nı ki niyyet
Müşeyyed ola tā bünyĀn-ı iffet

934.

Bulurlar bir zen-i ħurşîd- manzar
İderer ol cüvân merdi aña er

935.

Nikâh idüp aña raġbet iderler
Bir evde ikisin ħalvet iderler

936.

O gice birbirine olamayup cem´
Ġazabla dil uzadır nitekim Şem´

937.

Götürünce felek zulmet ħicâbın
Atarlar birbirine söz Őihâbın

938.

Yaġın oldu kim ol merd-i yegâne
Gireydi tîġ-veş ħiddetle kâna

939.

Seĥer âyînesi gösterdi çün rû
Per açdı Őâhbâz-ı Őubĥ her sû

940.

Namâz-ı Őubĥı kılmıŐ idi Ĥaydar
Ķoyup tonı miŐâli secdeye ser

941.

Dönüp gösterdi yüz ħalka çü miĥrâb
Du´aya eller açdı Şeyh-ile Şeb

942.

Bilen dillerdeki nâz-ı nihâni
Aña bildürdi aĥvâl-i cüvâni

943.

Buyurdı bir Őabâ- refâre Kerrâr
İde ol gül- ruĥı zevciyle iĥzâr

944.

Varup anlara ol kes sür'at etdi
Cenāb-ı Murtażāya da'vet etdi

40a

945.

Gelicek anlara ol şîr-i Hāzret
Arañuzda ne oldı didi 'illet

946.

Uzadup dil harāret ile çoqluğ
İdesiz birbirinize şovukluğ

947.

Dedi Kerrāra ol merd-i tūvānā
Kaçan olduğ bu 'avret ile tenhā

948.

Bu vaz' u şūret u heye'tle bu zen
Göründi çeşmüme bir div-i rehzen

949.

Göründi güyiyā zülfinde her tār
Yüzinden zehr açar bir mār-ı h^vun-hār

950.

Zebānı h^od olup bir tîĝ-i bürrān
Tenimde cān yüzümde ıomadı kār

951.

Dağı hiç kalmayup bir 'ayrı tedbîr
Diledüm kim girem kanına çün tîr

952.

O dem irüp şabā- veş peyk-i Hāzret
Ğubār-ı pāye etdi bizi da'vet

953.

Gelüp biz hāki yerlerden götürdi
Cenāb-ı Şîr-i Yezdāna getürdi

954.

Budur aḥvālimüz kim didüm iy mîr
Senüñ destüñde bâkî emr ü tedbîr
955.

Hemān emr etti ol şeyh-i kerāmet
Gidüp aşḥāb ola ol cāy-ı ḥalvet
956.

Ki tā olmaya ğayra keşf-i esrār
Nedir keyfiyyetin bilmeye ağyār
957.

Ḥarām etdi bilen esrār-ı ğaybi
Açılmasın eliñ bir gizlü ‘aybi

40b

958.

Kaçan kim tağılup kalmadı ağyār
Dedi ol ‘avrata luḥf-ile Kerrār
959.

Bu dem keşf eyleyüp yüzden ḥicābı
Açaram söz ‘arusından niḳābı
960.

İderem nice yüzden keşf-i esrār
Velî ol şartı kim olmaya inkār
961.

Alup ol zen ‘Alinüñ pāk na‘lin
Na‘lice yirine kodı dü- la‘lin
962.

Dedi iy pādişāh-ı dîn ü dünyā
İdem olan işe inkār ḥāşā
963.

Ne lā’yık kim egüp ḥacletle bāşı
Ḥuzuruñda idem kizb ü teḥāşı
964.

Dedi pes ol zene luş-ile Ğaydār
Ne kũhuñ şıridür idindüğün er
965.

Bilür misin ne ābuñ şatresidir
Ne gülzārın dıraşt-ı nevresidir
966.

Dedi biñ yıl yaşarsam işte Allah
Bunı bilmen ne ādemdir eyā şah
967.

Ne resmin gördüm işitdüm ne ismin
Ne yerden ola bilmen Ğāk-i cismin
968.

Açup Ğaydar hemāndem dürc-i esrār
O bezme etdi nice gevher îsār
969.

Dedi kim varidi bir İbn-i ‘Ammuñ
Yer etmişdi ilinde derd ü Ğammuñ
970.

Atañuñ ni‘ met-i perverdesiydi
Hevā-yi ‘iřķıñuñ pejmürdesiydi

41a

971.

Aña me’ vāy olupdı āsitānuñ
IşıĞın şaşı bāliniydi anuñ
972.

Egerçi Ğā’ lî iřķuñlaydı sũde
Aña sen daĞı olmuřduñ rubũde
973.

Dilũñ iřķı- ile olmuşdı meftũn
Aña Leylā sen u saña o Mecnũn
974.

Ataň nev'ā olup bundan haberdār
Yağar cānını nār-ı ğayret u 'ār
975.

Çapısından ol oğlanı ider red
Visālũñ bābını ya'nî kıllur sed
976.

Yağarken cānın anuñ tāb-ı fūrçat
Açılur aña bir gün bāb-ı furşat
977.

İrem derken gülistan-ı vişāle
Beliñ fikriyle dönmüşken hayāle
978.

Dem-i furşatla ol ālüfte- ħālĩñ
Bulur bir gün gül-i bāğ-ı vişālĩñ
979.

Dıraht-ı bāğ-ı vaşlundan yiyüp ber
Anuñ elmāsı dürrũñ süfte eyler
980.

Akıdup lüle'-yi mercāndan āb
Olur dürcũñde bi lülũ nā-yāb
981.

Gül-i bāğũñ olup ol āb-ile ser
Vücũduñ şāğ virür bir güzel ber
982.

Olur bāğında çün ol mîve ħāşıl
Dıraht-ı çaddiñ olup anı ħāmil
983.

İrişdüğüñde ol mîveñ kemāle
Çaberdār olur anıñ vaşf-ı ħāle

41b
984.

Ataňdan havf idüp ol hãli gizler
Daği hem gayret u nãmus gözler
985.

Bulıcađ mîve' -i bãđuň kemãli
Bulur anuň dađi bir cãy-i hãli
986.

Seni alup gider cãya halvet
Toğar senden o dem bir mãh tal'at
987.

Şanup bir ırkaya gonca' -ı abı
Varup bir yerde ır anuň nihãnı
988.

O yerde ır anı cãn gibi tenhã
Ki hacetgãh idi her şaşsa ol cã
989.

O hãletde gelüp bir kalb-i nã-pãk
Koğular ol gül-i hoş-büyü bî-bãk
990.

Derünında ataňuň kaynayup kan
Ėazab taşın atar ol kalbe olãn
991.

Haťã ile varup ol seng -pãre
İder ol ođlanuň başında yãre
992.

Toğınup oğlana ya'nî ki taşı
Yarılır gonca-veş sengle bãşı
993.

Bu hãl üstine ırorsuz anı hãli
Bilemezsiz nice oldu soňra hãli
994.

Meğer ol dem içinde bir kabîle
Dedi Hayder kim uğrar ol sebîle

995.

Ki anda yatur idi ol gül-i pāk
Olup ğark-ı dem u ālūde‘ -i hāk

996.

Görüp ol ğonca‘ -i hoş-būyı yolda
Tutarlar aldurup gül gibi elde

42a

997.

Çeküp birisi ol cānı berīne
İdindi cānile oğul yerine

998.

Çün ol dürr-i yetim oldu müyesser
Dilinde şev-i anuñ eyledi yer

999.

Aña cāndan maabbet etdi ol cān
Dilemezdi ki ansuz ola bir ān

1000.

Beşik idüp sipihri mihri dāye
Kemāl-i terbiyet etdi ol aya

1001.

Tolup günden güne hūsn-i hilālī
açankim māh-veş buldı kemālī

1002.

O yerlerden şabā-veş götürüp pāy
Bu şehri geldi menzil etdi ol ay

1003.

Gelüp tek tırmadı şehre ol oğlān
Nikāh³⁷ idüp saña çift oldu elān

1004.

³⁷ Kelime metinde “ h ” ile yazıldığında dolayı orjinaline sadık kalıp bu haliyle metinde okumaya karar veridik.

Çerāğ-ı mihrî dūnyāya iden ŧem ‘
Sizi ŧaqladı bu ŧeb olmadan cem ‘
1005.

Bu oldur kim ŧaķınup ād ü sānı
Eliñle pāyimāl etdirdiñ anı
1006.

Senüñ perverde-i cānıñ durur bu
Tezerv-i serv-i bostānuñ durur bu
1007.

Dedi hem ķavlüme ŧāh-ı vilāyet
İder başındaki çerhi ŧehādet
1008.

Serin açar o merd açıldı çün sır
Niŧān-ı seng olur başında zāhir
1009.

‘ Alıyi ol zen idüp anda taŧdıķ
Dedi olmuŧ durur bu kıŧŧa taķķıķ

42b

1010.

Velî olan bu sırdan ancak āgāh
Benim ikinci māder bir de Allah
1011.

Olup keyfiyyet-i hāle ķaberdār
Bu esrārı dedi kim etdi izhār
1012.

Dedi Hāydar bilen esrār-ı ğaybı
Baña bildürdi ‘ayniyle bu ‘aybı
1013.

Ki aña bir durur peydā u pinhān
Aña ten gibi zāhirdir ķafî cān
1014.

Aña gün gibi nezdik u eger dūr

Değil zerre' -i nāçiz mestūr

1015.

İlāhî 'ālim-i esrār-ı maḥfî

Saña yok zerrece bir kār-ı maḥfî

1016.

Yaratduñ kudretüñle nār u nūrı

Bilürsin cümle esrār-ı şudūrı

1017.

Gözüm kıl kuḥl-ı 'ibretle muḥallā

Dilüm āyîne-veş eyle mücellā

1018.

Şaşıрма pāyumı rāh-ı Hüdādan

Düşürme pāyemi şadr-ı şefādan

1019.

Beni sen hırşile eme gözi aç

Hevā vü ḥ^vāb-ı ğafletden gözi aç

ZÜBDE' -İ EVLĀD-I MUŞTĀFA CİGER- GÜŞE-İ 'ALİYYÜ'L-
MURTAZA NŪR-I 'AYN-I ḤŪR-I 'IYN Ü MAḤBŪB-I ḲULŪB-İ EHL-
İ YAḲÎN ERBĀB-I CEDLE BŪRHĀN-I CELÎ 'ANİ ḤASAN BİN 'ALİ
ḤĀZRETİNDEN ZUHŪR İDEN ĀŞĀR-I KERĀMET DİŞĀR Ü ESRĀR-
I ḤĀYRET ĀŞĀR BEYĀNINDADIR

43a

1020.

Gülistān-ı risālet şāḥsārı

Serā-yı bāğ-ı 'ismet perdedārı

1021.

Emîr-i mihter-i şadr-ı siyādet

Ziyā-yı rüşen-i bedr-i sa'adet

1022.

Şerefle aşı-ı pāk u nesl-i t̄ahir
Hüdā erbābına bürhān-ı zāhir

1023.

Ḥabîbî Kurratü'l- 'ayni cihānuñ
Meh-i bedrî zemîn ü āsumānuñ

1024.

Şıfâtı t̄ahir u z̄atı muṭahher
Ḥasan ya' nî gül-i āl-i Peyamber

1025.

Olup aña Medîne menzil ü cāy
O şehir içinde toğmuş idi ol ay

1026.

Üçünde hicret-i Ḥayrū'l- enāmuñ
Olıcağ on beşi mäh-ı siyāmuñ

1027.

O mehrū-yı cihān ol rüz-ı pîrüz
Tulū' etdi çü mihr-i 'ālem- efrüz

1028.

İdenler ḥālin ol şāhuñ rivāyet
Kaçan toğdı demiş ol mäh-ı tal'āt

1029.

Tevakḳuf eyledi nānından anuñ
Olan adıyla fahri dü cihānuñ

1030.

Anuñ adın idüp ya' nî ḥavāle
Cenāb-ı bî-miṣāl u lā- Yezāle

1031.

Ṭururken munṭazır şāh-ı risālet
Hemān ruḥ gösterür Cibril-i Ḥazret

1032.

Emîn-i vahy ü peyk-i Sidre- menzil

Olur ya 'nî ki rahmet gibi nâzil

43b

1033.

Der iy milk-i risâlet içre hâtem

Ƙapuñda halka turur Ƙadd-i Hâtem

1034.

Cihân rûyîñla gül gibi gülüpdür

Uyanlar saña hayru'l- âl olupdur

1035.

'Uluvv-ı Ƙadrile niceyse nâmuñ

Şerefle öyle evlâd-ı kirâmuñ

1036.

Sen iy burç-ı şerefde nûr-ı pür- tâb

Güneşsin gûyiyâ encümdür aşhâb

1037.

Yanıñda çâr-yâr-ı mihr ü bânüñ

Olupdur çâr erkânı cihânuñ

1038.

Huşûşâ zübde'-i âl-i muṭahher

Saña dâmâd-ı ' âli ya 'nî Hayder

1039.

Olupdur saña ol şâh-ı hümâyun

Nitekim Hâzret-i Mûsâya Hârun

1040.

Ulı oğlınıñ ol pākîze- dîñüñ

Şerefle ya 'nî Hârûn-ı Nebîñüñ

1041.

Sa'âdet ile nâm-ı dil-pesendi

Şeref burcında gün gibi Hâsandı

1042.

Aña ođluñı kıldı didi hem-nām
Olan adı anuñ dillerden ‘allām
1043.

Viren şüret cemi ‘-i kā’ ināta
Hasan olsun didi ol pāk zāta
1044.

Bu yüzden oldı çünkim emr-i Hādī
Hasan oldı şerefle anuñ adı
1045.

Hasandı nitekim nāmı şifātı
Melek gibi halim olmuşdı zātı

44a

1046.
Demiş idi cihānuñ cāhına cāh
Gınāsına ‘anā vü kāhına kāh
1047.

Bilüp āhir fenā dehriñ beķāsın
Elinden komadı ‘uzlet yaķasın
1048.

Felek- vār emr- Haķķa idi kā‘im
Melek gibi ‘ibādet idi da‘im
1049.

Şefā-yı ta‘atile ol gül-i āl
Mürākıbdı benefşe gibi her hāl
1050.

Pür idi nūr-ı hikmetle derūnı
Nitekim hüsn-i sîretle birūnı
1051.

Kaçan dürc-i dehānını açardı
Cihāna gevher-i hikmet saçardı
1052.

Olup āyîne' -i hikmet Cenāñı

Görürdi anda esrār-ı nihānı

1053.

Derūnı idi gülzār-ı haqā'ıq

Diliydi bülbül-i bāğ-ı deqā'ıq

1054.

Pür idi hüsni evşāfi felekde

Yoğidi āyet-i hüsni melekde

1055.

Güneş-veş qadri ' Āli idi el- Haq

Velîkin şū gibi gōñliydi alçaq

1056.

Gözi yerdeydi çün sāye beher-hāl

Demezdi bu gedā bu şāhib-i māl

1057.

Keremdi tavrı hālî hüsni haslet

Yerinde 'ādetiydi hark-ı ādet

1058.

Elinden düşmez idi zeyl-i taqvā

Dilinden gitmez idi zikr-i Mevlā

44b

1059.

Dinür yigirmi beş kerre piyāde

Bulunmuş idi hacc idüp Şafā da

1060.

Huşusā cem' olup cümle meṭālib

Yedilürdi cenābınca Cenā'ib

1061.

Haşā'ili muhaşşal olmaz iḥşā

Haşā ile nitekim rîk-i derya

1062.

Kerāmetin idenler cümle taḥrîr

Birin itmiş durur biniñde taḥrîr

1063.

O kim bâğ-1 süḥanda ber yemişdir

Kerāmetinden anuñ söylemişdir

1064.

Demiş bu veçh-ile kim bir gün ol şāh

Sefer ‘azmine bağlar bār u beñgāh

1065.

Çıḳup etbā‘ ile ol nūr-1 Yezdān

Nücüm-ile nitekim māh-1 tābān

1066.

Cihānuñ şehlerin idüp ruḥı mat

Keremle rāh-1 maḳşūda sürer at

1067.

İderken meh gibi ḳat‘ -1 menāzil

Olur bir ḳurı nahlistāna nāzil

1068.

Ḳurıyup cümle aşılıyla yerinde

Ṭarāvet ḳalmamış aşla birinde

1069.

O dem oğlu Zübeyr ibn-i ‘Avāmuñ

Bile hemrāhı olmuşdı İmāmuñ

1070.

Dedi bu resme nahlistān-1 nā-yāb

Ḳurıyup ḳalmayaydı böyle bî-āb

1071.

İçinde biri bāri ter olaydı

Dıraḥt-1 ḥuld-veş pür- ber olaydı

45a

1072.

Yiyeydik mîvesinden cümle bâri
Kılaydık hamd-i Hâli şükr-i Bâri
1073.

İşidir bu sözi çün ibn-i Kerrâr
Du 'â dürcinden ider dürler işâr
1074.

Diler kırî hâcerden çıkararı mâ
Vire ihsân idüp bir nahle hurmâ
1075.

Görürler bir dıraht-ı huşk u bî- ber
Kerâmet âb-ı nâbıyla olur ter
1076.

Yeşil yaprakdan urup başa tâcı
Olur ser-sebz bir hurma ağacı
1077.

Şanaydın ol dıraht-ı huşk u fâni
Yememiş sille' -i bād-ı hazâni
1078.

Bulur evveliñden artık tarâvet
Kerâmetle yemiş virür sâ'at
1079.

Derilüp kim ki var ehl-i seferden
Derip toyarlar ol hurmâyı yerden
1080.

Meger var idi anda bir şütürbân
Gabi câhil idi har gibi nâ-dân
1081.

Güle bakmazdı hiç kimse yüzine
Şütür hande ider idi sözine
1082.

Dedi bu gördüğüm esrâr el- Hağ
Bu zâhirdir ki sihr-i bâtıl ancak

1083.

Bu iş hāşā ola fa'l-i kerāmet
Değildir sihrden hāli bu hālet

1084.

Dedi luṭf-ile ibn-i Faḥr-i kavneyn
Bunı añlama fi'l-i sihr-i pür- şeyn

45b

1085.

'Adıl-i mü'cizi-i Ḥayrū'l- beşerdir
Ber-i bāğ-ı nübüvvetden eserdir

1086.

Kesilmez bu eser turduḡça dünyā
Kemāl-i Muşṭāfa sihr ola hāşā

1087.

'Aceb turur dile bul hāl-i 'ālem
Kimi ḥayvān- şıfatdır kimi 'ādem

1088.

Olur nāsıñ kimisi bî- başîret
Eser etmez aña āşār-ı 'ibret

1089.

Aña ger mu'cizin gösterse Dāvud
Dili nerm olup etmez zerrece sūd

1090.

Diseñ oldı ḥal-ile bāğ-ı gülter
Deler bagrın cefā-yı ḥār-ı inkār

1091.

Melek görürse fark etmez periden
Yed-i beyzāyı sihr-i Sāmīrīden

1092.

Mesîḥi görse gökler üzre ol ḥar
Dilinde eylemez bir zerrece yer

1093.

Diseñ şakk-ı meh etdi Muştafâyı
Dili pür- şevk olup sürmez şefâyı

1094.

Hüdâya çeşmüme çek kuhl-ı 'ibret
Müyesser eyleyüp nür-ı başîret

1095.

Dilüm âyîne' -i 'ibret- nümâ kııl
Derūnum cevheriñ şâf et koma ğıl

1096.

Irağ olsun dilümden şekk u evhām
Tulū' etsin nücūm-ı feyz ü ilhām

OL 'ALİ- HAZRET BĀ-YÜMN Ü SA'ĀDET HACCI-ŞERİFE
'AZİMET BUYURUP YOLDA BİR ZENCİ-İ ESVED HÜŞUŞUNDA
ZUHÜR İDEN KERĀMET-İ 'ALİYYE BEYĀNINDADIR

46a

1097

Rivāyetdir kim ol sultān-ı ahyār
Gül-i bāğ-ı risālet İbn-i Kerrār

1098.

Şerefle nesl-i 'Ālî aşl-ı Sāmî
Hasan olan sa'ādet ile nāmı

1099.

Meğer bir vakitle ol nür-ı rahmet
Şafā-y-ile ider hacca ğayret

1100.

Yedilüp atı hāzırken yedekler
Piyāde ol çeker idi emekler

1101.

Yürümek ile ol gül- ruḥ piyāde

Ayaḳları elem virür ziyāde

1102.

Dedi biz ḳuluna luṭf-ile ol ṣāh

Ḳaçankim menzile iriṣe bu rāh

1103.

Bu cem‘ içinde var bir merd-i esved

Mübārek duhni vardır nef‘i- bî çad

1104.

Bulup ol merdümi aluñ devāsın

Virüñ neyse devāsınuñ behāsın

1105.

Ele girdikde ol duhn-ı mükerrem

Olur ol pāyumun derdine merhem

1106.

Demiş naḳl eyleyen ehl-i ḥiberden

Yoḡidi anda ol veche beşerden

1107.

Ḳaçan seyyāre-veş ol cem‘-i merdān

O günde menzile irdikleri ān

1108.

Nice didiyse ol sultān-ı ‘ālem

Görürler anda ol veche bir ādem

46b

1109.

Varup bir ḳulı ol duhn -ı Ḥasandan

Diler aḳçayla ol esved- bedenden

1110.

Dedi esved idüp ḥüsn-i edāyı

Kimüñ için alursın bu devāyı

1111.

Dedi ul Őahımız vār bir velīdir
Kim adiyle asan ibn-i ‘Alīdir

1112.

DüŐerken ayağına alk-ı ‘ālem
Biraz zaħmet düşer pāyına bu dem

1113.

Dilerkim ol erāđ-ı Şem ‘-i Raħmet
Ola bu yāđile tā def ‘-i zaħmet

1114.

Dedi ol kes ben anuñ ākeriyim
apusı ullarınuñ kemteriyim

1115.

O kim ‘uqbāda yüzi ađ u maıbūl
Hele Şimdi aña oldum ara ul

1116.

Gerekmez aıa nem vardır arada
Anuñdur cümle hep ben de devāda

1117.

Uyandı ün dilinde Őem ‘-i maıŐūd
O dem ıurdu yerinden nitekim dūd

1118.

Varup ol Őāha arŐu idmet etdi
üdāya amd u Şükr ü minnet etdi

1119.

EŐiđinde ıurup derbānı gibi
Yüz urdu pāyına damānı gibi

1120.

Dedi yerden göge minnet üdāya
İrişdüm kevkeb-i baıtuyla aya

1121.

Ġubār-ı pāyını olup delîlüm
İdindi tütüyā ‘ayn-ı ‘alîlüm

47a

1122.

Bu dem iy dū’-ı mişbāḥ-ı kerāmet
İderem saña bir maqşūda minnet

1123.

Nice günler durur kim zevcüm iy māh
Tutupdur derd-i raḥm anı çeker āh

1124.

Daḥi çāre diledüm çok kişiden
Nasîbüm olmadı erkek dişiden

1125.

Dilerem iy ṭabîb-i derd- mendān
Kıla luṭfuñ bu iki derde dermān

1126.

Ḥalāş et hem serüm dest-i elemden
Anı yükdeñ beni endūh u gamdan

1127.

Daḥi iste Cenāb-ı Kibriyādan
Baña bir ḥub oğul versin Yarādan

1128.

Yüzümi qaldırup ḥāk-i rahuñdan
Beni maḥrem kıılma dergahuñdan

1129.

Bakup luṭf-ile aña ibn-i Aḥmed
Kara baḥtuñ açıldı didi esved

1130.

Murāduñ tîri irişüp nişāna
Bir oğlun toğdı şimdi bu cihāna

1131.

Varup gör oğluğı ğam yayını yağ

Anı çün tır-i dilber bađrıña bağ

1132.

Murādı esvedüñ çün oldı ħāşıl

Farahla dārına olduğda dāĥil

1133.

Görür kim hem-seri bî- zūr u raĥmet

Bir oğlancık toğurmuğ ħüb- tala't

1134.

Olurlar her biri mesrūr-sîne

Ferah tolar gelüp ğam- ħānesîne

47b

1135.

İderler Ħaĥĥa idüp şükr ü minnet

Şalāt-ı Ħazret-i Faĥr-i Risālet

1136.

İlāhi buldı esved çünki maĥşüd

Bu yüzi ĥarayı da etme merdüd

1137.

Yüz urduğda Cenāb-ı 'İzzetüñde

Baña olmaz oğul ver cennetüñde

1138.

Beni ayırma ol şems-i duĥādan

Ħasan ibn-i 'Alıyy-i Murtażādan

ĦAZRET-İ İMĀM-I HÜMĀM MÜKTEDĀ-YI ENĀM MAĦBÜL-I
HÜDĀ ŞĀH-I ŞEHĪDĀN-I KERBELĀ A'Nİ HÜSEYİN BİN 'ALİ'Y-Yİ
MURTAŻĀNIN (RADİALLAHU ANHU) MENĀKIB-I 'ALİYYELERİ
VE MERĀTİB-İ SEMİYYELERİ BEYĀNINDADIR. ALĀ CEDDİHİ
ĦAYRİ'L- ENĀN VE 'ALĀ EBİHÎ EKMELÜ'L KİRĀM VE 'ALEYHİ
VE 'ALĀ AŞĦĀBİ'N- NEBİYYİ'S- ŞALĀTU VE'S- SELĀM.

1139.

Risālet bāğınuñ nevres nihāli
Sa'ādet mısrınıñ şîrîn- maķāli

1140.

Dürr-i şehdāne' -i dürc-i nübüvvet
Sipehsālar-ı meydān-ı fütüvvet

1141.

Emîr-i 'ālem ü şāh-ı şehîdān
Ebu'l- 'irfān-ı ibn-i Şîr-i Yezdān

1142.

Sa'ādetle cihāna nūr-ı ezher
Hüseyn -i fahr-i 'ālem pūr-ı Hayder

1143.

Rivāyet eyleyen ol nūr-ı 'aynı
Yazanlar ya'ni ahvāl-i Hüseyni

48a

1144.

Şerefle mevlîd ol mihr-i güzîne
Olupdı didiler şehir-i Medîne

1145.

İrişdi rüz-ı hicret dört ile çün
Sa'ādetle anadan toğdı ol gün

1146.

Ki şa'bān ayınıñ dördiydi ol ān
Cihāna toğdı ol mihr-i dıraşşān

1147.

Olıcaķ māderînuñ hamli şeş māh
Cihāna tutdı yüz ol nūr-ı dergāh

1148.

Bu müddetde anadan olan ihyā

Demişler toğmadı illā ki Yahyā

1149.

Yüziydi zav' -ı mişbāh-ı sabāhat

Sözi miftāh-ı aķfāl-i fesāhat

1150.

İki hāl olmışıdi anda mevcūd

Kemāl-i hüsn-i Yūsuf hulk-ı Maħmūd

1151.

Yanında kevkeb-i hüsninüñ ānuñ

Yogıdi yılduzı mihr-i cihānuñ

1152.

Baķarlerken ruħı Şem'ine hergāh

Deđildi kimseniñ hiç eksigi māh

1153.

Ķarañu gögicelerde nitekim ay

Ruħıyle Çü'leden olurdı her cāy

1154.

Gice ger açsa bir dār içre dīdār

Ŧolardı Őavķı ile dār u dīvār

1155.

Kaçan ol serv- ķaddi görse nā-Őād

Olurdı bāĝ-ı ĝamdan göñli āzād

1156.

Göreydi gül- 'izārın bāĝ-ı gülşen

Semenler açılup olurdu gülşen

48b

1157.

Ruħı ālın eger görseydi lāle

Yüzin döndürmezidi verd-i ala

1158.

Sözi idi dem-i 'İsî' -i Meryem

Yüzini görse biñ yaşardı Ādem

1159.

Keremdi ‘ādeti işi kerāmet

Kerāmetiyle tölmuşdı vilāyet

1160.

Felekde қadri alçaқ derken aya

Anuñ alçaқdı göñli hemçü sāye

1161.

Ne deñlü vārise aһsen haşāil

Muһaşşal aña olmuş idi һāşıl

1162.

Güneş gibi kaçankim toғdı ol nūr

Cihānı itdi şavkı ile mesrūr

1163.

Bu şeh nāmında da Faһr-i risalet

Ümîd etdi der-i Haқdan işāret

1164.

Hasan haққında olan gibi evvel

Diledi vahy-i Hak(.....) muһaşşal

1165.

Nüzül-i Haққа nāzirken Peyāmber

Nüzül etdi çü rahmet Rūһ-ı Ekber

1166.

Dedi iy cism-i pāk-ı cān- ı ‘ālem

Seniñçün zinde Rūһullāh-ı a‘zām

1167.

Seniñçün haқ idüpdür kā‘inātı

Yaradan nüh tıbāқ ve şeş cihātı

1168.

Cihānı gülşen idelden cemālūñ

Çü gül ziynet virüpdür dehre ālūñ

1169.

Ḥuşūşā muḳtedā'-yı āl-i aḫyār
Şecā'at kılcı ya'nî ki Kerrār

49a

1170.

Sañā olmuş durur ol şāh-ı 'Āli
Kelîm-i Ḥazrete Ḥārūn mişāli

1171.

Kiçi oğlma Ḥārūn viricek ād
Ḥasan gördi Ḥüseynile ola yād

1172.

Bunuñ nāmına da budur ki lāyık
Ola nāmı Ḥüseynile muvāfiḳ

1173.

Viren 'ālemlere nāmuñla zeynî
Ḥasen gördü buña nām-ı Ḥüseynî

1174.

Tamām oldu bāğ-ı ḫüsni resmi
Ḥüseyn oldu o gül- ruḫsāruñ ismi

1175.

Rivāyetdir meğer bir rüz-ı ḫürrem
Ḳılup zuhri şerefle Faḫr-i 'ālem

1176.

Daḫi dönmemiş idi ol kamer- tāb
Cenāb-ı Ka'beye zāhrin çü mihrāb

1177.

Çıḳup gitdi 'Ali ile şitābān
Bilinmedi nedir bu sırr-ı pinhān

1178.

Resül-ı Ḥaḳ gidüp pür- şevḳ u mesrūr
Varup Zehrā evine girdi ol nūr

1179.

Çapuda kodı şîr-i Hakkı Hâcib
Gelür ise dedi men ' eyle Tâlib
1180.

Ki olduñ bir per-i ruhsâra mâlik
Anı görmeğe gelmişdir melâ' ik
1181.

Şu veche açdı göklerden melek per
Melekden Âdem oğlanına yok yer
1182.

Gelüp ardınca ol gülzârı tahkîk
Şadâkat bülbüli ya' nî ki Şiddîk

49b

1183.
O mısr-ı 'izzetüñ şîrîn- maķâli
Sürer şîr-i Hüdâdan vaşf-ı hâli
1184.

Bilüp aḥvâli ol nür-ı kerâmet
Diler mîr-i vilâyetden icâzet
1185.

Dedi ger bâb-ı şehri 'ilm ü 'irfân
İderse feth-i bâba n'ola iḥsân
1186.

Dedi Ḥayder ki dört yüz biñ ferişte
Vücûdı nür-ı rahmetle sirişte
1187.

İnüp herbiri şevķile zemîne
İderler ḥidmet ol nür-ı mübîne
1188.

Tezâḥüm var meleklerden girilmez
Degil vaķt ol melek şimdi görölmez
1189.

Anıñ ardınca ol iki şem‘-i meşhūr

Biri nūreyne mālīk birisi nūr

1190.

Gelüp Farūqla ya‘nî ki ‘Osmān

İcāzet istedi anlardan ol ān

1191.

O çarḥ-ı ‘ilmü Şıdķuñ āfitābı

Virür Şıddıķa virdügi cevābı

1192.

Olurlar muntazir aşḥāb-ı ‘izzet

Ki tā fetḥ oluna bāb-ı icāzet

1193.

Kaçan destūrla fetḥ olıcaķ bāb

Girür o māha yüz şevķile aşḥāb

1194.

Resūle Ḥāzret-i Şıddıķ-i aḥyār

Dedi birbirine kim didiyse Kerrār

1195.

Luṭuflar gösterüp ol dem PeyāMBER

Dedi gerçek durur Şıddıķa Ḥayder

50a

1196.

Anuñ cediti yüzi şuyına her dem

Olupdur gülşen-i Firdevs ḥürrem

1197.

Düzeñ ceddinüñ ebrū-yı cemālüñ

Anuñçün düzdi çarḥuñ nev hilālüñ

1198.

Yüzi şuyına olup berk-i gül āl

İder her çarḥ-ı gülşen kāmetin dal

1199.

Cemāl-i Aḥmed ile buldı ziynet
Bahāristān-ı ‘ālem bāğ-ı cennet
1200.

Ba‘id olur mı anuñ nesl-i pākin
Göre gelse olan göklerde sākin
1201.

‘Aceb midir melek inüp zemîne
Zemîn- āsā yüz ursa ayağına
1202.

Irağ olur mı idüp añıa ḥürmet
Muḳarrebler anı itse ziyāret
1203.

Rivāyetdir daḥi ol dem Peyāمبر
Görür kim bir melek var māh manzar
1204.

Göyünmüş nār-ı ḳahra berr ü bāli
Gül-i pejmürdeye dönmiş cemāli
1205.

Perî yanmış melekler içre pür- zār
Ġam-ı efkār-ile olmuş dilefkār
1206.

Yatup bir küşede maḥzūn u nālān
Nişār ide gözinden dürr ü mercān
1207.

Açan ‘ālemlere ḥikmet maḳālīn
Şorar raḥm eyleyüp ol ḥasta ḥālīn
1208.

Melek bakup Resūle didi iy māh
Muḳarreblerden idüm gökde nā-gāh

50b

1209.

Açılıp baña nice dürlü hālet
Açılır gördüm ebvāb-ı semāvāt

1210.

Olur yerlerde olan cümle eşyā
Baña gökde güneş gibi hüveydā

1211.

Güneş-veş seyriderdüm her maqāmı
Görürdüm yerde olan hās u ‘āmı

1212.

Nazar şevkin çü şaldım gökde yire
Gözüm düş oldu bir merd-i hakîre

1213.

Ayağını yitirmiş çıkmış elden
Yatur bir küşede kalmış ‘amelden

1214.

Eli tutmaz u tayanmaz ayağı
Eritmiş miḥnet-ile bağı yāğı

1215.

Belā girdābına düşüp o maḥzūn
Gözinüñ yaşı olmuş rüd-ı Ceyhūn

1216.

Gelüp bir yāri yok kaldura yerden
Dür-i eşki gibi düşmüş nazardan

1217.

Ne bir hālin şorar var ne esirger
Yatıda ne peder var ne de māder

1218.

Didüm iy halk iden cümle cihānı
Buña ölmeñ ḥayāt-ı cāvidānı

1219.

Anuñ kim ayağı tozmaya ka‘ım

Ne aşşı añña yer tırursa dā'im

1220.

Elinden ol ki dünyāda ola dūr

Añña ne olsa al dünyāda mesrūr

1221.

Ol kes bulur mı yeryüzünde kāmı

Añña yer olsa el vire tã'amı

51a

1222.

O dünyāda irer mi hiç murāda

Elinden gelmeye bir adım ada

1223.

Bunuñ cānını almak tırur ihsān

Ki cān vermek buña vermek durur cān

1224.

Bu veche çün haṭā çıkdı dilümden

Dilümle ben daḥi çıkdım elümden

1225.

Yolumda gitdi çün elden tayāğum

Çıķup elden tayanmadı ayāğum

1226.

Yanup tār-ı ğazabla hep per ü bāl

Dilümle oldum el içinde pāmāl

1227.

Çün etdim bilmeyüp Allah'a 'ișyān

Müfid olmadı çok oldum peșîmān

1228.

Der-i Bārīde etdüm çünkü taķșîr

Atıldum yeryüzine nitekim tîr

1229.

Çün açdum baḥr-i 'ișyān içre yelken

Baňa bir hoş cezîre oldu mesken

1230.

Olup derdile eşküm baħr-i ‘ummān

Çıkarırken gözlerümden anda mercān

1231.

Melekler ‘askerin gördüm ki çün bād

Yelüp sür‘atle gider cümle dilşād

1232.

Bu cem‘iyyet dedümkim tek degildir

Bir ulı iş içündür şek degildir

1233.

Bu esrāruñ sorup keyfiyyetîni

Çü bildüm her birinüñ niyyetîni

1234.

Dönüp anlara yalvardım yaķardım

Gözümden hayli gevherler çıkardım

51b

1235.

Ayaķlarına etdim anı İ̇sār

Olalar raħm idüp tā kim baňa yār

1236.

Beni yerden götürüp dositāne

Süreler tā yüzüm bu āsumāne

1237.

Alam tā kim bu ‘izzet hişşesinden

Ĥalāş olam dilümüñ guşşasından

1238.

İdüp anlara ġamķın gönlümi şād

Götürdiler bu ĥāki nitekim bād

1239.

Getürüp bu deri reşk-i cināna

Çıkardılar şanasın āsumāna

1240.

Göñülden bu ricā çokdan geçerdi

Ayağũ tozı gözümde uçardı

1241.

İrişüp kadrile başum semāya

Bî- hamdillāh irişdüm hāk-i pāya

1241.

Terahhüm ile iy şeh ben fakîre

Sürüp geldüm yüzüm yüz yerde yere

1243.

‘Uluvv-ı rütbetiyçün bu şabînũ

Kemāl-i kırbetiyçün Nebînũ

1244.

Viren kimine el kime ayağı

Dua‘ et kim beni ide bayağı

1245.

Gele yirine hep kıolun kıanadum

Dilüm pür- şevkı ide şem‘-i murādum

1246.

Terahhüm idüp aña Faır-i ‘ālem

Dua‘ destin açar gül gibi ol dem

1247.

Diler yerden götüre ol hākiri

Ayaqlarda kıalanuñ destigîri

52a

1248.

Dua‘ dayken dağı şāh-ı risālet

Nüzül ider hemāndem peyk-i hāzret

1249.

Saçup dürrini asdāf-ı kelāmuñ

Selāmını virür Rabb's- selāmuñ

1250.

Dedi iy nāmı Aḥmed zātı Maḥmūd

Eliñdedir seniñ dāmen-i maḫşūd

1251.

Hüseyniñ destini aç kundağından

Çıkar çün deste- gül anı bāğından

1252.

Açup çöz berk-i gül şan' destin anuñ

Sığa gül gibi cismini o cānuñ

1253.

Bitüren elleriñ cümle murādın

Anuñda bitüre kolın kanādın

1254.

Felek emrine ider 'ālemi rām

Ḥüseynüñ ḥürmetine aña ikrām

1255.

Ne kim didi ise Cibrîl-i a'zām

İder ol veçhile Faḥr-i dü- 'ālem

1256.

Ḥüseynüñ evvelā öpüp gülünü

Çıkarur gül gibi andan elini

1257.

Sürer luḫfile ol cism-i lebine

'İlāç ider gül ile 'andelîbe

1258.

O sâ'at ol melek bulup iki cān

Gelür yirine bāl u perri ol ān

1259.

O dem dest-i kerāmet ile fi'l- ḥāl

Olur heybetle bir şāḥib- per ü bāl

1260.

Melek ya 'nî bulup adrile ferri
aıh olup gelür yerine perri

52b

1261.

Velî bakup Hüseyme diat eyler
Döküp seyl- āb-ı ekin riat eyler

1262.

Olur nālān o dem ün ra 'd-ı eflāk
Gözi bārān döküp sîne ider āk

1263.

Dedi Amed neye alar bu 'aynuñ
Sürürü yok meer sende Hüseynuñ

1264.

O gün evine 'ālem cümle andān
Olursın ebr-ve sen amla iryān

1265.

Melek ol dem or Amed pāyına ba
Der anuñün doker bu gözlerüm ya

1266.

O meh kim oması dūr-ı zamāna
Beir oldu zemīn ü āsumāna

1267.

Melā'ik āk-i dergāhına el ān
Atup evile göklerden yere cān

1268.

O āhuñ pāyı medhine oyup ser
alarlar undaı yerine eh-per

1269.

O māhiyün acıyup em-i iryān
Gice gündüz afa gibi doker kān

1270.

Nebî didi beni eyle haberdâr
Ne keyfiyyetle olısar bu esrâr

1271.

Mufaşşal bu sözi şerh ü beyân et
Bu noқта aşl u faşlını ‘ayân et

1272.

Dedi pes ol melek benden cevāba
Sezādır Cibril faşlını hitāba

1273.

Bunuñ keşfin kim esrâr-ı Hâkdır
Emîr-i vahy-i Hâk benden e- hâkdır

53a

1274.

Aña sor kim bu işkâli idüp hal
Kıla her bāb-ile şerhin mufaşşal

1275.

Bakup ol dem emîn-i vahye Aḥmed
Tazarru‘ etdi luṭfi gibi bî- had

1276.

Ki ol mihrüñ deye hâl-i firâkın
Beyân ide zevāl u ihtirâkın

1277.

Süḥan dürcin o dem Cibril-i muḥtâr
Açup nice cevāhir ider îşâr

1278.

Anuñ her birisi güyâ ne gevher
Yaḳardı hâne’-i cānı çü aḥker

1279.

Nice gevher ki her la’l-i dilārâ
Ciğer kâniyle beslenmişdi güyâ

1280.

Ya ol dürc içre her dürr-i dirahşân
Olupdı dâne' -i eşk-i firāvân

1281.

Dedi urup dil-i aḥbāba dāğı
Şehîd ide bunu bir kavm-i bâğı

1282.

Döne ebrûları irüp zevāle
Şafaḫ cirminde ḳalmıř nev- hilāle

1283.

İdüp ḥār-ı elem bu gül yerini
Yuyalar ḡonca-veş ḳana serini

1284.

Cenāb-ı Ḥaḳda ol kim oldu taḳdîr
Anı etdi Resûl-ı Ḥaḳḳa taḳrîr

1285.

Çü Cibril urdı böyle āteřin dem
Yanup yaḳıldı ḥayli Faḫr-i 'ālem

1286.

Saçup nergisleri jāle zemîne
Döner ol gül yüzün rūḫ-ı emîne

53b

1287.

Döküp çeşmi zemîne dürr-i bî-ḫad
Açar dürc-i dehān Cibrile Aḫmed

1288.

Dedi kim bu melek iy rūḫ-ı a'zam
Neden oldu ḫarîm-i sırr-ı maḫrem

1289.

Ne içün açılıp ḫikmet kitābı

Aña oldu bu sırruñ feth-i bābı

1290.

Neden konuldu şânında liyākat

Kim ire aña bŷy-ı verd-i hikmet

1291.

Dedi Cibril o dem iy nŷr-ı Raḥmān

Ne emriñ olsa çārî tende çŷn cān

1292.

Ne dŷrler kim saçar la'ı-i zebānuñ

Anı derc iderem dŷrcinde cānuñ

1293.

Bu rŷḥı luṭfile iy cānı-ı kavneyn

Ḥŷseynŷñ bāĝ-ı ḥŷsn-i olmadın zeyn

1294.

Daḥi nergisleri bāĝ-ı kıdemde

Yaturdı açmayup ḥā^vb-ı 'ademde

1295.

Viren dŷnyāya ādem ādeme dem

Yaratmıŷdır dedi biñ yıl muḳaddem

1296.

Anuñçŷn ḥalk idŷpdŷr bunı Raḥmān

Ḳapusında Ḥŷseyniñ ola derbān

1297.

Nigehbānı olup yaradan bu cihānı

Ḥŷseyn içŷn yaratdı dedi ānı

1298.

Senŷn içŷn yarādan bu cihānı

Ḥŷseyn içŷn yaratdı dedi anı

1299.

O ŷāha ol melek çŷn oldu derbān

Açıldı aña bāb-ı rāz-ı pinhān

54a

1300.

Hüseynüñ 'izzet-i qadrine Settār

Anı etdi emîn-i genc-i esrār

1301.

Budur āhîr daħi taqđîr-i Bāri

Ola qabrinde anuñ yār-ı gārı

1302.

Demişler ol leke heybetle el-ān

Olupdur meşhed-i pākin nigeħbān

1303.

Şalaldan hāke cism ol serv- kāmēt

Enîsi ol melekdir tā kıyāmet

1304.

Açup Cibril yine dürc-i esrār

Bu veche nice gevher ider işār

1305.

Dedi Peygamber iy nūr-ı muṭlaq

Sedef-veş gūş tut kim baña el- Haq

1306.

Açup dürcin nice dürr-i semînüñ

'Uyunın hîre idem hūr-ı 'înüñ

1307.

Ulu'l- ebşār olan erbāb-ı fitnat

Açup 'ayn-i başîret ala 'ibret

1308.

Dedi ol 'ayn-i nūr u nūr-ı 'aynıñ

Hasan ile cigergūşeñ Hüseyniñ

1309.

Hurūf-ı nāmını kudret-i Yezdān

Yazar perrümde çün mühr-i Süleymān

1310.

Perüm altında gūyā naqş-ı hâtem
Zuhūr ider ol iki ism-i a'zām

1311.

O nāmuñ kuvvetiyle olaydı Hây
Toğuz feleği bir dem iderem tay

1312.

Anıñla tayy idüp nüh āsumānı
Bir adım iderem iki cihānı

54b

1313.

Zemîn u āsumān kūh eger deşt
İderem tarfetül'ayn içre ben geşt

1314.

Cemi'-i ka'inātı seyr idüp yıl
Yelerse sür'atle nice biñ yıl

1315.

Dü- çeşmin yumup açınca bir insān
Ben anı eylerem biñ kerre seyrān

1316.

Bu iki nāmiledir bu kerāmet
Anuñ āşārıdur bu deñlü kudret

1317.

Açup dest-i şerîfin ol dem Aḥmed
İder çok şükr ü minnet ḥamd-i bî-ḥād

1318.

Budur her dem du'am iy Hây u Qādir
Göñül esrārına 'allām u nāzır

1319.

İdenler ol güli bülbül gibi zār
Yatağı nār olsun pisterî ḥār

1320.

Gülistānından iden bir gülin kem
Gülistānı anuñ olsun cehennem

1321.

Küsūfa irgüren mihr-i cemālin
Ebed bulsun cāhīm içre zevālin

1322.

O kim sevmezse ol Yūsuf- liķāyı
Ebed çāh-ı cehennem ola cāyı

1323.

Ne dersin ol hāsūd-ı rū- siyāha
Ki yerden göge zılm ide o māha

1324.

Gözüm göstermeyüp nūr-ı cemālin
Şafaķda kıoya bedr-ile hilālin

1325.

Görüp la‘l-i lebin vermeye biñ cān
İde bî- havf u haşyet yok yire kıan

55a

1326.

Dönüp havf itmeye kıahr-ı Hüdādan
Utanmaya Cenāb-ı Muştafādan

1327.

O serv kıadde idenler ihānet
Ne cānile kıura rüz-ı kıyāmet

1328.

Ne yüzle vireler bilmen cevābı
İderse yüzine Aħmed hıķābı

1329.

Çü şerm itmediler hayrū‘l – beşerden
Umaram yüzleri kıza şaķardan

1330.

Bu kavmi nice bir Muhyî açup fem
Ne añarsın Kufi nâr-ı cehennem

1331.

Bunı ço Hâlike bak eyle diqqat
Diliñde var mı gör şevk-i muhabbet

1332.

Añup ol gül' izârı dîde-i pür nem
Seherlerde gözüñ dökdü mi şebnem

1333.

Acıyup dilden ol dürr-i semine
Göziñ baħrini dökdün mi zemîne

1334.

Ve ger ni söyleme lâf u güzâfi
Baķılmaz olmasa ayine şâfi

1335.

Furat añmağile ağız ter olmaz
Kuru nây-ı ' abesden şekker olmaz

1336.

Bu söz haķdır dilâ ço redd ü ta'nı
Gerek işka nişân du'ayı ma'ni

1337.

Ümîdüm bu velikin dergâhından
İde rüşen gözüm hâk-i râhından

1338.

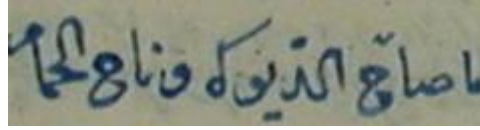
Çıkarup taht-ı eflâke serümi
İde taht-ı livâsında yerümi

55b

1339.

Umaram kim ide nefh olucaķ şür
Beni sūr-ı şefâ'at ile mesrūr

OL ŞAHİB-İ HAĖĖĖ İÇ-I 'İLM-İ YAĖĖİN VE NESL-İ
MUĞAHHER ĖVACE'-İ DÜNYĖ VÜ DİN VE MUĖTEDĖ'-Yİ ENĖM
U İMĖMÜ'L- MUTTAKİN A'Nİ İMĖM-I HÜMĖM İBN-İ HÜSEYN
BİN ZEYNEL-ĖBİDİN ĖAZRETLERİNİN MENĖĖIB-I 'ALİYYELERİ
VE ĖEVĖRİK-I 'ĖDİYYELERİ BEYĖNİNDADIR.'ALĖ CEDDİHİ
EFĖALİ'R-RÜSÜLİ'L- 'İZĖM VE 'ALĖ ĖBĖİĖİL- KİRĖM VE 'ALĖ
AŞĖĖBİ'L- FİĖĖM VE 'ALEHİ'S-ŞALĖT U VE'S- SELĖM

1340.

O nesl-i řāhir u aşl-ı muşahher
Sa'ādet milkine řāh-ı muzaffer

1341.

Sa'ādet řarřınıñ mihr-i münîri
Siyādet tařtgāhınıñ emîri

1342.

Şerefle ođlı ol nūr-ı dü' aynıñ
Şehîd-i Kerbelā a'nî Ėuseyniñ

1343.

Şıfâtı 'Ėli u zātıydı Sāmî
'Ėlî idi sa'ādet ile nāmı

1344.

Emîrû'l- müminin ü rükn-i dindi
Laşab ol řāha Zeynel- 'ābidindi

1345.

'İbādet içre idüp kāmetin dāl
Resûle olmuş idi zübde'-i āl

1346.

İden ol řāhuñ ařvālin rivāyet

Demiş ol veche iderdi ‘ibādet

56a

1347.

Ki ıurup gicelerde tā seĥergāh

Gözin yumazdı encüm gibi ol māh

1348.

Elinden düşmez idi sübĥa bir ān

Dilinden gitmez idi zıkr-i Sübhān

1349.

Meger bir řeb ‘ibādetdeyken ol rūĥ

Ĥased eyler aña iblis-i matrūĥ

1350.

O gice ya‘nî kim ol serv ü kıamet

řalāta eylemiş idî ikāmet

1351.

Anı döndermeye ĥālinden iblis

Açar bu şüretle bāb-ı telbîs

1352.

Geçüp karşıusına olur bir ejder

Hücüm ider ol řāha kıaldırup ser

1353.

İki gül ĥandı güyā kim dü- çeşmi

şerarlar şaçar idî nār-ı çeşmi

1354.

Görüp ol ejderi ol genc-i Sübhān

Namāzın bozmadı ĥavf-ile ol ān

1355.

Ol kelbüñ körligine ol kıamer nūr

‘İbādetden irüp göz olmadı dūr

1356.

İder olsañ egerçi ĥayli ĥayret

Görüp vermez bu veche ĥîle şüret

1357.

Pes āhır ol şāhuñ iblis-i hāyin
Işırur zor-ile engüşt-i pāyin

1358.

Bu veçh-ile urur barmağına nîş
Şişüp pāyı olur mecrūh u pür- rîş

1359.

Elem verdi egerçi pāyı bî- hād
Velî ta'āt yolını etmedi sed

56b

1360.

Elem gerçi eritdi bağır yāğın
Velî ta'ātden irmedi yāğın

1361.

O dem ol Faḥr-i ādem olup ilhām
Bilür olduğın ol iblis-i nā-kām

1362.

Bilür ya'nî gelüp hileyle iblis
Ḳurar bu şüret ile dām-ı telbîs

1363.

Bilicek ol segiñ iblis idügin
Cihāna māye-i telbîs idügin

1364.

Ġazāb ile açup şîrāne pençe
Urur ol kelbe bir muḥkem ṭabanca

1365.

Dedi olur ol iy yüzi ḳara merdūd
Bu sevdā ile bulmasuñ dilüñ sūd

1366.

Sezāsın āteş-i sūzāne her bār
Yaḳarsa cān-ı cānını n'ola nār

1367.

Hemāndem kahrile ol mār-ı ejder
Hirāsından olur bir mūr-ı aḥkār

1368.

Girib ḥavf ile yire nitekim mūr
O dergāh-ı sa‘ādetden olur dūr

1369.

O dem ol şāha açılup gül-i rāz
İrişdi bülbül-i hātifen āvāz

1370.

Dedi sen ziynet-i gülzār-ı dinsic
‘Aliyyü’ş-şān u Zeynel-‘ābidinsic

1371.

Demişler mevlîd ol nūr-ı mübîne
Olupdı ḳadr-ile şehir-i Medîne

57a

1372.

Olıcaḳ otuz üç a‘vām-ı hicret
Ṭulū‘ ider gelüp ol māh-ı ṭal‘at

1373.

O şāhuñ māder-i ḥuld āşiyānı
Ebed gülzār-ı ‘adn olsun mekānı

1374.

Seriydi cümle nisvān-ı kibārıñ
Ḳızıydı Yezd ü cerd-i tācdārıñ

1375.

Kim olmuşdı ‘Acem iklimine şāh
Kevākib idi şehir şankim ol māh

1376.

Şunupdı şerbet-i ‘adlin cihāna
İrerdı aşlıla Nūşinrevāna

1377.

Şeh-i zū-ḥaşmet u ‘ālî ‘alemdi
Hıdiv-i Fāris-i milk-i ‘Acemdi

1378.

Demiş evvel gelen rāvi’-i māhir
‘Acem şāhānına ol idi āḥir

1379.

Bu şāhiñ duḡterinden toḡdı ol māh
‘Aceb midir dü-kevne olsa ol şāh

1380.

Ki pür-ı nūr-ı çeşm-i Muştafâdır.
Ber-i bâğ-ı ‘Aliyyü’l- murtażâdır

1381.

Çü anuñ ceddidir Faḥr-i Risālet
Aña ġayrı ile faḡre ne ḡacet

1382.

Selāmuñ kadr u a ‘dādir- rimālin
‘Aleyke da ‘iman Yā Hayre ālin

1383.

Raḡîmā luḡfuñ et ben mūra iḡsān
Ḳoma kim mār-ı nefsum ola şeytān

1384.

Baña sen mār-ı nefsi ejder etme
Göñül gencinde iblise yer etme

57b

1385.

Anuñ körligine tā kim İlāhi
Görem elḡāfiñi bî- ḡad kemāhı

HAZRET-İ İMÂMÜ’L – YAĞIN A’NÎ ZEYNEL - ‘ABİDİN
RAĞİYALLAHU ANHU TE’ALA VE ARZAHU İLÂ YEVMÜ’D- DÎN

BİR GÜN HATIR-I 'ĀTIR-I 'ĀTIRLARINA ŞOHBET DÜŞÜP
ŞAHRAYA AZİMET BUYURDUĞLARINDA ANDA BİR ĀHŪ-YI
VAHŞİYİ DA'VET VE HŪ'ÂN-I İHŞĀNİYLE ZİYĀFET İDŪP VAHŞİ
DAHİ BÎ- VAHŞET EMR-İ CELĪLŪ'L- KADRLERİNE İTA'AT
GÖSTERDİĞİ BEYĀNINDADIR

1386.

Bilenler keşf idüp rāz-ı nihānı

Bu veche eylemişler bu beyānı

1387.

Meger bir dem ki 'ālem hürrem idi

Havā hūb şabā müşkîn dem idi

1388.

Dem-i nevrŭz-ile demdeydi 'uşşāk

Hevā-yı zevk-ile tolmuşdı āfāk

1389.

Hevāsı cān-ı fezā idi Hicāzuñ

Sözi pür söz idi ehl-i niyāzuñ

1390.

O şeh kim ziyneti dünyā vü dindir

Emîr-i dehr ü Zeynel- 'ābidindir

1391.

O demlerde o şulţān-ı vilāyet

İder meyl-i şefā-yı seyr ü şohbet

1392.

Seherden çün şabā ol verd-i ra' nā

İder aḥbāb ile gülgeşt-i şahrā

58a

1393.

Bulup bir kŭşe' -i reşk-i cinānı

İderler anda 'ıyş-ı cāvidānı

1394.

Düşeñ anda çemen pister idi gül
Şulardı selsebîl otları sünbül

1395.

Hevāsı müşk- bû hâki mu'anber
Şerefle reşk-i Firdevs idi ol yer

1396.

Kurupdı lâleler atlas hıyâmı
Hümâ- pervâz idi kebk-i hîrâmı

1397.

Turup hengâma- gir olmuşdı bülbül
Tutup def-kase- bâz olmuşdı her gül

1398.

Bisât-ı gül döşeyüp anda hüddâm
İder aşhâbı ile ol şeh ârâm

1399.

İdüp tezyin güllerle bisâtı
İderken birbirine inbisâtı

1400.

Görürler kim bir âhû-yı sebük- pâ
Gezer çün bād ol şahrâda tenhâ

1401.

Şanasın kim gelüp âhû-yı çîni
İder pür müşk ol şahrâ içini

1402.

İki nergis idi güyâ dü- 'aynı
Vücûdı bâğına vermişdi zeyni

1403.

Seri üstündeki her şâh-ı yālâ
Felek üzre meh-i nev idi güyâ

1404.

Veyâ beñzerdi ol serv-i çemâne

Ki ermiş ola başı āsumāne

1405.

Aña ol yerler olmuşdı çerāgāh

Gıyāhı aña kut olmuşdı her gāh

58b

1406.

O vaqt idi ki faşl idüp kelāmı

Getürmüşlerdi ortaya ta'āmı

1407.

O dem seyyid açup anbār-ı hikmet

İder hūnına ol āhūyı da'vet

1408.

Dedi kim yimeyüp gam idüp ihsān

Gelüp yiyeñ bizm-ile n'ola nān

1409.

Çün āhū aldı anuñ müşk-i būyıñ

Gelüp yüz yerde yere sürdü rūyıñ

1410.

Du'ā idüp lisānınca İmāma

Bile koyıldı anlarla ta'āma

1411.

Toyunca çün yeyüp etdi du'āyı

Yemekden el çeküp götürdi pāyı

1412.

Ġam-ı kayd-ı 'alefden olup āzād

Çeragāhına gitdi yine dilşād

1413.

Çü zāhir oldu bu esrār-ı pinhān

Olanlar anda cümle oldu hayrān

1414.

Dediler pes İmāma ol cemā'at

N'ola etseñ yine āhūyı da'vet

1415.

Görelüm yine ol vahşîyi bî-bâķ

Gelür mi da'vet-ile idüp idrāk

1416.

İtā'at idüp ol vahşî İmāma

Şunar mı el gibi yine ta'āma

1417.

O cem'ün kim dediler bu kelāmı

Murādı imtiḥān idi İmāmı

1418.

Kaçan kim oldu ol şāha bu ibrām

Demiş rāvî o nūr-ı mihr-i İslām

59a

1419.

Dehānından aķıdup şehd ü şekker

Ol āhūyı ider da'vet mükerrer

1420.

Dedi seyyidine iy vahşî-i pāk

N'ola gelseñ bu cem'e yine bî- bāķ

1421.

Gelüp itseñ teşrif ü iḥsān

Açıldı gül gibi çün şofra'-ı nān

1422.

Olup fāriğ ḥaş-ı şahrā yemekden

Yeyelüm gel dedi olan yemekden

1423.

Görürler yine ol cem'iyet ol ḥın

Gelür bî- vahşet ol āhū-yı miskin

1424.

İki çeşmin çü jāle eyleyüp ter

Ƙor ol serv-i revānuñ pāyına ser

1425.

Ne emr etdi ise uyup İmāma

Temellükler ider mişl-i hamāme

1426.

Getürüp Seyyidüñ emrin yerine

Yedikden soñra bir kaç loğma yine

1427.

Virüp ol şîr-i Hax ahūya destür

Çerāgāhına gitdi yine mesrūr

1428.

Kerîmyā şöyledir luţfuñ senüñ ‘ām

Ki in‘āmuñ dirisi durur en‘ām

1429.

Olupdur ni‘metüñ dünyāya menşūr

Toyar gökde tıyur u yerde hem mūr

1430.

Ƙaçan şavm-ı ecelle cān ola aç

Rahîmā şofra’-i luţfuñ aña aç

ĤATİMETÜ’L- KİTĀB

59b

1431.

Ĥüdāyā bî- nihāyet ĥamd ü minnet

Ki nazmum ĥayrile buldı nihāyet

1432.

Dağı yüz biñ şalāt u bin taĥiyyāt

Cenāb-ı Rahmet-i Raḥmāna bi' - zāt

1433.

Hem aşhāb ile āl-i Muştafāya

Şalātile selāt-ı bî- nihāye

1434.

Zamānında o şāh-ı 'adl u dādīñ

Deminde Ḥazret-i sulṭān Murādīñ

1435.

Kitābum oldı elde dest-i gül

Olup her şatırı anuñ şāh-ı sünbül

1436.

Bu gül açıldı gonca elde her dem

O şāh-en-şāh ola gül gibi hürrem

1437.

Bu gülzāruñ güli olduça hoş bû

Ṭura ṭurduçça bāğ-ı dehrede bû

1438.

Açıldı gonca gül gibi bu gülşen

Cemāli bāğı olsun hem-çü gül şen

1439.

İlāhi luṭf u iḥsānuñ olup yār

Ża'îf u ḥaste dil Muḥyî' -i gam ḥ'ar

1440.

Çün aldı çār-yārīñ medhi bûyīñ

Pür etdi bāğ-ı nazmuñ çār sūyīñ

1441.

Dilerem varıcağ kabrinde taḥkîk

Enîs ü yār-ı gārı ola Şiddîk

1442.

Delil olup Sirāc-ı ehl-i cennet

Ḳomaya umaram kabrine zulmet

1443.

Umaram Hâzret-i 'Osmân-ı 'Affân
Cenâb-ı Hâkık ol dem kim virem cân

60a

1444.

Yüzümden ref' idüp haclet hicâbın
İde dâr-ı behiştüñ feth-i bâbın

1445.

Teb-i zenbiyle dil olduĸda bî-fer
Umaram luĸf ide sâki'yi kevser

1446.

O dem kim el ideler girye vü zâr
Elim ala dilerim âl-i ahyâr

1447.

Daĸi her kim kitâbum okuya hem
Dilinde ĸomam Yâ Râb noĸtaca ĸam

1448.

Sevâd-ı haĸtınca iden negâhı
Bula yüz aĸlıĸın da'im İlâhi

1449.

Cehennemden yazup 'ıtkı berâtiñ
Ebed maĸv eyle haĸt-ı seyyiâtiñ

1450.

Güneş gibi idüp yirini pür nûr
Cinân içinde cânın eyle mesrûr

1451.

Degil taĸsîs idem Yâ Râb du'âmı
Esirge rahmetüñden ĸâs u 'âmı

1452.

İlâhi ĸamdan anı eyle âzâd
Deye Muĸyî için ruĸı ola şâd

ĀSĪTĀN-I GERDŪN- MĪSĀL-Ī PĀDĪŞĀH-I ZĪLL-I ZŪ'L+
CELĀL-I ŞAVBINA TAŻARRU' VE İBTİHĀL İLE 'ARZ-I AĦVĀL-I
PŪR MELĀL Ü İZHĀR MĀ- Fİ'L BEYĀNINDADIR.

1453.

Ħüsrev-i dehr ü şāh-ı devrānıñ

Vāris-i milket-i Süleymānıñ

1454.

Der-i gerdŭn- mişāline el- ān

Bu durur 'arz-ı 'abd-i bî- dermān

60b

1455.

Çokdan isterdi murğ-ı dil el- ĥağ

Der-i 'āliye bāl açup uçmak

1456.

Ħamdulillah ki ol günü gördi

Geldi bāğ-ı murādına erdi

1457.

Sañā şāhum ĥikāyeti çokdur

Ħār-ı ġamdan şikāyeti çokdur

1458.

Evvelā bu ĥağîri dil rîşe

'İlm idi gice gündüz endişe

1459.

Bağr-ı 'ilme olur idem ġavvaş

Çıkarurdum nice cevāhir-i ĥāş

1460.

Gūş-ı hūşā idüp anı ta'lık

Olur idem biğār-ı fikre ġarîğ

1461.

Olmuş idi kitāb mağbūbum

Ders-i dilde ol idi maḥlūbum

1462.

Her saṭr görünürdi serv-i sehî

Ḥāl-i dilberdi nokṭa'-i siyehi

1463.

Besmele anda şāḥ-ı sünbül idi

Her varaḫ kim açılsa bir gül idi

1464.

Ayrı olmazidüm ben ol gülden

Dil sebak olmışıdi bülbülden

1465.

Bunuñile felekde pâdişāhum

'Ulemā'-yı 'izāma erdi rāḫum

1466.

Düşdi dil 'ilimile müdāvemete

Erdi pāyum ser-i mülāzemete

1467.

Gördüm anı ki bir belā vü ḳazā

Vermedi ḳalbüm ol ḳazāya rızā

61a

1468.

O hevādan çü çarḫ-ı kec- reftār

Dönüp itdüm varup yirümde ḳarār

1469.

Babaşehridir adı ol yirüñ

Vatanydı şehā peder pirüñ

1470.

Bende ol küşede ḫuzūriyle

Geçindüm nice ḳuşūriyle

1471.

Şekerin çıkarup ḳurı nānuñ

Ėam yer idüm yerine ħelvānuñ

1472.

Faķrile fāķa kārūm olmuş idi

Ma- bihi'l- iftiĥārūm olmuş idi

1473.

Geçürüp bu ŧārīķile aĥvāl

Mah gibi hem oldum ehl-i 'iyāl

1474.

Şoldı elde gül-i ĥuzūr u sefā

ŧoldı dil- gülşenīne ĥār-ı belā

1475.

Göricek sūziş-i dilüm aĥbāb

Şaçıldılar 'ayn-ı dideden aña āb

1476.

Gördiler dilde 'ukde vü bendi

Aşdılar kūşeme dūr-i pendi

1477.

Dediler pādişāhumuz el- ān

Yerde zıll-ı ilāhumuz el- ān

1478.

Dād- güster şeh-i tuvānadır

'Arif ü nüktedān u danādır

1479.

Dilemez ol seĥāb-ı luĥf u seĥā

Yaĥa bārān-ı dīde' -i fuķāra

1480.

Şehd-i ebrārīña ol sultāna

Tuĥfe itseñ varup faķirāna

61b

1481.

Şerĥ-i dāĥ-ı ĥāmuñ beyān itseñ

Suzîş-i sîneñi 'ayān itseñ

1482.

Raħm iderdi saña o şāh-ı cihān

Şehler ister behāne' -i iħsān

1483.

Aldı cān çün bu veche sāfi cevāb

Sakin oldı biraz dilümdeki tāb

1484.

Bu sebeple idüp dil-i bî- sūd

Çār-ı yāri ves'ile' -i maqşūd

1485.

Rāh-ı maqşūda yüz tıttup çün bād

Dile hemtālarını itdüm zād

1486.

Göge çıqıup ayak qodum māha

Gelüp irdüm bu 'āli dergāha

1487.

Şimdi ħasretle furqat-i evlād

Yaqdı şāhum derūnımı feryād

1488.

Nār-ı ħasret ile yanup tüttdüm

Ġayrı elemümi hep unuttum

1489.

Nola luţfile iy şeh-i 'ālem

Eyleyüp bu ğubār-ı pāye kerem

1490.

Şehrümüz şimdi Bāyezid ħānuñ

Vaƣf u ħayrı durur o sulţānuñ

1491.

Eylese tevliyetcügin iħsān

Ĥoş vilāyet iderdi şāh-ı cihān

1492.

İstikâmet ile varup yisem
Baña ihsân-ı şeh durur disem
1493.
Bu bahâneyle dil olup âbâd
Canum olurdu vâşıl-ı evlâd

62a
1494.
Hâr-ı gam kalmaz idi hiç dilde
Açılurdu gül-i merâm elde
1495.

Sâbıkâ hem iy şâh-ı ‘âli nazar
Anda bu hizmet üzre idi peder
1496.

Budur ancak murâdum iy şâhum
‘Ömrüni dâ‘im ider Allâhum
1497.

İre Keyvâna tāk-ı eyvānuñ
Tura maşşer turunca divānuñ
1498.

Buyrulursa vazîfesi her rûz
Virülür geh yigirmi geh otuz
1499.

Kañkısı buyurulurise anuñ
Luţfidır cāna şâh-ı devrānuñ
1500.

Bilürem pâdişâh-ı dîn-i perver
Kıomaz ihsânile bir eksik yer
1501.

Şimdi devriñde iy şeh-i devrân
Yok durur Muhyî gibi ser- gerdân
1502.

Yüziñi yerlere sürüp geldi

Der-i 'ālîne luṭf umup geldi

1503.

N'ola ol şahîb-i düyün ise

Marâz-ı fakrile zebûn ise

1504.

Umaram o Şehd-i Ebrâr-ı

Sebeb-i şîḥhat dil-i zârı

1505.

Mâ- ḥaşal Muḥyî ḥāk-i rāhîndır

Bâḳi emr ol cihân- penâhîndır

İNDEKS (KİŞİ,YER VE GEZEĞEN ADLARI)

A

Âdem: Semavî dinlere göre Allah'ın yarattığı ilk insan ve peygamberdir. İnsanlığın babası ve Allah'ın temiz kulu olarak anılır. Hz. Adem'in yeryüzünden alınan her cins topraktan oluşan bir

çamurdan yaratıldığına inanılır. Kainat yaratıldıktan sonra Allah tarafından yaratılmış ve 40 yıl kalıba girmesi beklenilmiş ardından Allah tarafından ona ruh üflenmiştir. (62, 63, 170, 172)

E

Alî: İslam Devleti'nin 4. Halifesi ve Hz. Peygamber'in damadıdır. Hicret'ten yirmi iki yıl önce Mekke' de doğduğu rivayet edilir. Hz. Muhammed'in amcası Ebu Talib'in en küçük oğludur. (33, 135 140, 138)

Aras: Doğu anadolu bölgesinden doğup ülkemizin dışındaki topraklarda varlığını devam ettiren Hazar Denizi havzasına ulaşan toplam 1059 km uzunluktaki bir akarsudur. Ülkemiz toprakları içerisinde 548 km'si bulunmaktadır (17, 99, 100, 212)

B

Bedeşân: Bugün bir kısmı Afganistan bir kısmı da Rusya sınırları içerisinde kalan bölgenin adıdır. Kâbil ile Yarkent arasında dağlık bir memleketir. Eski tarihlerde Bakteria olarak da geçer. Bölge adını bedahş adı verilen yakuttan alır. (137)

Bu Bekr: Bknz Ebû Bekir maddesi. (93)

Buhayra: Bahira olarak da kaynaklarda geçmektedir. Aramî dilinde “ seçilmiş” manasına gelen bu kelime asıl adı Sergius olan rahibe unvan olarak verilmiştir. Kendisi Hz. Muhammed'i 12 yaşlarında Ebu Talib tarafından Kureyş ticaret kafilesinde Suriye'ye giderken görmüştür. Kendisi Hz. Peygamber'i görünce onun etrafında gelişen mucizeler sonucu son peygamber olduğunu anlamıştır. (15, 16, 85)

C

Ceyhûn:Amuderya adıyla da bilinir. Araplar bu nehre Ceyhun adını vermiştir. (103, 126, 138)

Cibril: Kur'an' da Rûh, Rûhulemin ve Cibril olarak geçer. İlgili ayetlerde sonsuz bir bülgiye ve güce sahip olduğu ve diğer meleklerin nezdinde daha itibarlı olduğu ifade edilir. Vahiy meleğidir. (157, 182, 183, 185)

D

Dāvud: Kendisine “ Zebur” vahy edilen ve İsrailoğullarına gönderilmiş olan bir peygamberdir. İsmi İbrānice' de “en çok sevilen” anlamına gelmektedir. Sesinin güzelliği ve gür oluşu sebebiyle halk arasında çeşitli deyişler meydana gelmiştir. Kendi kazandığı para ile hayatını devam ettirmek istediğinden Allah ona demir işleyip zırh yapmayı öğretmiştir. Kendisi aynı zamanda Allah'ın seçtiği bir hükümdardır. (62, 163)

Ebû Bekr: Kaynaklar Fil olayından sonra doğduğunu ve Hz. Peygamber'den bir-iki yaş küçük olduğunu ifade eder. Kendisi kumaş ticareti ile ilgilenmiş, kervan ticareti yapmıştır. 40.000 dirhemlik bir servete sahip olduğu ve bunu İslam yolunda harcadığı bilinmektedir. Hz. Peygamber'e ilk inanlardandır. Yüzü ve ahlakı güzel olarak bildirilmektedir. (82)

F

Fârûk: Bknz. Ömer maddesi. (68, 97, 101, 103, 110, 112, 113)

Fırat: Fırat ırmağı Murat ve Karasu' nun birleşmesi sonucu oluşmuştur. Türkiye topraklarında doğmuş olup Irak'ta Dicle ile birleştikten sonra denize dökülür. (142, 144, 188)

H

Hasan: 625 yılında doğmuş, Hz. Muhammed'in torunu, Hz. Ali ve Hz. Fatma'nın oğludur. Şii âlimlerce Hz. Ali tarafından yerine halife tayin edildiği söylenmiştir; ancak müslüman kanı dökülmesin diye halifelikten feragat etmiştir. (156, 158, 164, 165, 168, 171, 172, 185)

Hamza: Peygamberin amcası ve süt kardeşidir. Mekke'de hatırı sayılır, kuvvetli ve kıymetli bir kişidir. Onun müslüman olması ile beraber müslümanlar kuvvetlerini arttırmış oldular. (67)

Harun: Hz. Musa'nın kardeşi ve aynı zamanda onun yardımcısıdır. Harun adının menşei bilinmemekle beraber Tevrat'ta Aharon olarak geçer. Genellikle Hz. Musa ile beraber anılır. Musa peygamber dilindeki pelteklikten dolayı hitabının yetersiz kalacağını düşünürce Allah ona Harun'u yardımcı olarak gönderir. (158)

Haydâr:Bknz Ali maddesi. (136)

Hayder: Bknz. Ali maddesi. (25, 33, 67, 174)

Hamza: Peygamberin amcası ve süt kardeşidir. Mekke'de hatırı sayılır, kuvvetli ve kıymetli bir kişidir. Onun müslüman olması ile beraber müslümanlar kuvvetlerini arttırmış oldular.(183)

Hicâz: Arabistan yarımadasında Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan ve Haremeyn ile Mîkât yerlerini içine alan coğrafi bölgedir. İslam coğrafyacıları genellikle Hicaz'ı yarımadaının önemli ve müstakil bir bölgesi olarak tanırlar. (98)

M

Hüseyin: Arabistan yarımadasında Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan ve Haremeyn ile Mikât yerlerini içine alan coğrafi bölgedir. İslam coğrafyacıları genellikle Hicaz'ı yarımada'nın önemli ve müstakil bir bölgesi olarak tanıtır. (iii, v, vi, 6, 9, 10, 11, 13, 27, 28, 29, 32, 33, 36, 37, 40, 48, 169, 209, 210)

Hüsrev: Farsça hükümdar, şah, padişah anlamına gelir. İran şahlarından bir ya da birkaçı bu ünvanı kullanmıştır. (67, 201)

I

İrak: Arabistan yarımadasında Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan ve Haremeyn ile Mikât yerlerini içine alan coğrafi bölgedir. İslam coğrafyacıları genellikle Hicaz'ı yarımada'nın önemli ve müstakil bir bölgesi olarak tanıtır. (98)

i

İsa: İsrailoğullarının son peygamberi olup kendisine İncil indirilmiştir. Hz. Meryem'den babasız olarak dünyaya gelmiştir. Yaşamı boyunca birçok mucize bünyesinde gerçekleşmiştir. (Bebekken konuşmak, körlerin yeniden görmesini sağlamak, su üstünde yürümek... vb) 30 yaşında kendisine peygamberlik tebliğ edilmiş, 3 yıl boyunca insanları imana davet ettiyse de sadece 12 kişi ona inanmıştır. (88)

İsfahan: İran'ın dördüncü büyük kenti aynı zamanda aynı adı taşıyan eyaletin merkezidir. Adı Arapça kaynaklarda Sibahan, Farsça kaynaklarda ise Sipahan şeklinde geçer. **NUMARA**

K

Ka'be: İslam inancına göre yeryüzünde yapılan ilk kible, müslümanların ilk mabedi. (56)

Ken'ân: Yakup peygamberin memleketi. bugün Filistin'de Sayda, Sur dolayları ile Suriye'nin bir bölümünü içine alır. 58

Kerbelâ: Arapça isim. Irakta bulunan Bağdat'ın yaklaşık 100 km güneybatısında yer alan bir bölgenin adıdır. Peygamberimizin torunu İmam Hüseyin burada şehit edilmiştir. (81, 189)

Küfe: Arabistan yarımadasında Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan ve Haremeyn ile Mikât yerlerini içine alan coğrafi bölgedir. İslam coğrafyacıları genellikle Hicaz'ı yarımada'nın önemli ve müstakil bir bölgesi olarak tanıtır. (23, 24, 142, 146, 209)

Medîne: Arapça isim. Irakta bulunan Bağdat'ın yaklaşık 100 km güneybatısında yer alan bir bölgenin adıdır. Peygamberimizin torunu İmam Hüseyin burada şehit edilmiştir. (25, 27, 101, 112, 114, 156, 169, 192)

Meryem: İslam'da iffet ve itaat simgesi olarak gösterilen ve yüceltilen, Hristiyanlıkta ise "Tanrı doğuran" olarak nitelenen Hz. Meryem Dâvüd Peygamber'in soyundan İmran adlı bir zatın kızı, Hz. İsa'nın annesidir. (170)

Mısır: Büyük bir kısmı Afrika'da bulunan bir ülkenin adıdır. Başkenti Kahire'dir (37, 42, 73, 104, 105)

Murtaza: Hz. Ali'nin lakaplarından biri. Bknz. Ali maddesi. (68)

N

Nerîmân: Rüstem'in dedesi olan Sam'ın babasıdır. İran mitolojisinde adı oğlu Sam'ın yiğitliği ile beraber anılır. (67)

Nil: Afrika'nın kuzeydoğusunda doğan 6648 km uzunluğunda olan bu nehir toplam 9 ülkeden geçmekte ve geçtiği ülkelerin kültür tarihinde önemli bir role sahiptir. Özellikle Mısır'ın sosyolojik, dinî, ekonomik ve kültürel yapısında rol oynayan Nil, Herodotos tarafından " Mısır Nil'in armağanıdır" şeklinde anlatılır. (103,106,109)

Nizâmî: Doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmeyen şair İran edebiyatında hamse türünün kurucusu olarak kabul edilir. Unesco tarafından doğum tarihi 1141 yılı kabul edilmiştir. Kum ya da Tefreş kentlerinde doğduğu sanılmaktadır. Babasıyla Gence'ye gelmiş ve burada iyi bir eğitim almıştır. Çok yönlü bir ilim adamı olan Nizami birçok dili bilmektedir. Fars edebiyatının dâhi şairi olarak kabul edilen Nizami; devlet içerisinde görev almamış ve yazdığı şiirler karşılığında aldığı hediyelerle hayatını idame ettirmiştir. Firdevsî'den sonra Fars edebiyatını zirveye taşıyan isim olmuştur. (61)

Nüşinrevân: İran'ın Sasani sülalesinden adaleti ile ün salmış bir hükümdar. (192)

O

Osman: İslam devletinin 3. halifesi ve ilk iman edenlerdendir. Fil vakasından altı yıl sonra Taif'te doğduğu söylenir. (v, 121, 122, 124, 129, 173, 199)

Ö

Ömer: Fil vakasından on üç- on dört yıl önce doğduğu rivayet edilmektedir. Kaynaklar baba tarafından soyunun Chiliye devrinde Kureyş kabilesinin sefaret işlerini yapan Adî b. Ka'b kabilesine ve Ka'b b. Lüey aracılığıyla nesebi Hz. Peygamber ile birleşir. Müslüman olmadan önceki hayatında kötü alışkanlıkları olduğu bilinmektedir. Kendisi çok güçlü, ata iyi binen, usta silah kullanıcı olarak nitelenmektedir. Hulefa-yı Râşiddin'in ikincisidir. Sert mizaçlı olarak bilinen Hz. Ömer adaletli ve güvenilir oluşu sebebiyle halk arasında birçok deyişi ve anlatıya konu olmuştur. (v, 11, 17, 18, 19, 20, 28, 32, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 210)

R

Rūhu'llāh: Hz. İsa hakkında kullanılır. Babasız olarak dünyaya geldiği için bu adla anılır. (79)
Rüstem: İran'ın ünlü bir kahramanıdır. Neriman'ın torunu, Zal'ın oğludur. Şehnâme'de övgü ile anılır. Tehemten lakablarından biridir; iri vücutlu pehlivan anlamına gelir. (3, 23, 67, 135)

S

Şā'dî: Fars edebiyatının önemli şairlerindedir. Şiraz'da dünyaya gelen şairin doğum tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Gülistan adlı eserinden gençlik dönemi hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Gülistan ve Bostan en çok bilinen önemli iki çalışmasıdır. Yaşadığı dönemde yaygın bir tür olarak kullanılan gazeli mükemmel bir hale getirmiştir. (61)
Şafâ: Hac ve umre sırasında sa'y yapılan iki tepeden birinin adıdır. Mescid-i Haram'ın kuzeydoğusundan bulunan Ebukeys dağı'nın eteğinde yer alan bir tepedir. (160, 164)

Şiddîk: Hz. Ebubekir'in lakabıdır. Bknz.Ebubekir maddesi. (68, 82, 83, 86, 87, 89, 91, 92, 93, 173, 174, 199)

Süleymân: Davud peygamberin oğludur. kendisi de peygamberdir. aynı zamanda hükümdar ve komutandır. (10, 62, 68, 70, 185)

Süreyyâ: Ülker ve Pervin olarak da bilinen kuzey yarım kürede yer alan bir yıldız kümesi. (60)

Ş

Şâm: İslam dünyasının önemli tarihi şehirlerinden biri. Günümüz Suriye'sinin başşehri. (85)

U

Uṭârid: Merkür gezegeni. (61)

Y

Yaḥyâ: Zekeriya peygamberin oğludur. Peygamberlik kendisine çok küçük yaşta tebliğ edilmiştir. (169)

Yûsuf: İsrailoğulları peygamberlerinden Hz. Yakub'un oğludur. Güzelliği ve güzel ahlakı ile edebiyatımızda sıkça iktibas edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de Yûsuf Suresi'nde ayrıntılı bir şekilde hikayesi anlatılmaktadır. (27, 169, 187)

Z

Zebîhullah: Allah'a kurban edilen anlamına gelmektedir. (62)

Z

Zeynel-'âbidin: İsmailiyye 'nin üçüncü imamı olarak kabul edilir. Doğum tarihi olarak H.38/ 659 yılı rivayet edilir, Medine'de doğmuştur. Kerbela hadisesine zayıf bünyesi sebebiyle götürülmemiş ve bu sayede Kerbela faciasından kurtulmuştur. (192, 194)

KAYNAKÇA

Adak, Abdurrahman. “ Mevlevîliğin Kuruluş Dönemi (XVI. Yüzyıl) Gülşenî Şairler Üzerindeki Etkisi: İbrâhîm Gülşenî, Usûlî ve Za‘fî Örneği.” **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. c.XIII. s.24. (2011/ 2): 143-155.

Akkan, Erdoğan. “ Irak.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.19. İstanbul: TDV yay. 1999: 83-85

Akpınar, Hüseyin. “ Gülşenîlikte Mûsiki ve Musikişinaslar.” Doktora Tezi. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2004.

Arı, Abdullah. “Muhyî –i Gülşenî, Eserleri- Sîret-i Murâd-ı Cihân (İnceleme- Metin- Sözlük)”. **Yüksek Lisans Tezi**. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2010.

Avcı, Casim. “ Kûfe.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.26. İstanbul: TDV yay. 2006: 339.

Azamat, Nihat. “ İbrâhîm-i Gülşenî.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 21. İstanbul: TDV yay. 2000: 301-304.

_____ “ Amuderya”, **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.3. İstanbul: TDV yay. 1991: 98-99.

Bağdatlı Ahdî. hzr: Süleyman Solmaz. **Gülşen-i Şu'arâ**. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10731_agmpdf.pdf?0 [12.10.2013]

Bursalı Mehmet Tahir Efendi. hzr: A. Fikri Yavuz. **Osmanlı Müellifleri**. İstanbul: Meral Yayınevi

Canım, Rıdvan. **Edirne Şairleri**. Ankara: Akçağ yay. 1995.

Çiçekler, Mustafa. “ Sa' dî Şirâzi.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 35. İstanbul: TDV yay. 2008: 405-407.

Devellioğlu, Ferit. **Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat**. Ankara: Aydın Kitabevi. 2006.

Dilçin, Cem. **Yeni Tarama Sözlüğü**. Ankara: TDK 2009.

Fayda, Mustafa. “ Bahirā.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 4. İstanbul: TDV yay. 1991: 486-487.

_____ “ Ebū Bekir” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 10. İstanbul: TDV yay. 1994: 101- 108.

_____ “ Ömer .” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.34. İstanbul: TDV yay. 2007: 44-51.

Fıġlalı, Ethem Ruhi. “ Hasan.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.16 . İstanbul: TDV yay. 1997: 282-285

_____ “ Ali.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.2 . İstanbul: TDV yay. 1989: 371-374.

_____ “ Hüseyin” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.18. İstanbul: TDV yay. 1998: 518-521.

Gölpınarlı, Abdülbaki. **Menākıb-ı Hacı Bektāşî Velî Vilāyetnāmesi**. İstanbul: İnkılap Kitabevi. 1958.

_____ **Mevlānā’dan Sonra Mevlevîlik**. İstanbul: İnkılap Kitabevi. 1953.

_____ **Mevlānā Müzesi Yazmalar Kataloġu**,c.2. Ankara: TTK. Yay, 1978.

Görgün, Hilal. “ Mısır.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.33. İstanbul: TDV yay. 2007: 555-557.

Hamidullah, Muhammed. “ Hendek Gazvesi”, **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.17. İstanbul: TDV yay. 1998: 194-195

Harman, Ömer Faruk. “ Meryem.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 29. İstanbul: TDV yay. 2004: 236-342.

_____ “ Harun.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.16. İstanbul: TDV yay. 2005: 254-256.

_____ “ Hz. Dāvūd.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 9. İstanbul: TDV yay. 1994: 21-24.

İsen, Mustafa. **Latîfî Tezkiresi**. 1.bs. Ankara: Akçağ yay. 1999

Macit, Muhsin. “ Osmanlı Kültür Sanatında İbrâhim Gülşenî'nin İşlevi.” **Kutadgubilig Felsefe – Bilim Araştırmaları Dergisi**. Sayı 60. (Kış 2012): 193-214.

Kanar, Mehmet. “ Nizâmi-i Gencevî.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 33. İstanbul: TDV yay. 2006: 182-183.

Kara, Mustafa. “ Gülşeniyye.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 14. İstanbul: TDV yay. 1994: 256- 259.

Kılavuz, Ahmet Saim. “ Zeynelabidin”. **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 44. İstanbul: TDV yay. 2014: 364-365.

Kılıç, Rüya. “ Osmanlı Devleti'nde Gülşenî Tarikati (Genel Bir Yaklaşım Denemesi).” <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1272/14648.pdf> (20.03.2014).

Koç, Mustafa. “ 16. Yüzyılda Kaleme Alınmış Bir Aşk Mesnevisi: Muhyî-i Gülşenî'nin İhsânnâme Adlı Mesnevîsi.” **Kutadgu Bilig: Felsefe- Bilim Araştırmaları Dergisi**. s.8 (Ekim, 2005.) : 185-236.

_____ “ 16. Yüzyıl Osmanlı Coğrafyasında Karanlıkta Kalmış Nakşî- Ahrârî, Yesevî ve Kübrevî Şeyhleri.” **Kutadgu Bilig: Felsefe- Bilim Araştırmaları Dergisi**. s.7 (Mart, 2005.): 213-254.

Konur, Himmet. **İbrâhîm Gülşenî: Hayatı, Eserleri, Tarikati**. İstanbul: İnsan Yay., 2000.

Küçükaşçı, Mustafa Sabri. “ Hicâz.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.17 İstanbul: TDV yay. 1995: 433-437.

_____, Nebi Bozkurt. “ Medine.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.28. İstanbul: TDV yay. 2003: 305- 311.

Levend, Agah Sırrı. **Divan Edebiyatı: Kelimeler, Remizler, Mazmunlar, Mefhumlar**. İstanbul: Enderun Kitabevi. 1984.

Muhyî-i Gülşeni. hazırlayan: Mustafa Koç. **Bâleybelen: İlk Yapma Dil**. İstanbul: Klasik yay. Nisan 2005.

_____ hzr: Tahsin Yazıcı. **Menâkıb-ı İbrâhim Gülşenî ve Şemleli-zâde Ahmed Efendi: Şive-i Tarikât-i Gülşeniyye**. Ankara: TTK Basımevi. 1982.

- Pala, İskender. **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**. İstanbul: Kapı yay. 2005.
- Redhouse, Sir James W. **Turkish and English Lexion New Edition**. İstanbul: Çağrı yay. 2006.
- Seyyid, Eymen Fuad. “ Nil.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.33 İstanbul: TDV yay. 2007: 122-123.
- Tek, Ayhan. “ İbrâhim Gülşenî’ye ait Mânevî Adlı Eserin La’lî Mehmed Fenâî Tarafından Şerhi.” **Yüksek Lisans Tezi**. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2009.
- Timurtaş, Faruk Kadri. **Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri**. <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuturkiyat/article/view/1023000771/pdf> [6.8.2014]
- Tuncel, Metin. “ Fırat.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.13. İstanbul: TDV. Yay. 1996: 31-33.
- Tümsek, Abdullah. **Ahkāk-ı Kirām : Muhyî-i Gülşenî**. İstanbul: İnsan yay. Şubat 2004
- Tuncel, Metin. “Aras.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.33. İstanbul: TDV yay. 2007: 332-335
- Tomar, Cengiz. “ Şam.” **TDV İsla Ansiklopedisi**. c. 38. İstanbul: TDV yay. 2010: 311-315.
- Tökel, Dursun Ali “ Kurmacada Anlatıya: Kendisi İçin Olmayan Bir Metin Olarak Mesnevî.” **Edebiyat Çalışmaları IV Mesnevî: Hikayenin Şiiri**. haz: Hatice Aynur ve öte.,İstanbul: Turkuaz. 2011:173-180
- Uludağ, Süleyman. **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Kabcacı yayınevi. 2005.
- Ünal, Metin. “ Ka’be.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.24. İstanbul: TDV yay. 2001: 14-21.
- Ünver, İsmail. “ Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler.” **Ankara Üniversitesi DTCF Türkoloji Dergisi**. c.XI. say:1. (1993): 51-89.
- _____ “Mesnevi”. **Türk Dili (Divan Şiiri Özel Sayısı)**. 415-416-417. (1986): 430-563.

Ocak, Ahmet Yaşar. **Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Bektaşî Menâkıbnâmleri (Metodolojik Bir Yaklaşım)**. Ankara: TTK Basımevi, 2010.

_____ **Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslâm Öncesi Motifler**. İstanbul: Enderun Kitabevi. 1983.

Onay, Ahmet Talât. haz: Cemal Kurnaz. **Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü: Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı**. İstanbul: H yay. 2009.

Öz, Mustafa. “Râfızîler.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.34. İstanbul: TDV yay. 2007: 396-397.

Özgüdenli, Osman Gazi. “İsfahan.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.22. İstanbul: TDV yay. 2000: 497- 502.

Yapıcı, Uğurtan. “ Edirneli Mevlevî Şairler ve Gülşenî Şairler.” **Yüksek Lisans Tezi**. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2005

Yavuz, Yusuf Zeki; Ünal, Zeki. “Cebraîl.” **TDV. İslam Ansiklopedisi**. c.7. İstanbul: TDV. Yay. 1993:202-204.

Yazıcı, Tahsin. “ Muhyî-i Gülşenî.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 31. İstanbul: TDV yay. 2006: 79-81.

Yiğit, İsmail. “Osman.”**TDV İslam Ansiklopedisi**. c.33. İstanbul: TDV yay. 2007: 483-443.

EKLER

EK - 1

Bu bölüm Konya Mevlānā Müzesi'nde yer alan tek nüshadan örnek varaklardan oluşmaktadır.

Ek 1: 2a ve 2b no' lu varaklar

Ek 2: 3a ve 3b numaralı varaklar.

Ek 3: 4a ve 4b numaralı varaklar

ÖZ GEÇMİŞ

CEREN ULUSOY

Bakırköy, İstanbul

08.07.1987 tarihinde İstanbul Eminönü'nde doğdu. İlköğrenimini Şehit Pilot Cengiz Topel İlköğretim okulunda tamamladı. 2004 yılında Gürlek Nakipoğlu Lisesi'nden mezun olduktan sonra 2006 yılında Ordu Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. Burada 2 yıl eğitim aldıktan sonra 2008-2009 eğitim- öğretim yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi' ne yatay geçiş yaparak 2011 yılında buradan mezun oldu. 2011- 2012 bahar yarı yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilimdalı Türk Edebiyatı yüksek lisans programına kaydoldu. 2013 yılında Prof. Dr. Cihan Okuyucu danışmanlığında başlamış olduğu “Muhyî-i Gülşenî'nin Şehd-i Ebrâr Mesnevîsi İnceleme-Metin” adlı yüksek lisans tezini tamamladı. Yabancı dili İngilizcedir.